

FILATÉLIA
2026/1

Téves tanúsítványok nyomában II.

Homokbálványosi postatörténeti elemzések IV-VII.

Valódinak minősített hamisítványok

Asztali UV-A/C lámpa használata

IMPRESSZUM

Filatélia 2026/1

II. évfolyam 1. szám (2.)
Pécs, 2026. május

A Magyar Bélyegszakértők Szövetségének
(MBSZ) ingyenes folyóirata.

A *Philatelia* címen 1914 és 1925 között
megjelenő bélyeggyűjtési folyóirat
hagyományát folytatva,
a megszűnés centenáriumának
2025. évében,
Filatélia néven újraindítva.

Kiadó:

Magyar Bélyegszakértők Szövetsége
7622 Pécs, Vargha D. u. 1/A.

Kiadásért felelős személy:
Szabó Zoltán

Szerkesztőség:
/az MBSZ tagjai/
Derecskei Attila
dr. Gaudényi Tivadar

Felelős szerkesztő:
Szabó Zoltán

A folyóiratban való publikálás, vagy
bármely szakmai vitában való részvétel
az **Etikai kódex** elfogadását jelenti!

Minden Szerző és Hozzászóló a saját
tartalmáért felelős.

A Szerkesztőség és a Kiadó semmilyen
felelősséget nem vállal a megjelent írások
tartalmáért és az egyéni véleményekért.
A megjelentetett cikkek és hozzászólások
nem feltétlen tükrözik a Szerkesztőség
és/vagy a Kiadó álláspontját.

ISSN 3094-4074 (Online)

filatelia.hu

Digitális kiadás, 2025-

+36 20 312 8222

filatelia [pont] hu [kukac] gmail [pont] com

FILATÉLIA

2026/1

TARTALOM

SZABÓ ZOLTÁN: Köszöntő	
DERECSKEI ATTILA: Téves tanúsítványok nyomában II. (Értékszám nélküli 1913. Turul 70 filléres bélyegek)	36
DR. GAUDÉNYI TIVADAR: Homokbálványosi postatörténeti elemzések IV. (A Homokbálványoson kívüli „Portózás”)	53
DERECSKEI ATTILA: 1973. Kopernikusz, avagy modern tévnyomat- hamisítványok egy kaptafára	62
DR. GAUDÉNYI TIVADAR: Homokbálványosi postatörténeti elemzések V. (A fehértemplomi „FRANKO” jelzőbélyegző)	65
KOVÁCS JÁNOS: Valódinak minősített hamisítványok I. (Vizsgálói jelzéssel ellátott hamis Prekomurje felülbélyegzések)	73
DR. GAUDÉNYI TIVADAR: Homokbálványosi postatörténeti elemzések VI. (A „FRANKO” jelzőbélyegző körüli játszma)	75
KOVÁCS JÁNOS: Valódinak minősített hamisítványok II. (Vizsgálói jelzéssel ellátott hamis FIUME felülnyomatok)	87
DR. GAUDÉNYI TIVADAR: Homokbálványosi postatörténeti elemzések VII. (A Cetinje-Homokbálványos lap és a homokbálványosi postai bélyegzések)	90
DERECSKEI ATTILA: Asztali UV-A/C bankjegyzigsgáló lámpa használata a bélyegvizsgálatban	95

A folyóiratot archiválja:

- az Internetes Bélyeggyűjtő Klub (<https://ibk10025.hu>),
- az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis (<https://epa.oszk.hu>) és
- a Filatélia folyóirat weboldala (<https://filatelia.hu>).

A cikkek, közlemények csak változatlan tartalommal, nem kereskedelmi céllal,
a Szerző megnevezésével használhatóak!

CC BY-NC-ND 4.0 licenc

A Filatélia folyóirat a Scribus nyílt forráskódú kiadványszerkesztő szoftverrel készült.
Az MBSZ logó és a Filatélia logó az MBSZ tulajdona.

IMPRINT

Filatélia 2026/1
Volume 2, Issue 1 (No. 2)
Pécs, May 2026

The journal is a free publication of the Hungarian Stamp Experts Association (MBSZ).

Continuing the tradition of the philatelic journal *Philatelia* (1914-1925), it was relaunched in 2025, the centenary of its discontinuation, under the name Filatélia.

Publisher:
Hungarian Stamp Experts Association
HU - 7622 Pécs, Vargha D. u. 1/A.

Responsible Publisher:
Zoltán Szabó

Editorial Board:
/Members of MBSZ/
Attila Derecskei
Tivadar Gaudényi, Ph.D.

Editor-in-Chief:
Zoltán Szabó

Publication in the journal, or participation in any professional debate, constitutes acceptance of the [Code of Ethics](#).

Each Author and Contributor is responsible for their own content.

The Editorial Board and the Publisher accept no responsibility for the content of the published writings or for opinions expressed by individual Authors. The articles and contributions published do not necessarily reflect the views of the Editorial Board and/or the Publisher.

ISSN 3094-4074 (Online)

filatelia.hu

Digital edition since 2025

+36 20 312 8222

filatelia [dot] hu [at] gmail [dot] com

FILATÉLIA

2026/1

CONTENTS

ZOLTÁN SZABÓ: Editorial	
ATTILA DERECSKEI: On the trail of false Certificates II. (Unnumbered 1913. Turul 70 fillér stamps)	36
TIVADAR GAUDÉNYI, PH.D.: Postal history analyses of Homokbálványos IV. (The use of "Porto" stamps outside Homokbálványos)	53
DERECSKEI ATTILA: 1973. Copernicus, modern misprint forgeries produced using the same template	62
TIVADAR GAUDÉNYI, PH.D.: Postal history analyses of Homokbálványos V. (The "FRANKO" auxiliary marking of Fehértemplom)	65
JÁNOS KOVÁCS: Forgeries marked as genuine I. (Forged Prekomurje overprints with expert marks)	73
TIVADAR GAUDÉNYI, PH.D.: Postal history analyses of Homokbálványos VI. (The "FRANKO" auxiliary marking controversy)	75
JÁNOS KOVÁCS: Forgeries marked as genuine II. (Forged FIUME overprints with expert marks)	87
TIVADAR GAUDÉNYI, PH.D.: Postal history analyses of Homokbálványos VII. (The Cetinje-Homokbálványos postal card and the Homokbálványos postal markings)	90
ATTILA DERECSKEI: Using a desktop UV-A/C banknote inspection lamp in stamp expertizing	95

The journal is archived in:

- Internet Philatelic Club (<https://ibk10025.hu>),
- Electronic Periodicals Archive & Database (<https://epa.oszk.hu>), and
- the website of journal Filatélia (<https://filatelia.hu>).

The articles and publications may only be used in their unchanged form, for non-commercial purposes, and with attribution to the Author.

CC BY-NC-ND 4.0 licenc

The journal Filatélia was produced using the open source desktop publishing software Scribus. The MBSZ logo and the Filatélia logo are the property of MBSZ.

Köszöntő

Szabó Zoltán, Pécs

Tisztelt Olvasóink!

Nagy örömmel és hálával köszöntjük Önöket a **Filatélia** folyóirat második számának megjelenése alkalmából!

Az első lapszám tavaly decemberi megjelenését követően rendkívül sok pozitív visszajelzést kaptunk Önöktől, amelyeket ezúton is szeretnénk megköszönni! Külön öröm számunkra az, hogy sokan hiánypótló kezdeményezésként tekintenek folyóiratunkra, és egyöntetűen biztatnak bennünket a folytatásra. Megerősítést kaptunk abban, hogy érdemes volt elindulni ezen az úton: a szakmai alapokon nyugvó, mégis közérthető és nyitott filatéliai fórum iránt valódi igény mutatkozik! Külön kiemelendő, hogy az újsággal kapcsolatos negatív visszajelzés egyáltalán nem érkezett, amely így megtisztelő és felelősségteljes feladat elé állít bennünket a jövőre nézve.

Folytatjuk a megkezdett „Téves tanúsítványok nyomában” című sorozatunkat, amely kapcsán fontos megemlíteni, hogy az újságban csupán hivatkozunk az egyes tanúsítványokra, azonban a **honlapunkon** ezen tanúsítványok másolatai teljes terjedelmükben feltöltésre kerültek, megtekinthetők. Szintén folytatjuk a „Homokbálványosi postatörténeti elemzések” bemutatását is; a jelen lapszámban további négy kapcsolódó tanulmányt közlünk.

Ugyanakkor, olvasói kérésnek eleget téve, egy új rovatot is újtára indítunk „Valódinak minősített hamisítványok” címmel. E kezdeményezésünk szorosan kapcsolódik a **Magyar Bélyegszakértők Szövetségének** alapvető célkitűzéséhez, amely szerint fellépünk a hamisítások, a hamisítványok terjesztése és mindennemű, a filatéliával kapcsolatos csalások ellen, valamint támogatjuk ezek feltárását és a megelőzést szolgáló bélyegszakértői tevékenységet. Az új cikksorozat keretében konkrét példákon keresztül szeretnénk bemutatni, hogy milyen, valódinak minősített - ám valójában hamis - tételekkel találkozunk a bélyegvizsgálati, szakértői munkáink során. Végül, de nem utolsó sorban, röviden bemutatásra kerülnek a bélyegvizsgálat során is jól alkalmazható asztali UV bankjegyzsgáló lámpák használatának alapvető jellegzetességei.

Kiemelten fontosnak tartjuk az olvasói tapasztalatok megosztását is: hisszük, hogy a Közösség tudása és ébersége kulcsszerepet játszik a hamisítások felismerésében és visszaszorításában! Ezúton kérjük arra Tisztelt Olvasóinkat, hogy amennyiben gyanús tétellel találkoznak, osszák meg velünk tapasztalataikat! Kérjük, hogy lehetőség szerint az érintett tételről készült fotót és az eladói felületről (legyen az akár aukciósház honlapja, kereskedői webshop, közösségi média platformokon kínált tétel, stb.) készült képernyőképet is mellékeljék, ezzel is segítve a dokumentálást és a későbbi feldolgozást.

Továbbra is célunk, hogy folyóiratunk nyitott fórumként szolgáljon a szakmai párbeszéd számára, és hozzájáruljon a filatéliai közösség erősítéséhez. Bízunk benne, hogy a második szám tartalma is elnyeri tetszésüket, és hasznosnak találják a megjelentetett cikkeket, információkat!

Köszönjük megtisztelő figyelmüket és bizalmukat!

Pécs, 2026. május

Üdvözlettel,

Szabó Zoltán
Felelős szerkesztő

Téves tanúsítványok nyomában II. (Értékszám nélküli 1913. Turul 70 filléres bélyegek)

Derecskei Attila, Budapest

Kivonat

A tanulmány az 1913-as, VII. vízjelű, 70 filléres Turul bélyeg (MBK: 154, Michel: 181) szám nélküli változataként forgalomba került példányok vizsgálatát tartalmazza, négy darab, tanúsítvánnyal ellátott árverési tétel alapján. A cikk középpontjában a fogazás áll, azon belül a fésűsfogazás működésének és jellegzetességeinek következetes alkalmazása. A vizsgálat a fogazat elemeinek összehasonlítására épül: a lyukak helyzete és egymáshoz viszonyított rendje, a felső és alsó oldalak illeszkedése, valamint a fogak szélességei alapján megállapítható, hogy a bélyeg fésűsfogazó-géppel készült-e. A valódi példányoknál ezek a jellemzők szabályszerű, egymással összhangban álló képet mutatnak, míg az eltérések utólagos hamisításra utalnak.

A bemutatott esetekben a fogazás több, egymást erősítő jel alapján nem egyeztethető össze a fésűsfogazás szabályaival, ami kizárja az eredeti gyártást. A tanulmány következtetése szerint a vizsgált bélyegek fogazása és gumizása utólagos, így ezek a tételek hamisítványok, ezért a korábbi, hasonló kibocsátású szakvélemények felülvizsgálata indokolt.

Kulcsszavak: Turul, tévnyomat, értékszám nélküli, fogazási hamisítvány, téves tanúsítvány, 1913.

Bevezetés

Cikksorozatunk újabb része az utóbbi években több példányban is árverésre került 1913-as, VII. vízjelű, Turul 70 filléres (MBK: 154, Michel: 181), szám nélküli bélyegekről készült, amelynek keretében négy példányt elemeztem. A jelen tanulmány alapja a 2021. július 20. napján, 0210720001 sorszám alatt készült **Szakvélemény**, illetve az ehhez kapcsolódó, 02107120001M sorszám alatt kiadott **Részletes vizsgálati magyarázat**, amelyek 2021. július 30. napján feltöltésre kerültek a [Hungarian stamps forgeries exposed at auctions Magyar bélyeghamisítványok](#) elnevezésű Facebook csoportba.

Mivel az ezt követő években több, kísértetiesen hasonló példány is megegyező körülmények közt került piacra, így szükségessé vált, hogy - mint immár folytatólagos, rendszeres piaci megjelenésű hamisítványokat - alapos vizsgálat alá vonjuk.

A tanulmány az alábbi négy példányt elemzi, minden példány a [Darabanth Aukciósház](#) árverésein került kalapács alá. Látható, hogy a négy darabnak az árverési jutalékkal is növelt, a liciten nyertes vevők által kifizetett teljes vételára meghaladta az 1,6 millió Forintot (**1. táblázat**):

Sor-szám	Árverés zárása	Árverés megnevezése	Tétel-szám	Leütési ár (Ft)	Árverési jutalék %	Árverési jutalék (Ft)	Vételár (Ft)
1.	2021.07.15	398. Gyorsárverés	1.	440 000	22	96 800	536 800
2.	2023.05.06	40. Nagyárverés	340.	280 000	22	61 600	341 600
3.	2023.11.04	41. Nagyárverés	232.	360 000	25	90 000	450 000
4.	2024.12.05	479. Gyorsárverés	6.	260 000	25	65 000	325 000
összesen:				1 340 000		313 400	1 653 400

1. táblázat. A vizsgált négy bélyeg árverési adatai. (Forrás: darabanth.com, Szabó Zoltán adatbázisa.)

Table 1. Auction data of the four stamps examined. (Source: darabanth.com, database of Zoltán Szabó.)

Mind a négy vizsgált példányhoz (1.-4. ábrák) Glatz István adott ki valóságokat igazoló Tanúsítványokat, az alábbiak szerint (2. táblázat). /A tanúsítványok másolatai a Klikk szavakra kattintva megtekinthetők./

Sor-szám	Tanúsítvány kiállítója	Tanúsítvány dátuma	Tanúsítvány sorszáma	Tanúsítvány képe
1.	Glatz István	2021.07.04	SZ-1561/2021	Klikk
2.	Glatz István	2023.03.08	SZ-1794/2023	Klikk
3.	Glatz István	2023.09.12	SZ-1873/2023	Klikk
4.	Glatz István	2013.07.01	SZ-396/2013	Klikk

2. táblázat. A Tanúsítványok adatai. (Forrás: darabanth.com, Szabó Zoltán adatbázisa.)
 Table 2. Details of the Certificates. (Source: darabanth.com, database of Zoltán Szabó.)

1. ábra. Az 1. sz. bélyeg.
 Figure 1. Stamp No. 1.

2. ábra. A 2. sz. bélyeg.
 Figure 2. Stamp No. 2.

3. ábra. A 3. sz. bélyeg.
 Figure 3. Stamp No. 3.

4. ábra. A 4. sz. bélyeg.
 Figure 4. Stamp No. 4.

Részletes vizsgálati magyarázat

A valódi bélyeg általános nyomdatechnikai leírása

A valódi bélyeg A Magyar Bélyegek Monográfiája IV. kötetének (A postai bérmentesítés 1900-1944) (Hamza & Kostyán, 1971, a továbbiakban: „MBM”) 169-179. oldalain található leírása alapján magasnyomással készült három nyomásmenetben: zöld alnyomat, vörösesbarna bélyegkép, fekete értékszám. (A zöld alnyomat a Szerző újabb kutatási eredményei alapján valójában könyomtat, nem pedig magasnyomás.) A nyomóformát köznapi, ám téves megfogalmazással a gyűjtők nyomólemezeknek is szokták nevezni, de a jelen tanulmány keretében a helyes, „nyomóforma” megnevezést használom.

A nyomóforma 4x100 bélyegképet tartalmazott. Az ilyen összeállítású nyomóformáknál minden egyes forma esetén megtalálhatóak a nyomdatechnikai jelzések (MBM: „Nj.”). Az Nj. elhelyezkedése alapján a valódi bélyeg csakis a nyomóforma A-, B- vagy D-íve lehet. (Az A/B/C/D ívekre vonatkozóan lásd: MBM IV. 101.-102. oldalak.) Az A- és B-ívek középrészénél felül van a Nj., ezért mindkét ív jobb alsó ívszéle üres (eltekintve az összegzési számtól). A C- és D-íveket elválasztó középrészénél alul van a Nj., ami a négy postai ívvé történő felvágáskor a C-ív jobb alsó ívszélén jelenik meg, így C-ívről nem lehet szó. A D-ív jobb alsó ívszéle pedig az A- és B-ívekhez hasonlóan üres, mivel a Nj. a D-ívek bal alsó ívszélén jelenhet meg.

Ezt alátámasztja az **ismert egyetlen hatos tömb**, amelynek ívszélén nem látható semmilyen Nj. (5. ábra).

5. ábra. A valódi tévnyomat hatos tömbben (Vas István gyűjteményéből).
Figure 5. The genuine misprint in a block of six (from the collection of István Vas).
(Szkenelte: Szabó Zoltán / Scanned by Zoltán Szabó)

A névérték nyomtatásának nyomdatechnikai leírása

A Magyar Bélyegek Monográfiájának leírása alapján tudjuk, hogy a bélyegek névértékét teljes, 4x100-as nyomdai ívekre nyomtatták olyan magasnyomó-formával, amelybe az értékszámokat úgynevezett számtartó dúcokba helyezték be. Ennek technikai megoldása kizárólag síkágvas nyomóformával lehetséges. A nyomtatás közben a szedésből a véletlen számkiesés ezért nem lehetséges, kizárólag szándékos beavatkozás következménye lehetne. A valódi tévnyomat tehát utólagosan készítve, más ívhelyen nem fordulhat elő.

A nyomtatás menetéről és az esetleges ilyen jellegű szedéshiba keletkezési módjáról a Turul (1913) 35/50-es számtévnyomat keletkezésének leírása árulkodik (MBM IV., 173-174). A szedéskor egy számtartó dúcba nem került bele a 70-es értékszám, és a nyomás így kezdődött meg. Ez nem azt jelenti, hogy a 70 filléres címlet első íveiről van szó, hanem csupán az adott 4x100-as nyomóforma első íveiről! Ezt a számhiányt a felfedezést követően javították.

A még értékszám nélküli, fogazatlan, gumizás nélküli alapbélyeg ívek több nyomóformával készültek (ld. a több ismert Nj.-t). Ezért az egyes nyomóformákkal történt nyomások (úgynevezett kigyártások) ívei azonos kigyártáson belül a nyomtatás során kisebb árnyalati, festékezetségi különbségeket esetleg mutathatnak az adott kigyártás ívszámától függően. Kevés ív esetében a kis ívszám miatt kisebb, nagyobb ívszám esetén nagyobb eltérés is lehetséges az első és utolsó ívek között. Azonban a nyomógépből közvetlenül egymást követően kikerülő ívek között gyakorlatilag észlelhetetlenek ezek a különbségek. A nyomdai minőségellenőrzéskor az esetleges hibás (még értékszám nélküli) alapívek kiszűrése ezen a tényen érdemben nem változtat. Ennek következtében az egymást követő valódi ívek színe, színárnyalata, festékezetsége gyakorlatilag megegyezik.

Feltűnő, és az alábbi képen jól látható, hogy az 1. számú árverési bélyeg (1. ábra) és a valódi számhiányos bélyeg (5. ábra) alnyomatainak és bélyegképeinek színe is erősen eltér (6. ábra). (Felül az árverési bélyeg, alul a valódi bélyeg egy-egy részlete látható.) Az árverési bélyeg alnyomata sárgászöld árnyalatú, a valódié enyhén kékes. Az árverési példány bélyegképe halvány, fakó, olajbarna árnyalatú, a valódi példányé telt, enyhén vörösesbarna.

6. ábra. Az 1. sz. árverési bélyeg (felül) és a valódi bélyeg (alul) színeinek összehasonlítása természetes megvilágítással.

Figure 6. Comparison of the colours of auction stamp No. 1 (top) and the genuine stamp (bottom) under natural light.

A vizsgálat során a természetes (neutrális fehér) megvilágítás mellett a megfelelő UV-megvilágítás alkalmazása sem hanyagolható el! Az árverési tételhez mellékelt Tanúsítvány (SZ-1561/2021) sajnos nem tér ki arra a tényre, hogy az árverési példány színei - megfelelő hullámhosszúságú UV megvilágítással - határozottan különböznek a valódi példányok színeitől. Ezzel szemben a Tanúsítványon az szerepel, hogy:

„ ... UV-lámpa fénye alatt sem látható eltérés.”

Ez a megállapítás téves, és arra enged következtetni, hogy UV-megvilágítással nem is történt alapos, elvárható gondosságú vizsgálat.

A 7. ábrán a normál nappali fényben felül a 4. sz. árverési példány (4. ábra), alul egy valódi, postai forgalomba került bélyeg látható. Amint azt korábban láttuk az 1. sz. árverési bélyegnél is, a 4. sz. árverési bélyeg színe is halványabb a valódi tévnyomat színénél, és inkább olajbarna árnyalatú, ellentétben a valódi példány kissé vörösesbarna színével.

7. ábra. A 4. sz. árverési bélyeg (felül) és egy valódi bélyeg (alul) színeinek összehasonlítása természetes (neutrális fehér) megvilágítással.
Figure 7. Comparison of the colours of auction stamp No. 4 (top) and a genuine stamp (bottom) under natural (neutral white) illumination.

Az UV-megvilágításnál a felső, 4. sz. árverési példány láthatóan kissé halványabb, barna árnyalatú nyomat, a hálós alnyomat pedig kissé szürkés-kékes árnyalatú zöld színt mutat. Ezzel szemben a valódi példány alnyomata halványabb, sárgászöld tónusú, a bélyegkép viszont feltűnően narancsos színben fluoreszcens válaszreakciót mutat (8. ábra). Megemlítendő, hogy az eredeti példány narancsos árnyalata a hátoldalon is sokkal élénkebben átüt, mint ahogy ez az árverési bélyeg hátoldalán látható.

8. ábra. A 4. sz. árverési bélyeg (felül) és egy valódi bélyeg (alul) színeinek összehasonlítása UV-megvilágítással.
Figure 8. Comparison of the colours of auction stamp No. 4 (top) and a genuine stamp (bottom) under UV illumination.

Ezen különbségek mellett a gumizáson is látható az, hogy annak anyaga, összetétele és a felhordás módja, illetve a rétegvastagsága is eltérő. Az UV- és IR-megvilágítások szintén alátámasztják a gumizás eltérő színét. Megjegyzendő, hogy az 1913-as, VII-es vízjelű 70 filléresek - a mai ismereteink szerint - három, eltérő összetételű festékkel készültek. Ezek közül csupán kettő került postai forgalomba. A harmadikat kizárólag gumizás nélküli, fogazatlan fázisnyomatként ismerjük a Bélyegmúzeum anyagából.

A nyomdai ívek postai ívekre történő vágása során az A-, B-, C- és D-íveket szigorúan külön kezelték. Keveredés esetén ugyanis a fogazáskor az A/B/C/D ívek közötti vágási eltérések miatt, a fogazást követően jelentős elfogazások, ezáltal selejt keletkezett volna. Így az az eljárásrend alakult ki, hogy az értékszám nyomásakor a 4x100-as nyomdai íveknek az adott A-, B- vagy D-ívének egyikéről hiányzott az értékszám, az ólombetűket nem tették be a számtartó dúcba. Nj. alapján beazonosítható, egyben a tévnyomatot is tartalmazó teljes ív hiányában a konkrét nyomóforma és annak íve jelenleg nem állapítható meg. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a közvetlen egymás után nyomott ívek (amelyeken a számhiányos bélyeg megjelent) szigorúan azonos színűek, színárnyalatúak, azonos festékkel készültek, és ezáltal az azonos ívhely következtében, azonos ívhelyismertetőjelekkel, típusjegyekkel kell rendelkezniük a valódi számhiányos bélyegeknél!

A hatos tömb képe alapján a számhiányos bélyeg kizárólag I. típusú lehet (9. ábra). Más típus csak abban az esetben létezne, ha az értékszám nyomtatásakor más kigyártásból származó ívekkel keveredett volna az a fogás, amelyre a hiányzó értékszámú nyomóformával nyomtattak. (Fogásnak azt az ívmennyiséget nevezzük, amelyet a gépbe egy kézbe fogással tesznek. Ez a papír vastagságától vagy a fogazógép típusától függően lehetett 10-20 db, ritkább esetben akár ennél több ív is.)

Ennél nagyobb mennyiséget valószínűtlen, hogy egyszerre fogaztak volna. Így a kevés ismert példány alapján, vélhetően legfeljebb 20-50 db 4x100-as nyomdai ívről (1-2 fogásról) maradhatott le az értékszám. Nyomdai ívenként pedig csak egy-egy kezelési (postai) ívről. Mindezek alapján kijelenthető, hogy **ez a tévnyomat kizárólag csak az I. típusban létezik**. Az árverési bélyegek ezzel szemben, a rendelkezésre álló képek alapján nem I. típusúak, hanem annak egy külön altípusába tartoznak.

9. ábra. Az I. típusú valódi tévnyomat (Vas István gyűjteményéből).
Figure 9. The genuine misprint, type I. (from the collection of István Vas).

Az íven elfoglalt ívhely és típus azonosítása

Az ismert hatos tömb alapján a tévnyomat ívhelye az adott nyomóforma A-, B- vagy D-ívén belül a 90. ívhelyen keletkezett. Ennek a kezelési (postai) ívnek a **90. ívhelyén** a bélyeg típusa I. (lásd még: MBM).

Mivel a fogazáskor az egymást követő hibás ívek feltehetően egy, de legfeljebb két fogással kerültek a fésűfogazó-gépbe, ezért a fogazatuk is az azonos fogazófésű használatának következtében azonos kell legyen! A fogazófésű X. oszlopára jellemző esetleges tűgöbölések, tütörések miatt a fogazások azonosak, és egyértelműen beazonosíthatóak (lásd később a 15. ábrát). Az egyes fogások ívszámától függően, az egyes íveken az azonos foglyukak közt néhány századmilliméteres eltérés megengedett, amit a tűk által okozott papírsorják is igazolnak.

A valódi hatos tömb fogazófésűjének lyukméretei és az egyes lyukak egymáshoz viszonyított elhelyezkedései tehát - a megadott tűréshatáron belül - azonosak az összes valódi tévnyomat fogazásának lyukméreteivel és elhelyezkedésükkel. A 10. ábrán jól látható, hogy az 1. sz. árverési bélyeg bal és jobb oldali fogazatainak a lyukméretei és egymástól való távolságaik sem egyeznek meg a valódi tévnyomatéival. Itt csak az 1. sz. árverési bélyeg esetében mutatom ezt be, de mind a négy bélyegnél hasonló eredmény született. (Az illesztésekkor a két oldalon lévő tükörképek azért készültek, hogy a valódi bélyeg bal oldali és jobb oldali fogazata is az árverési bélyegek azonos oldalaival legyen összevethető.)

10. ábra. Az 1.sz. árverési bélyeg (tükörképben bal és jobb) és a valódi (középső) bélyeg fogazatának eltérései.
Figure 10. Differences in the perforations of auction stamp No. 1 (mirror image left and right) and the genuine (middle) stamp.

A fogazási mód és ismertetőjelei

A valódi bélyeg fogazása 15-ös fésűsfogazat. Ennek jellemzője, hogy egy 20 mm-es oldalhosszon az átlagos fogszám 15. Tekintve, hogy a fogazatszám átlagos fogszámra vonatkozik, ezért ez nem veszi figyelembe, hogy azonos fogazatszám esetén is az egyes fogazótűk torzulása, kopása, görbülése, törése esetén az egyes fogak elhelyezkedése egymáshoz képest változó lehet mind az x (vízszintes, felső és alsó bélyegoldal), mind az y (függőleges, bal és jobb bélyegoldal) irányban is. Az egyes fogazófésűk (fogazólécek) ezek alapján egyértelműen megkülönböztethetők.

A fésűsfogazás technikai megoldásából következik, hogy a Turul-bélyegek felső és alsó oldalainak fogazatai azonosak. (Megjegyzés: kivételt jelentenek az esetleges utólagos vonalfogazások, amelyek fogazatszámuk azonban nem 15, így a minden oldalukon 15-ös fogazatú bélyegek esetében az ilyen vonalfogazás nem is lehetséges.)

A fogazás menete alapján a felső és alsó bélyegoldalakon a fogazásnak meg kell egyeznie mind x-, mind y-irányú elmozdulás esetén is! Ebből következik az is, hogy egy bélyeg felső és alsó fogazatát összeillesztve, a lyuksornak minden egyes lyuk esetében a fogazótű keresztmetszetét (kört) kell eredményeznie az elcsúszásokkal, görbülésekkel együtt is! Emellett a fogszélességeknek is kötelezően egyezniük kell!

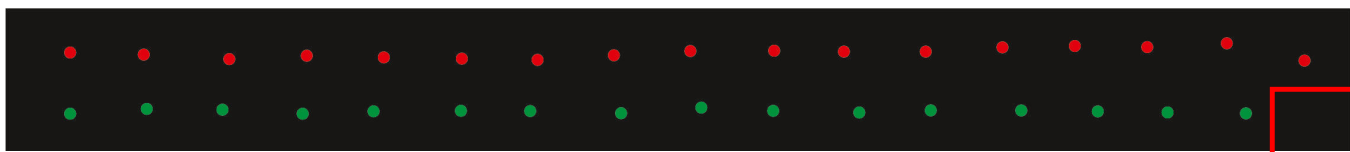
A vizsgált bélyegek ilyen jellegű elemzését a későbbiekben végezzük el.

Fésűsfogazás esetén az egyes bélyegek felső oldalain lévő (a továbbiakban **vörös színnel jelölt**) és az alsó oldalain lévő (a továbbiakban **zöld színnel jelölt**) lyuksorainak vizsgálata során minden, az egyes lyuksorok azonos elhelyezkedésű lyukának középpontjait rendre, párosan összekötve, az összekötő egyeneseknek párhuzamosoknak kell lenniük. Ha a két (a felső és alsó oldali) lyuksor készítése során a fogazógépben a papírív oldalirányban valamilyen ok miatt elmozdulna, akkor ezek az összekötő egyenesek továbbra is párhuzamosak maradnak, ám kisebb x-irányú ferdeséget okozhatnak, de akkor is csak szigorúan párhuzamosan.

A két lyuksornak valódi fésűsfogazás esetén egyezniük kell! Az alsó és felső fogazatok lyuk-középpontjait páranként rendre összekötve, párhuzamosokat kell eredményezniük!

A következő ábrákon jól látható, hogy a vizsgálatok tárgyát képező mind a négy db árverési bélyeg két-két oldalainak lyuk-középpontjait (a lyukméret egyharmadával eltolva) ábrázolva, a lyuk-középpontok elhelyezkedései rendezetlen irányt mutatnak (11/a-d. ábrák)!

Ez azt bizonyítja, hogy a felső és alsó lyuksorok lyukainak eltérő az elrendezésük, tehát nem egyazon fésűsfogazógép azonos fogazófésűjével készültek.

11/a. ábra. Az 1. sz. árverési bélyeg felső (vörös) és alsó (zöld) lyuk-középpontjainak elhelyezkedése.

(Az alsó bélyegszél jobb oldalán az utolsó lyuk nem jelenik meg.)

Figure 11/a. Position of the upper (red) and lower (green) hole centres of auction stamp No. 1.

(The last hole on the right side of the lower stamp edge does not appear.)

11/b. ábra. A 2. sz. árverési bélyeg felső (vörös) és alsó (zöld) lyuk-középpontjainak elhelyezkedése.

Figure 11/b. Position of the upper (red) and lower (green) hole centres of auction stamp No. 2.

11/c. ábra. A 3. sz. árverési bélyeg felső (vörös) és alsó (zöld) lyuk-középpontjainak elhelyezkedése.

Figure 11/c. Position of the upper (red) and lower (green) hole centres of auction stamp No. 3.

11/d. ábra. A 4. sz. árverési bélyeg felső (vörös) és alsó (zöld) lyuk-középpontjainak elhelyezkedése.

Figure 11/d. Position of the upper (red) and lower (green) hole centres of auction stamp No. 4.

Az előző ábrákon szereplő, a vörös és zöld színű lyuk-középpontokon átfektetett sárga színű egyeneseket behúzva a 12/a-d. ábrákat kapjuk.

Mind a négy vizsgált bélyegnél a két-két oldal megfelelő lyukpárjai közé húzott sárga egyeneseknek párhuzamosnak kellene lenniük! A rendezetlen irányok is bizonyítják, hogy nem fésűsfogazás, hanem egyedi lyukasztóval készített hamis fogazatokról van szó. A valódi fogazatnál ezek az egyenesek párhuzamosak (és nagy valószínűséggel függőlegesek) lennének.

12/a. ábra. Az 1. sz. árverési bélyeg felső és alsó bélyegoldalai lyuk-középpontjainak iránya.
(Az alsó bélyegszél jobb oldalán az utolsó lyuk nem jelenik meg.)

Figure 12/a. Direction of the hole centres on the upper and lower sides of the auction stamp No. 1.
(The last hole on the right side of the lower stamp edge does not appear.)

12/b. ábra. A 2. sz. árverési bélyeg felső és alsó bélyegoldalai lyuk-középpontjainak iránya.
Figure 12/b. Direction of the hole centres on the upper and lower sides of the auction stamp No. 2.

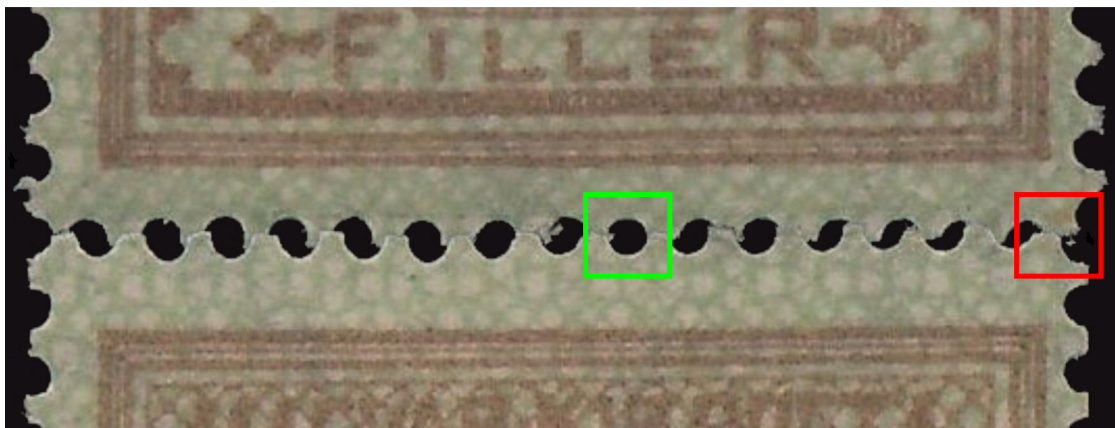

12/c. ábra. A 3. sz. árverési bélyeg felső és alsó bélyegoldalai lyuk-középpontjainak iránya.
Figure 12/c. Direction of the hole centres on the upper and lower sides of the auction stamp No. 3.

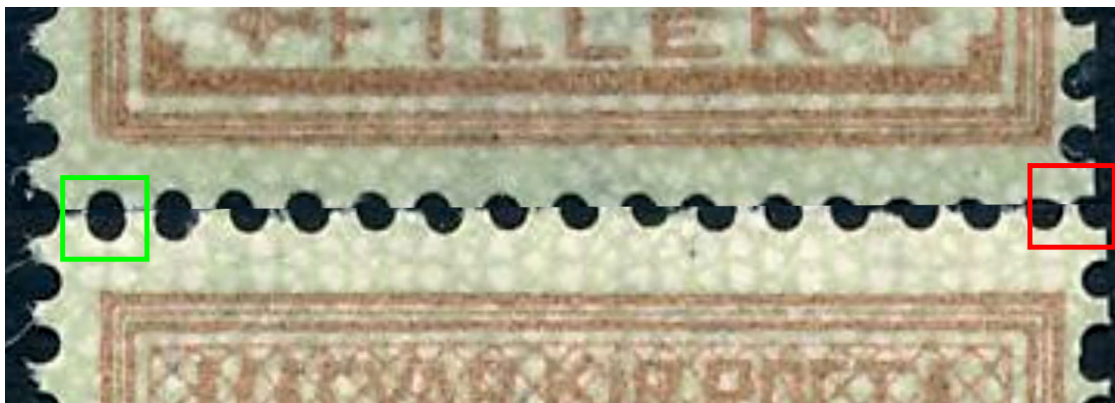

12/d. ábra. A 4. sz. árverési bélyeg felső és alsó bélyegoldalai lyuk-középpontjainak iránya.
Figure 12/d. Direction of the hole centres on the upper and lower sides of the auction stamp No. 4.

A hamisságot igazolják az árverési bélyegek alsó és felső fogazatainak összeillesztései is. A 13/a-d. ábrákon az is látható, hogy a bal oldali saroklyukakhoz, mint referenciaponthoz illesztve, a teljes oldalakon mindig csak néhány foglyuk van a helyén. Az összes többi lyuk olyan helyen van, amelyen fésűsfogazat esetén, a felső és alsó oldalon egyszerre lehetetlenség lenne.

13/a. ábra. Az alsó és a felső lyuksor illesztése az 1. sz. árverési bélyegnél.
Csak a 9. és 10. fog közötti lyuk van a helyén. A bélyeg felső oldalának szélessége kisebb az alsóénál.
Figure 13/a. Alignment of the lower and upper rows of holes on auction stamp No. 1.
Only the hole between teeth 9th and 10th is in place.
The width of the upper side of the stamp is smaller than the lower side.

13/b. ábra. Az alsó és a felső lyuksor illesztése a 2. sz. árverési bélyegnél.

Csak az 1. lyuk van a helyén. A bélyeg felső oldalának szélessége **nagyobb** az alsóénál.

Figure 13/b. Alignment of the lower and upper rows of holes on auction stamp No. 2.

Only the 1st hole is in place. The width of the upper side of the stamp is **bigger** than the lower side.

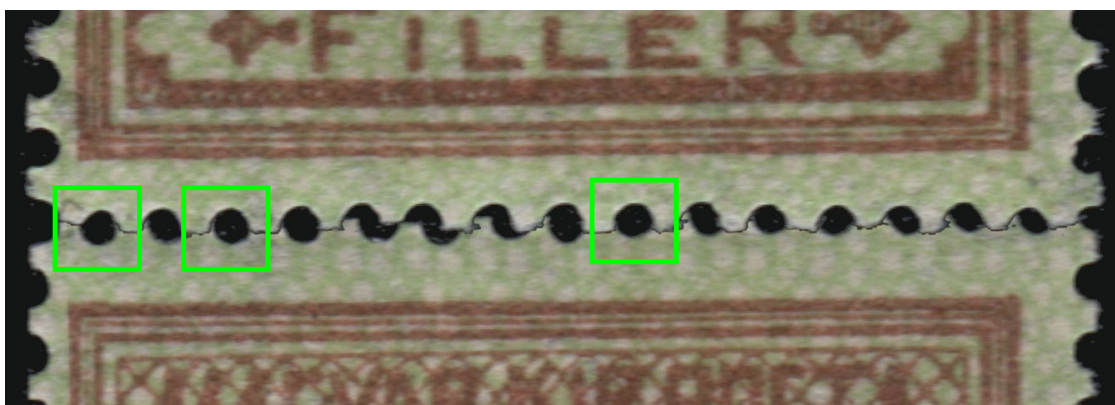

13/c. ábra. Az alsó és a felső lyuksor illesztése a 3. sz. árverési bélyegnél.

Egyetlen lyuk sincs a helyén. A bélyeg felső oldalának szélessége **nagyobb** az alsóénál.

Figure 13/c. Alignment of the lower and upper rows of holes on auction stamp No. 3.

Not a single hole is in place. The width of the upper side of the stamp is **bigger** than the lower side.

13/d. ábra. Az alsó és a felső lyuksor illesztése a 4. sz. árverési bélyegnél.

Csak az első, illetve a 3. és a 9. fog közötti lyukak vannak a helyükön.

Figure 13/d. Alignment of the lower and upper rows of holes on auction stamp No. 4.

Only the holes between the first, the 3rd and the 9th teeth are in place.

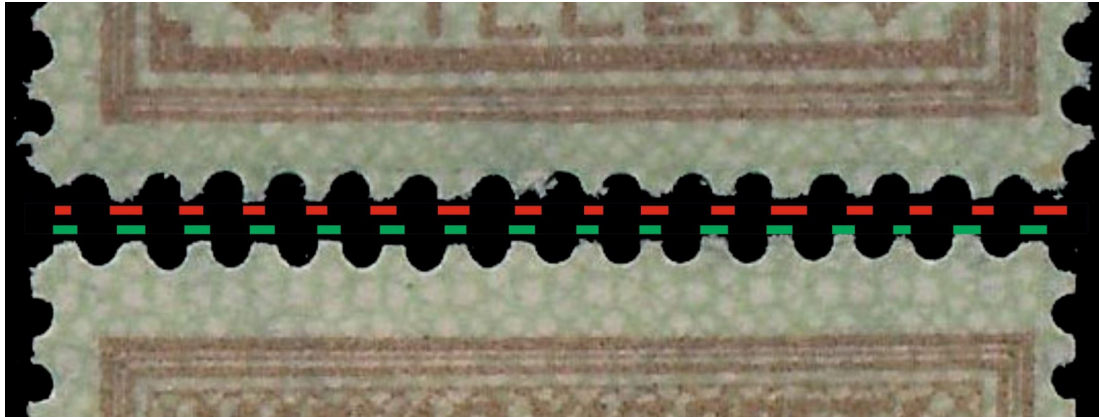
Az előző ábrákon jól látható az is, hogy a felső bélyegszélességek (az alsó bélyegképek tetejei) keskenyebbek vagy szélesebbek az alsó bélyegszélességeknél. Az 1. sz. bélyeg (13/a. ábra) esetén a felső bélyegkép alja kb. 0,4-0,5 fogszélességgel szélesebb (-0,3 mm). Ez azt jelenti, hogy **a jobb oldali fogazat balra dől, ami fésűsfogazás esetén kizárt**, hiszen a fésűsfogazás függőleges oldalai mindig függőlegesek és párhuzamosak (egy-egy tűk görbülése, kopása lehet kivétel). A fenti jelenség kizárólag vonalfogazásnál, vagy egyedi, nem teljes oldalhosszúságú fogazatkészítésnél, esetleg rossz minőségű sablon használata esetén jelentkezhet.

Ebből az is következik, hogy a felső és alsó fogazatszám nem lehet egyaránt 15, legalább az egyik oldal -14 $\frac{3}{4}$ vagy -15 $\frac{1}{4}$ fogazatú.

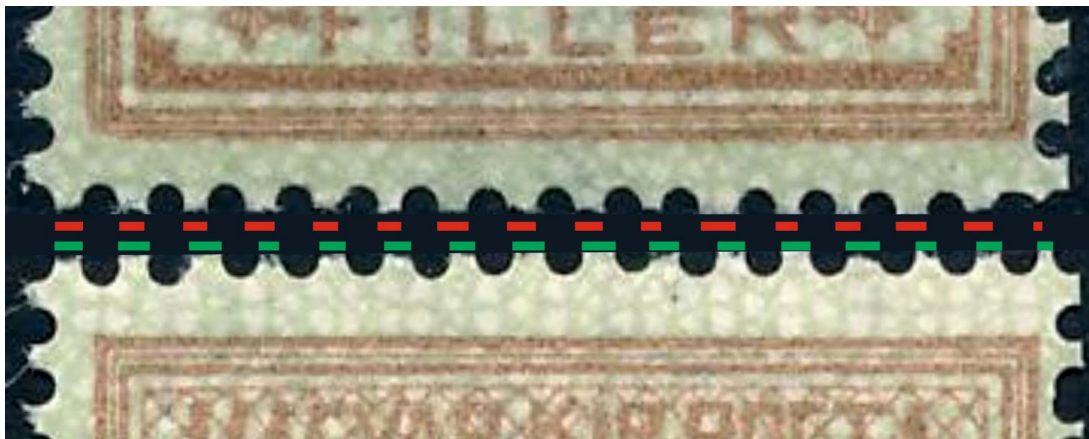
A többi bélyegnél is fennáll ilyen oldalszélesség-eltérés. **Valódi fésűsfogazásnál** ez nem fordulhatna elő, hiszen **az oldalpárok fogazása mindig párhuzamos**.

Az eddigi bizonyítékok mellett a fogak szélességei is kritikus hibalehetőségek a hamisítás során. A hamisító ezt a hibát is elkövette. Az árverési bélyegeknél nem teljesül az a fésűsfogazási követelmény sem, hogy a felső és az alsó fogak szélességeinek (más, már a fentiekben leírtak mellett) szintén meg kellene egyezniük.

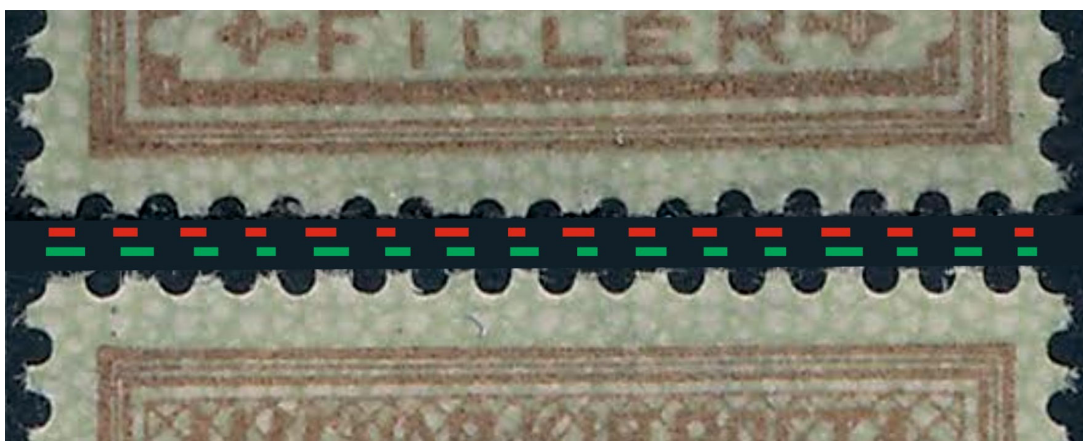
A 14/a-d. ábrákon a vörös és a zöld vonalak az adott fogak elhelyezkedését és szélességét mutatják. Ez is egyértelmű jele annak, hogy nem fésűsfogazással, hanem egyedi vonalfogazással, vagy egy nem teljes oldalhosszúságú, esetleg sablonos egyedi fogazással készültek ezek a hamisított árverési tételek.

14/a. ábra. A fogszélességek eltérései a felső és alsó fogazaton az 1. sz. árverési bélyegnél.
Figure 14/a. Differences in tooth widths on the upper and lower teeth on the auction stamp No. 1.

14/b. ábra. A fogszélességek eltérései a felső és alsó fogazaton a 2. sz. árverési bélyegnél.
Figure 14/b. Differences in tooth widths on the upper and lower teeth on the auction stamp No. 2.

14/c. ábra. A fogszélességek eltérései a felső és alsó fogazaton a 3. sz. árverési bélyegnél.
Figure 14/c. Differences in tooth widths on the upper and lower teeth on the auction stamp No. 3.

14/d. ábra. A fogszélességek eltérései a felső és alsó fogazaton a 4. sz. árverési bélyegnél.
 Figure 14/d. Differences in tooth widths on the upper and lower teeth on the auction stamp No. 4.

Az árverési bélyegek mind a négy-négy oldalán a lyukközéppontok összehasonlítása alapján kizárható, hogy teljes fogazófésű használatával, vagy akár rövidebb, pár lyukat egyszerre készítő eszközzel készült a fogazás. Így valószínűleg egy, a pontos egyenes mentén való oldalkövetést csak korlátozottan segítő eszköz használatával (pl. gyengén rögzített vonalzó, vastagabb kartonlap széle, sablon, stb.), egyedi lyukasztóval készülhetett a fogazás. Érdekesség, hogy a lyukasztó az 1. és a 4. sz. bélyegnél a valódi lyukátmérőnél valamivel kisebb. A későbbi képeken a valódi lyukak sárga színnel, a hamis fogazás lyukai késsel ill. lilával vannak jelölve. A 2. és 3. sz. bélyegeknél halványabb késsel, aminek magyarázata, hogy a hamisító egy másik, a korábbinál is kisebb átmérőjű lyukasztót kezdett használni. A lyukasztó átmérőjének mérete a valódi fogazófésű lyukainál kisebb. (Lásd még a 10. ábrát, illetve a 13/a-d. és 14/a-d. ábrákat.)

A hamis és a valódi fogazás összehasonlítása

A 15. ábrán a valódi hatos tömb fogazásán a lyukak átmérője és elhelyezkedésük látható. Az egymás alatti, oszlopon belüli példányokon a fogazófésű megfelelő tüinek helye látható. A 15-ös fésűsfogazat esetén mindkét (bal és jobb) oldalon, a saroklyukkal együtt, 19-19 lyuknak kell lennie a fogazófésűn. A bélyegív teljes fogazását követően a bélyeg két oldalán végül 20 lyuk (19 fog) alakul ki.

15. ábra. A valódi fogazás szabályos lyukhelyei az ív utolsó, X. oszlopában.
 Figure 15. The regular holes of a genuine perforation are in the last column (X) of the sheet.

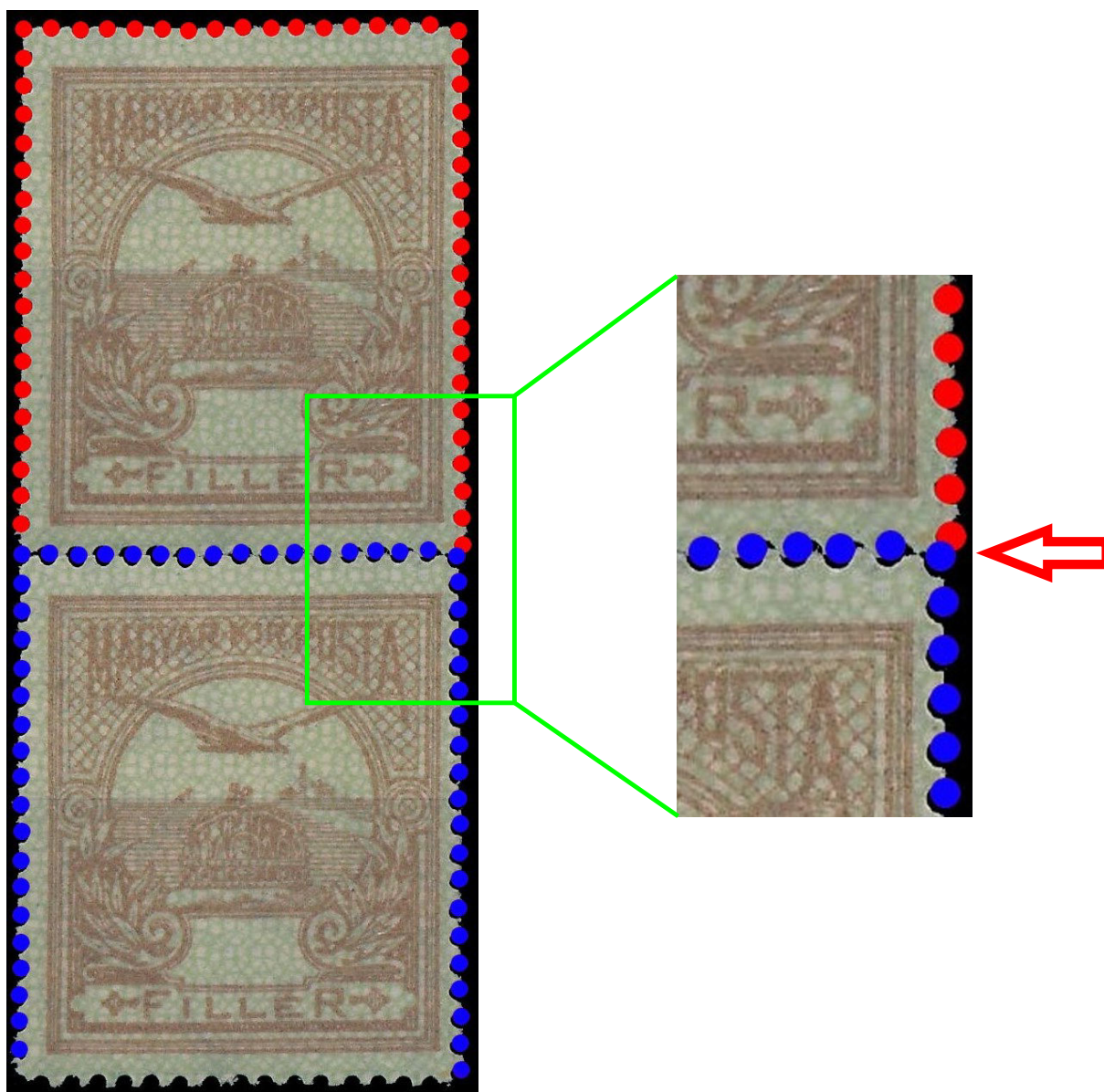
Az alábbi **16. ábrán** hasonlóan lettek bejelölve a lyukak az 1. sz. árverési bélyegen (ugyanazt a bélyegképet tettem egymás alá), amelyen több, a hamisságról árulkodó jelenség figyelhető meg. Egyrészt a felső fogazatnál (a korábbiakban a 13/a. ábrán már bemutatott illeszkedési hibán kívül) a két bélyegkép találkozásánál a lyukak ténylegesen elfoglalandó helyétől 0,4-0,5 mm-rel is eltérnek a lyukak pozíciói, amely itt elsősorban a felső és a jobb oldali fogazásnál látható. (Ilyen mérvű eltérések egyébként mind a négy bélyegnél megtalálhatóak, de ezeket most nem ábrázolom külön-külön.)

A kék lyukhelyek alól jelentősen kilógnak a tényleges lyukak. A 14/a. ábrával összevetve látszik, hogy a valódi fésűsfogazással szemben ez nem lehet más, mint egyedi lyukasztás, esetleg valamilyen kezdetleges sablonnal készített perforáció.

Továbbá - különösen szemléletesen - az is megfigyelhető a jobb alsó saroknál, hogy az árverési bélyeg fogazása csak úgy jöhetne létre, ha a bal oldalon 19, a jobb oldalon 20 tű-lyuk páros lenne.

Ez fésűsfogazásnál kizárt, technológiailag lehetetlen!

(A 2., 3., és 4. sz. bélyegeknél a hamisító ezt a hibát már nem követte el.)

16. ábra. A hamis fogazás szabálytalan lyukhelyei az 1. sz. árverési bélyegen.
Figure 16. The irregular holes in the forged perforation on the auction stamp No. 1.

A 17/a-e. ábrákon látható, hogy a sárgával jelölt valódi fogazás lyukainak mérete jelentősen nagyobb átmérőjű mindegyik bélyegnél. Az 1. sz. árverési bélyeg lyukméretei jelentősen kisebbek, és lehetetlen pozíciókban helyezkednek el a valódi fogazás lyukaihoz képest. Látható a bélyeg képe, mellette a lila körökkel vannak megjelölve a tényleges lyukak. Ahol a sárga (valódi) lyuk-tű helyeket látni, ott az árverési bélyeg (lilával jelölt) lyuk-tű átmérője kisebb, és technológiai szempontból lehetetlen pozícióban vannak. A két fogazás a bal felső saroklyukhoz lett illesztve. A korábbi képeken szintén követhető, hogy a valódi bélyeg sárga lyukhelyeihez képest milyen jelentősek az elhelyezkedési eltérések a négy hamis bélyegnél.

Alul feltűnő, hogy a jobb oldalon, a valódi fogazóléccel szemben 20 lyuk van az alsó saroklyuk nélkül is! Ez szemléletesen látszik az előző oldalon található 16. ábra nagyításánál, ahol a két bélyegkép illesztésénél, a jobb oldalon, az 1. (kék) és 20. (piros) lyuk-tű nem egybe esik, és átfedésben van egy részük.

17/a. ábra. A bélyeg, a fogazás lyukai a bélyegen jelölve, és az eredeti (sárga) és hamis (lila) fogazás lyuk-tű helyeinek illeszkedési eltérései az 1. sz. bélyegnél.

Figure 17/a. The stamp, the perforation holes marked on the stamp, and the alignment differences between the genuine (yellow) and false (purple) perforation pinhole positions on stamp No. 1.

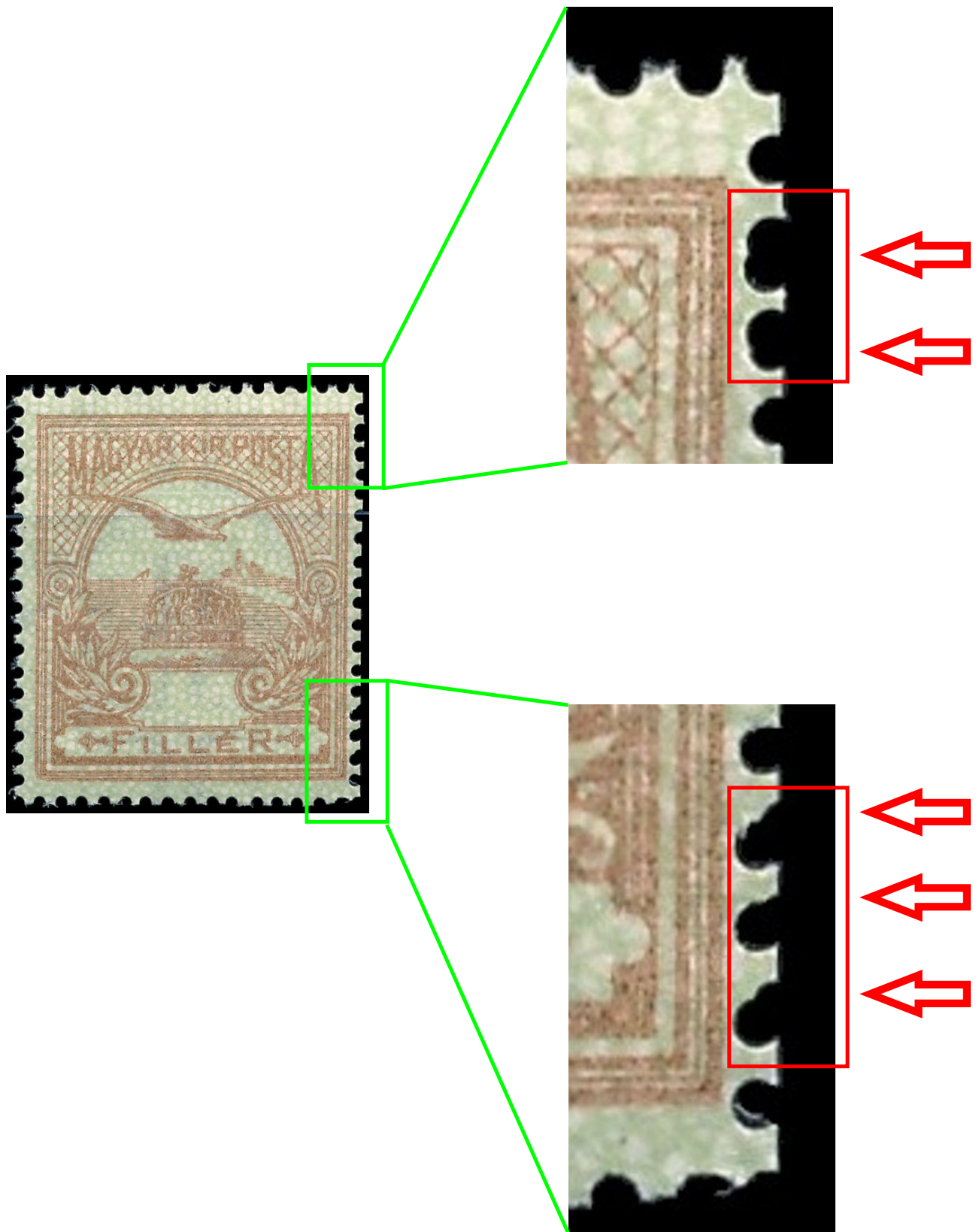
A világosabb kékeszöld körökkel a már említett második lyukasztót jelöltem, amelynek az elsónél is kisebb az átmérője. A 2. sz. árverési bélyeghez tartozó alábbi képen (17/b. ábra) **vörös nyíllal vannak jelölve** azok a lyukak, ahol a hamisító **kétszer próbálkozott a lyukasztóval**, ezért ott mindkét lyuk nyoma látható.

17/b. ábra. A bélyeg, a fogazás lyukai a bélyegen jelölve, és az eredeti (sárga) és hamis (lila és zöld) fogazás lyuk-tű helyeinek illeszkedési eltérései a 2. sz. bélyegnél.

Figure 17/b. The stamp, the perforation holes marked on the stamp, and the alignment differences between the genuine (yellow) and false (purple and green) perforation pinhole positions on stamp No. 2.

Külön kiemelném a 17/b. ábrán már bemutatott, a 2. sz. árverési bélyegen található azon lyukak nagytításait, ahol a hamisító **kétszer próbálkozott a lyukasztóval** (17/c. ábra).

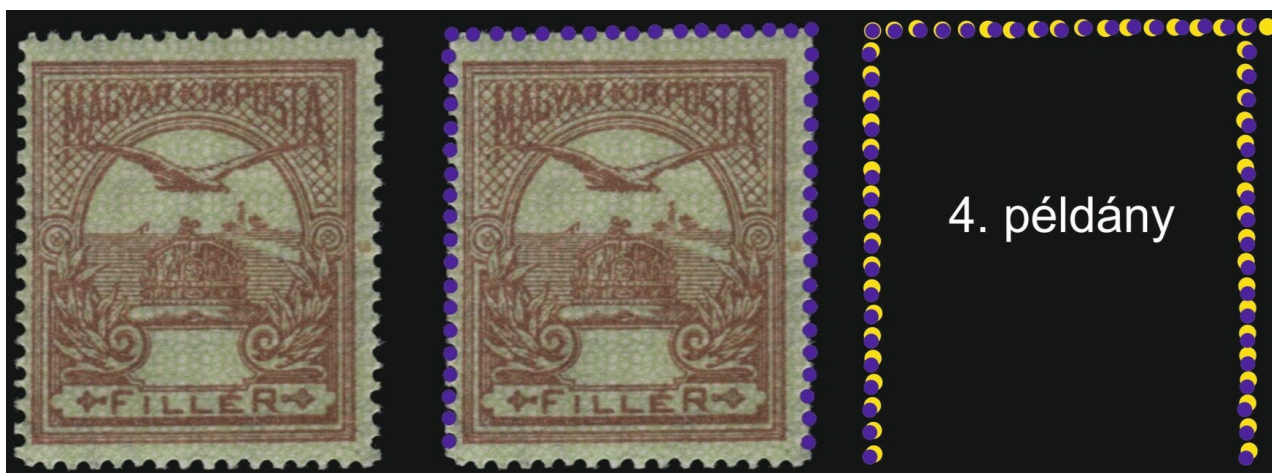

17/c. ábra. A 2. sz. árverési bélyeg fogazásának nagytításai, ahol a hamisító kétszer próbálkozott a lyukasztóval.
Figure 17/c. Enlargements of the perforation in the auction stamp No. 2, where the forger punched twice.

17/d. ábra. A bélyeg, a fogazat lyukai a bélyegen jelölve, és az eredeti (sárga) és hamis (zöld) fogazás lyuk-tű helyeinek illeszkedési eltérései a 3. sz. bélyegnél.

Figure 17/d. The stamp, the perforation holes marked on the stamp, and the alignment differences between the genuine (yellow) and false (green) perforation pinhole positions on stamp No. 3.

17/e. ábra. A bélyeg, a fogazat lyukai a bélyegen jelölve, és az eredeti (sárga) és hamis (lila) fogazás lyuk-tű helyeinek illeszkedési eltérései a 4. sz. bélyegnél.

Figure 17/e. The stamp, the perforation holes marked on the stamp, and the alignment differences between the genuine (yellow) and false (purple) perforation pinhole positions on stamp No. 4.

Összesített megállapítás, végkövetkeztetés

Az elemzett darabok külön figyelmet érdemelnek, mivel a Magyar Bélyegek Kézikönyve (Magyar, 1986, 200) az 1913-as Turulos bélyegkiadások esetében is már felhívja a figyelmet a lehetséges hamisítványokra:

„HAMISÍTVÁNYOK

Elsősorban a ritkább, fekvő kereszt vízjelű címleteknél ajánlatos az óvatosság! Ezekből utángumizott példányok és hamis fogazatúak előfordulnak (vágott bélyegből kifogazva).

A 60 f-es alapnyomatának eltávolítása, ill. a 35 f-es kékre festése előfordul, ezek felismerése nem okozhat nehézséget. Az utóbbinál a különálló példányok esetében lehet szükséges alaposabb vizsgálat.”

A hamisítás alapjául szolgáló fázisnyomatok egy része a Bélyegmúzeumba került, azok közt elvileg lehetett volna eredeti gumizású ív is. Az nem ismert, hogy ilyen nyomatok hogyan kerültek gyűjtői kezekbe az 1970-es évek első felében.

Azonban a fogazás a gumizás után készült, a gumizás pedig az értékszám nyomása után, így a gumizás sem lehet valódi, hanem kizárólag utólagos, tehát, hamis. A gumizás összetétele és felületi képe, rétegvastagsága is eltér. Mivel a gumizás csak a teljes, hárommenetes nyomtatás után készült, így az értékszám nélküli teljes fázisnyomatívából készített hamisítványok bizonyosan hamis gumizásúak is egyben. Ezért eredeti gumizású fázisnyomat kizárólag értékszámval nyomva létezhetne.

A hamis fogazás a képek alapján az utólagos, hamis gumizás után készült, amelyet a fogvégeken látható papírrostok is alátámasztanak. A gumizás pontos összetételének megállapítása kizárólag az anyagösszetétel megfelelő analitikai vizsgálatával értékelhető, pusztán optikai (nagyítós, mikroszkópos) vizsgálattal nem. Az infravörös megvilágítás a valódi és a hamis gumizás eltérő anyagösszetételének különbözőségét kimutatja, de az anyagösszetételt nem. Az eredeti bélyegek gumizásával megegyező, vagy azzal közel azonos, természetes összetevő anyagok használata esetén az UV-A/B/C megvilágítás sem mutatja ki a valódi és hamis gumizás közti különbséget. Ezért egy tanúsítványon **az UV-vizsgálatra úgy hivatkozni, hogy az nem mutat eltérést, szakmailag értékelhetetlen megállapítás.**

A négy bélyeg hamisítványnak minősül, mert fogazásuk, gumizásuk hamis és a színük sem egyezik az eredetivel. A tévnyomatként, aukción forgalomba hozott négy bélyeg úgy kapott Tanúsítványt a valódiságról, hogy az ahhoz végzett korábbi vizsgálatok vélhetően nem voltak elvárhatóan alaposak, a vizsgálói eszközök feltehetően hiányosak vagy alkalmatlanok a szakszerű következtetések meghozatalára.

A vizsgálat eredménye

A vizsgált bélyegek fogazatlan fázisnyomatból készített fogazási és gumizási hamisítványok.

Irodalom:

- Magyar P. (1986). 3.4. A Turulos kiadások. In: Surányi L., Visnyovszki G. (szerk.): *A magyar bélyegek kézikönyve*. Gondolat, Budapest, 186-208.
- Hamza I., Kostyán Á. (1971). II. fejezet az 1900-1915. évi bélyegkibocsátások. In: Névi P., Steiner L., Surányi L. (szerk.): *A Magyar Bélyegek Monográfiája, IV.: Postai bérmentesítés 1900-1944*. MABÉOSZ, Budapest, 81-198.

On the trail of false Certificates II. (Unnumbered 1913. Turul 70 fillér stamps)

Attila Derecskei, Budapest

Abstract

The study includes an examination of the unnumbered versions of the 1913 Turul, 70 fillér stamps with watermark VII (MBK: 154, Michel: 181), based on four certified auction lots. The article focuses on the perforation, particularly on the consistent analysis of comb perforation characteristics. The examination is based on a comparison of the elements of the perforation: the position and relative order of the holes, the fit of the upper and lower sides, and the widths of the teeth, which can be used to determine whether the stamp was made with a comb perforation machine. In genuine copies, these characteristics display a consistent pattern, while deviations indicate subsequent forgery.

In the presented cases, the perforation cannot be reconciled with the rules of comb perforation based on several consistent indicators, which rules out original production. The study concludes that the perforation and gum applied to the examined stamps were later additions, meaning that these items are forgeries, and therefore a review of previous, similar certificates is warranted.

Keywords: Turul, misprint, missing denomination, perforation forgery, false certificate, 1913.

Homokbálványosi postatörténeti elemzések IV. (A Homokbálványoson kívüli „portózás”)

dr. Gaudényi Tivadar, Újvidék (Szerbia)

Kivonat

A homokbálványosi portóbélyegeket nemcsak Homokbálványoson, hanem Kevevárán, Homokoson és Székelykeven is lebélyegezték. Jelen tanulmány elemzései a bemutatott négy levélre, valamint az eddig ismert adatokra épülnek. Már a korabeli (1920-1921) irodalmi források is rámutattak arra, hogy csupán a tényleges napi szükségletet bélyegezték felül, mégpedig oly módon, hogy a bélyegeket a küldeményre való felragasztás után látták el a „PORTO” jelzőbélyegzővel. E források szerint, Homokbálványoson kívül állítólag csak Kevevárán használták a lila felülbélyegzésű homokbálványosi portóbélyegeket, ám ez az állítás is megkérdőjelezhető. A tanulmányban bemutatott Székelykeve-Kevevára levélen a székelykevei bélyegzés bizonyosan antedatált, mivel vasárnapi keltezését mutat, amikor a posta zárva volt. A rendelkezésre álló adatok arra utalnak, hogy a vizsgált négy levélen szívességi bélyegzések találhatók, és e küldemények nem valódi postatörténeti objektumok, hanem további értékesítés céljából készített filatéliai csinálmányok.

Kulcsszavak: Homokbálványos (Bavanište), Homokos (Mramorak), Székelykeve (Skorenovac), Kevevára (Kovin), postatörténet, portó, jelzőbélyegző, 1919.

Bevezetés

Az 1919-1920-as homokbálványosi postatörténethez kapcsolódó kutatások során már sikerült feltárni több fontos részletet (pl. Gaudényi, 2025a-d, 2026a-c; Derecskei, 2025), ugyanakkor továbbra is maradtak feldolgozatlan kérdések. Jelen tanulmány postatörténeti elemzésének tárgyát azok a „PORTO” jelzőbélyegzővel ellátott bélyegekkel bérmentesített küldemények képezik, amelyeket a Homokbálványos környéki településeken bélyegeztek le. E felülbélyegzett bélyegek (a jelzőbélyegzők betűtípusai alapján) arra utalnak, hogy maguk a felülbélyegzések Homokbálványoson készültek.

Irodalmi adatok

1919. július 27-én a Temesvári Postaigazgatóságot a szerb megszálló csapatok elhagyták, majd miután kiürítették és ingóságainak jelentős részét Nagybecskerekre szállították át, az így „átköltöztetett” Igazgatóság ezt követően átvette a szerb csapatok által megszállt bánági (illetve „bánáti”) terület postai igazgatását is (Bajić, 1997). Groó Árpád homokbálványosi tanár és bélyeggyűjtő volt az, aki a homokbálványosi portóprovizórium ötletét kidolgozta, és azt Graf homokbálványosi postamester közreműködésével meg is valósította. A homokbálványosi portó jelzőbélyegző hivatalos elfogadása a Nagybecskereki Postaigazgatóság részéről az 1919. szeptemberében benyújtott kérvény alapján történt meg. Az átírat szövege - amennyiben hitelt adunk Groó cikkének (Groó, 1921, 4), mivel az eredeti fénykép vagy fénymásolat nem került bemutatásra - a következő volt:

„181-919.

Kir. postatávirda távbeszélő hivatal Homokbálványos.

A tekintetes posta- és távirda igazg. pénztárnak N.-becskerek

Aug. hó 2-iki értékciikk megrendeléseim elintézését aug. hó 26-án megsürgettem, de eddig a megrendelt értékeket nem kaptam. Kérem a mellékelt új megrendelésemet *sürgősen* elintézni. A hivatal értékciikk nélkül áll, *portojegyeim teljesen elfogytak s kénytelen vagyok a még meglévő csekély frankójegy készletemből egyes értékeket a mellékelt minta szerinti megfelelő felnyomással, a frankójegyektől való megkülönböztetésül portójegyként a sürgőszerű mennyiségben felhasználni.*

Homokbálványos, 1919. évi szeptember hó 7-én.

(Hivatalos pecsét.)

Graf, s. k. postamester.”

Groó (1921, 4) közlése szerint a Nagybecskereki Postaigazgatóság a következő választ küldte:

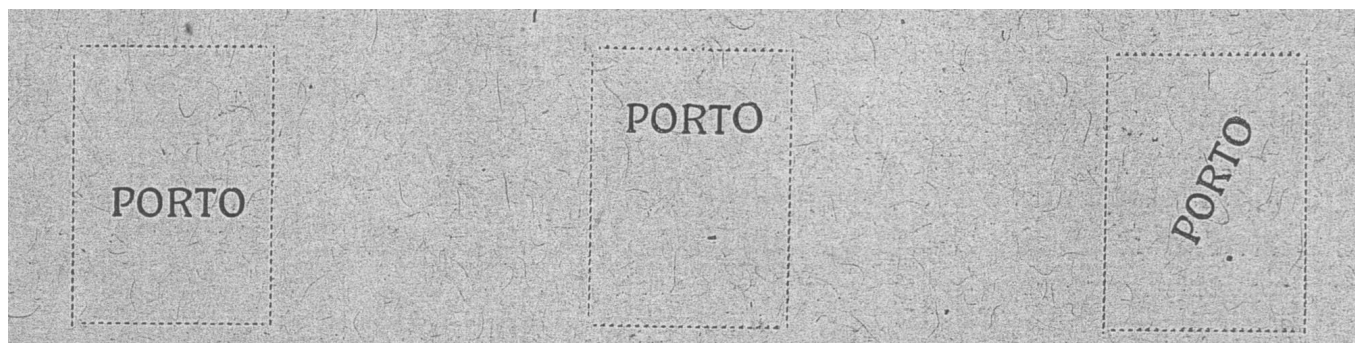
„A VIII. 2-án megrendelt értékcikkek a mai napon elküldettek. Ennek következtében benti megrendelés tárgyaltan. Portojegyekkel ezidőszent nem rendelkezünk e végből több frankójegyet küldtünk, amelyek a megfelelő és bemutatott módosítással portojegyeknek is felhasználhatók.

Nagybecskerek, 919. X. 11.

Igazgató

aláírás (olvashatatlan.)”

A mintaként bemutatott és elfogadott PORTO jelzőbélyegzőket Groó (1921, 4) cikke közli (1. ábra).

1. ábra. A homokbálványosi PORTO jelzőbélyegzők hivatalos, elfogadott mintái Groó (1921) cikkéből.
(A fénymásolat szkennelt képe.)

Figure 1. Officially accepted reference examples of the PORTO auxiliary markings of Homokbálványos, reproduced from article of Groó (1921). (Scanned image of a photocopy.)

Az eddig ismert szakirodalomban a legkorábbi adat az 1920-as zágrábi Filatelista folyóiratban jelent meg, ahol a „St. M. St.” rövidítéssel aláíró szerző (St. M. St., 1920) azt állította, hogy a homokbálványosi, lila színű PORTO jelzőbélyegzőkkel ellátott bélyegeket Homokoson és Kevevárán is használták. Azonban már a folyóirat következő számában a Szerkesztőség /megjegyzés: „Szerkesztőség” = „Uredništvo”/ közölte Groó Árpád cáfolatát (Uredništvo, 1920), amely szerint a PORTO jelzőbélyegző kizárólag Homokbálványoson volt használatban; külön hangsúlyozva, hogy Homokoson, Fehértemplomon stb. nem használták.

Későbbi cikkében Groó (1921, 5) már némileg eltérően fogalmazott a homokbálványosi portó jelzőbélyegzőkkel felülbélyegzett bélyegekkal kapcsolatban:

„ ... Csakis használt állapotban léteznek s csakis Homokbálványos lebetűzéssel s csak néhány darab Kevevára lebélyegzéssel, mely utóbbi hivatal egyes értékeket a homokbálványosi hivattól kölcsönképen kapott, de csakis lilaszínű felnyomással.”

Groó (1921, 5) a cikkében azt is írta, hogy:

„ ... csakis a tényleg szükséges napi szükséglet nyomtatott felül, mégpedig úgy, hogy az egyes értékek előbb a portos levélre felragasztattak s csak a felragasztás után lettek „Porto” felnyomással ellátva.”

Emellett Groó mindkét alkalommal (Uredništvo, 1920; Groó, 1921) 180 darabban adta meg a lila jelzőbélyegzőkkel felülbélyegzett portóbélyegkek számát. A homokbálványosi bélyegkiadások részletes elemzését a jövőben külön tanulmányban kívánom közölni.

A Homokbálványoson kívüli portózások

A legkorábbi, vizsgálat alá vont objektum a [Székelykeve-Kevevára](#) levél (2. ábra). A PORTO jelzőbélyegzőkkel ellátott homokbálványosi bélyegeken nem látok hamisításra utaló jeleket. A bélyegzők (postai és cenzúra) eredetinek tűnnek. A portóként alkalmazott 100 filléres tarifaérték megfelel a díjszabásnak, mivel a 20 grammos távolsági levél díja 50 fillér volt. **Postatörténeti szempontból azonban a levél nem fogadható el hitelesnek.**

2. ábra. 1919. november 2-i feladási dátumú Székelykeve-Kevevára levél (Tangl Iván szívésségéből).
 Figure 2. Letter from Székelykeve to Kevevára, mailed on 2nd November 1919 (courtesy of Ivan Tangl).

Korábbi tanulmányaimban már rámutattam arra, hogy kutatásaim szerint a kisebb települések postái - így ebben az esetben Székelykeve postája is - 1919-ben és 1920-ban vasárnaponként zárva tartottak (Gaudényi, 2025b). A székelykevei feladási bélyegző dátuma 1919. november 2., amely vasárnapra esett, tehát a posta aznap nem működött. Ez a körülmény önmagában arra utal, hogy - függetlenül attól, hogy a levél cenzurabélyegzéssel is el van látva - szívésségi bélyegzésről van szó. Emellett, a homokbálványosi PORTO jelzőbélyegzős bélyegek használata sem tűnik logikusnak, hiszen Groó (1921, 4) szerint:

„ ... a forgalomban levő értékeket ily módon felül is nyomta, de mindig csak a szükség szerinti mennyiségben s erre a célra mindig a kevésbé használt értékeket választotta ki.”

Nincs ésszerű magyarázat arra, hogy a homokbálványosi postahivatal néhány darab PORTO jelzőbélyegzős bélyegyet továbbított volna Székelykevére, ahol a rendelkezésre álló „T” portójelzést is alkalmazhatták volna, ahogyan ezt más posták is tették, ha nem állt rendelkezésre portóbélyeg.

Erre jó példa a melencei levél esete (3. ábra).

3. ábra. 1919. június 24-i feladási dátumú Homokbálványos-Melence levél (forrás: Bajić, 1997).
 Figure 3. Letter from Homokbálványos to Melence, postmarked 24 June 1919 (source: Bajić, 1997).

Az előző oldal 3. ábráján látható, 1919. június 24-én feladott [Homokbálványos-Melence](#) levelet a június 1. utáni díjszabás emelés miatt Melencén 60 fillér értékben megportózták. Mivel időközben a címzett elköltözött, ezért a levelet visszaküldték Homokbálványosra.

A [Kevevára-Homokos](#) levélen már későbbi bélyegzések találhatók; 1920. január 5-i KEVEVÁRA feladási, és 1920. január 8-i HOMOKOS érkezési (4. ábra). A levélen nem észlelhető hamisításra utaló jel.

1920. január 1-től az egész SHS Állam területén egységes postai díjszabás lépett életbe. Emellett az SHS bélyegek ellátása ekkorra már rendszeressé vált. A magyar bélyegeket ugyan még lehetett használni, de egyre bizonytalanabbá vált, hogy meddig maradnak forgalomban.

4. ábra. 1920. január 5-i bélyegzésű Kevevára-Homokos levél. Nagy (2016) cikkéből készült képernyőkép.

Figure 4. Letter from Kevevára to Homokos, with 5 January 1920 postmark.

Screenshot reproduced from the article by Nagy (2016). (Forrás / Source: <https://ibk10025.hu/>)

Különösen feltűnő, hogy 1920. januárjában már a nem jóváhagyott felülbélyegzéseket használták, pontosabban azokat, a névértéket növelő PORTO jelzőbélyegzőket, amelyeket kifejezetten az alacsony névértékű magyar bélyegen használtak. Felmerül a kérdés: miért nem az ekkor már forgalomban lévő SHS bélyegeket használták e célra? Szintén meglepő a két, egymástól mintegy 21 km-re fekvő település közötti négy napos kézbesítési idő, amely általában 1-2 nap szokott lenni. (1920. január 5. hétfőre, január 8. csütörtökre esett.)

Ezen a levélen már sem a cenzúrabélyegző, sem a „T” portójelzés nem található meg. A homokosi felhasználás esetében a homokbálványosi 100 filléres portónak semmiféle postai alapja nem látszik. Minden körülmény arra utal, hogy ezúttal is szívességi bélyegzésről van szó, és a tényleges postai szállítás, illetve kézbesítés nem bizonyítható.

Az első vizsgált [Homokbálványos-Székelykeve](#) levél szintén 1920. januárjának első felében került lebélyegzésre (a homokbálványosi feladási bélyegző dátuma 1920. január 7., szerda, a székelykevei érkeztetési bélyegzőé pedig 1920. január 8., csütörtök. **5. ábra**).

A jelzőbélyegzővel ellátott 2 filléres Sürgős bélyegen és a postai bélyegzőkön hamisítás nyomait nem észleltem. Meglepő és erősen megkérdőjelezhető azonban a nem jóváhagyott, számjegyes homokbálványosi 100 PORTO 100 jelzőbélyegző használata Székelykeven. Ismét nagyobb valószínűséggel számolhatunk egy helyben alkalmazott szívességi bélyegzéssel, mint tényleges postai kézbesítéssel.

5. ábra. 1920. január 7-i bélyegzésű Homokbálványos-Székelykeve levél. (Forrás: philasearch.com)
Figure 5. Letter from Homokbálványos to Székelykeve, posted on 7 January 1920. (Source: philasearch.com)

A második vizsgált [Homokbálványos-Székelykeve](#) levél szintén 1920. januárjának első felében került lebélyegzésre (a homokbálványosi bélyegző dátuma 1920. január 12., a székelykevei bélyegzőé 1920. január 15.) (**6. ábra**, lásd a következő oldalon). Ennek a levélnek külön kiemelendő érdekessége az, hogy ez az objektum a homokbálványosi jelzőbélyegzőkkel kapcsolatos filatéliai irodalom egyik legtöbbet reprodukált darabja (pl. Ettore, 1980; Flasch, 1986; Nagy, 2016). /Megjegyzendő, hogy Nagy (2016) a cikkében a képhez (12. oldal, 24. ábra) fűzött lábjegyzetében helytelenül „Kevevára” történő küldésről ír, holott ez Székelykeve-re ment. Kevevára és Székelykeve két külön település, nagyjából 7 km távolságra egymástól./

Az előző levélhez (5. ábra) hasonlóan, ezen a levélen (6. ábra) sem vettem észre a jelzőbélyegzővel felülbélyegzett bélyegeken, vagy a postai bélyegzőkön hamisítás nyomait. Megállapításom ismét ugyanaz: meglepő és erősen kétséges a nem jóváhagyott, számjegyes homokbálványosi PORTO jelzőbélyegző használata Székelykeven. Ezúttal is nagyobb a valószínűsége annak, hogy egy központilag megszervezett szívességi bélyegzésről van szó, mintsem tényleges postai forgalomról.

Flasch (1986, 529) szerint: „Kevevára (Székelykeven) használt bélyegek is ismertek (5.44. ábra).”

Azonban Flasch a fenti idézethez kapcsolódóan, valójában csak ezt a székelykevei felhasználást mutatja be (6. ábra), amely székelykevei bélyegzés két darab, 10 ill. 40 fillér portó értékekkel felülbélyegzett hírlapbélyegen látható. Felmerül a kérdés: vajon Flasch Dezső tudott-e arról, hogy az említett homokbálványosi bélyegeket esetleg már Kevevára-n vagy Homokbálványoson ragasztották volna fel a borítékra? Erre sajnos nincs bizonyítékunk, ezért ezt csak megtévesztő és megalapozatlan kijelentésként lehet kezelni.

6. ábra. 1920. január 12-i feladású Homokbálványos-Székelykeve levél. Nagy (2016) cikkéből készült képernyőkép.

Figure 6. Letter from Homokbálványos to Székelykeve, posted on 12 January 1920.

Screenshot reproduced from the article by Nagy (2016). (Forrás / Source: <https://ibk10025.hu/>)

Ettre (1980, 27) megjegyzése szerint:

„Groó cikkében megemlíti, hogy néhány darab homokbálványosi portó provizórium ismeretes Kevevára bélyegzéssel is. Az utóbbi postahivatal „egyes értékeket a homokbálványosi hivataltól kölcsönképpen kapott”. Ilyet nem láttam, így érdekelne, van-e valakinek ilyen anyaga. Miután elvből a PORTO felülnyomatot csak azután nyomták rá a bélyegre, hogy azt a borítékra vagy levelezőlapra ragasztották, ez a „kölcsönzés” meglehetősen gyanúsán hangzik, s könnyen lehet, hogy itt szívességi bélyegzésekről van szó. Itt említem meg, hogy a Monográfia szerint Kevevára postahivatal 1911-ben kapott postai bélyegzőket: április 26-án K 7 típusú, F₁ altípusú, A és B ellenőrző betűs, és június 1-én F₂ altípusú, C és D ellenőrző betűs bélyegzőket. 1916. április 4-én a hivatal egy újabb bélyegzőt kapott, ez F₂ altípusú volt, E ellenőrző betűvel. Így tehát, ha homokbálványosi bélyeg Kevevára lebélyegzéssel létezik, akkor ezen bélyegzők valamelyikét kellett használniuk.”

A kevevári bélyegek jelzőbélyegzős felülbélyegzése ezen a borítékon nem minden esetben lila színű, hanem egyes példányokon fekete, illetve vörös színűek. Ezen körülmény szintén azt jelentheti, hogy szívességi bélyegzéssel létrehozott filatéliai „mache”-ről, nem pedig valódi postatörténeti tárgyról van szó.

Diszkusszió, értékelés

A jelenleg hozzáférhető adatok alapján a homokbálványosi portó jelzőbélyegzős bélyegek felhasználása három, Homokbálványoson kívüli településen ismert: Székelykeven, Kevevárán és Homokoson. E települések mindegyike kevesebb, mint 40 km-es körzeten belül található Homokbálványostól. Figyelemre méltó, hogy az ismert küldemények feladási postái is kizárólag e négy településhez (Homokbálványos, Székelykeve, Kevevára, Homokos) kötődnek. Nem ismert viszont olyan - homokbálványosi portóbélyeggekkel megportózott - küldemény, amely valamely nagyobb városból, vagy távolabbi településről (pl. Újvidék, Nagybecskerek vagy Versec) indult volna, és ezen falvak valamelyikébe (vagy Kevevára) érkezett volna. Ez önmagában is arra utalhat, hogy a háttérben valamiféle megrendezett forgatókönyv állhatott, amelyben a szívességi bélyegzések szerepe nem zárható ki.

A bélyegek egyértelműen Homokbálványosról származnak, mivel a rajtuk látható PORTO jelzőbélyegző nyomóformája - a jelenlegi ismereteink alapján - kizárólag ott volt használatban. Groó (1921) szerint a homokbálványosi portóbélyegek nem kerültek szabad forgalomba, mert a postamester a felülbélyegzést csak szükség esetén, közvetlenül a küldeményre felragasztott bélyegeken alkalmazta. **Sem dokumentum, sem logikus magyarázat nincs arra**, hogy a homokbálványosi postamester a kis számú portóbélyegzetet a környező posták rendelkezésére bocsátotta volna. Groó az egész történetet úgy írta le, hogy ezeket a bélyegeket „**kölcsönadták**”, ami már önmagában is problematikus. Joggal merülhet fel a kérdés: miként képelték el a „kölcsönadott” bélyegek visszaszolgáltatását?

Ettre (1980) is érzékelt e körülmény gyanúságát, és joggal vetette fel a szívességi bélyegzések lehetőségét. Logikusan végiggondolva a helyzetet, ha valóban fennállt volna a portóbélyegek hiánya, azt a helyi posták könnyen kezelhették volna a „T” jelzés alkalmazásával, ahogyan ezt például Melencén is tették (lásd 3. ábra). Ezért a székelykevei, kevevárai, illetve homokosi portózások esetében újabb olyan körülménnyel állunk szemben, amely a szívességi bélyegzések alkalmazását valószínűsíti.

Különösen figyelemre méltó, hogy a portóként felhasznált bélyegek - főként az 1920. januári darabok esetében - többnyire alacsony névértékű, néhány filléres magyar bélyegek voltak, amelyeket a jelzőbélyegzők használatával többszörös értékűvé „javítottak fel”. Ekkor azonban az SHS-bélyegek már a postahivatalokban voltak. Miért nem ezeket bélyegezték felül? Ráadásul 1920. január 1-én életbe lépett az egységes SHS-postai díjszabás, így logikus következménynek tűnik, hogy az inflálódó magyar bélyegek forgalmi napjai már meg voltak számlálva.

A magyar fizetőeszköz gyorsabban inflálódott, mint a szerb, és az egykori Habsburg-monarchia szerb ellenőrzés alá került részein különböző árfolyamok is érvényben voltak. Többek között ezért sem volt egységes az SHS postai díjszabás a szerbek által megszállt területeken. A teljes SHS Államra kiterjedő egységes postai díjszabás csak 1920. január 1-től lépett életbe. Elképzelhető tehát, hogy a homokbálványosi postamester éppen ezért „fokozott lelkesedéssel” alkalmazta a kis címletű magyar bélyegeken a jelzőbélyegzők használatát, ezzel magasabb névértékre módosítva azokat, annak ellenére, hogy a Nagybecskereki Postaigazgatóságtól erre nem kapott engedélyt.

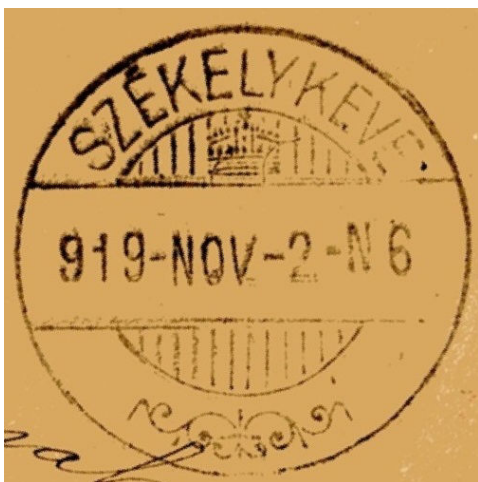
Nagy (2016, 12) a következőket írta:

„Hogyan kerülhettek homokbálványosi portóbélyegek a környező falvakba? Elképzelhető, hogy az ottani postamesterek is profitálni akartak a portóbevételekből, más bevételi forrásuk alig lévén. Ne felejtjük el, hogy akkor azon a vidéken káosz uralkodott.”

Mindenekelőtt kérdéses, hogy Székelykeve, Kevevára és Homokos postamesterei egyáltalán profitáltak-e ebből? Sokkal valószínűbbnek tűnik, hogy azok jártak jól, akik e tárgyakat a filatéliai piacon értékesítették; mindenekelőtt Groó Árpád, aki maga is terjesztette ezeket az anyagokat. Kutatásaim alapján e tekintetben Ettre Lászlónak (1980) volt igaza, aki megalapozottan feltételezte a szívességi bélyegzések jelenlétét e leveleken.

Ha figyelembe vesszük azt is, hogy a szerb megszállás alatt álló Duna-Tisza köze, valamint a Tiszántúl déli részének postahivatalaiból többmillió készletben vonták be a magyar bélyegeket (amelyek egy részét végül Zágrábba szállítottak felülnyomás céljából, míg a Temesváron megtartott bélyegek a temesvári felülnyomatokkal lettek ellátva /Verner, 1962/), akkor még feltűnőbb, hogy a homokbálványosi postamester 1920. januárjában továbbra is a kis címletű magyar bélyegeken alkalmazott jelzőbélyegzéseket, nem pedig az SHS-bélyegeken. Nem zárható ki, hogy ezekhez a bélyegekhez Groó közvetítésével jutott hozzá, feltehetően úgy, hogy nagyobb címletű bélyegeket cserélt kisebb értékűekre. Ezt azért tartom valószínűnek, mert a bevonások után a megszállási területek postahivatalaiban ekkorra már csekély számú magyar bélyeg maradhatott. Ugyanakkor a bélyeggyűjtőknél és kereskedőknél továbbra is jelentős mennyiség maradhatott forgalomban csere és kereskedelem útján. E küldeményeknél - különösen az 1920. januári darabok esetében - további összefüggés figyelhető meg; a jelzőbélyegzős portóbélyegek felragasztásakor mintha tudatosan törekedtek volna arra, hogy minden levél rendelkezzen valamilyen „egyedi” jellegzetességgel. Ilyen például a két felragasztott portóbélyeg alkalmazása, vagy az, hogy az egyik küldeményen forgalmi bélyeg, a másikon hírlapbélyeg került felülbélyegzésre. Mindez arra utal, hogy **e darabokat eleve a gyorsabb és könnyebb filatéliai értékesítésre szánhatták.**

A legfőbb bizonyíték arra, hogy a székelykevei, kevevárai és homokosi „homokbálványosi portózások”, mint postatörténeti anyagok megbuknak, az **a vasárnapi (1919. november 2-i) székelykevei postai bélyegzés** (7. ábra). Ez egyértelműen arra utal, hogy **antedatált szívességi bélyegzésről** van szó, és a küldemény a Székelykeve-Kevevára útvonalat nem postai úton tette meg. A bemutatott objektumok közös sajátosságai arra utalnak, hogy az egész konstrukció egyetlen „konyhából” ered, és nagy valószínűséggel Groó közreműködésével szerveződött.

7. ábra. 1919. november 2-i (vasárnapi) bélyegzés.
(A 2. ábrán látható bélyegzés nagyítása.)
Figure 7. Cancellation on **Sunday**, 2 November 1919.
(Enlargement of the postmark shown in Figure 2.)

E leveleknek valódi postatörténeti jelentőségük nincs!

Olyan, a bélyegpiac számára előállított spekulációs csinálmányokról (postatörténeti hamisítványokról) van szó, amelyeket szívességi bélyegzésekkel manipuláltak.

Összegezés

A bemutatott, Homokbálványoson kívül „portózott” négy levél (az 1919. novemberi Székelykeve-Kevevára levél, az 1920. januári Kevevára-Homokos levél, valamint a két Homokbálványos-Székelykeve levél, lásd a 2., 4., 5. és 6. ábrákat) az elemzés alapján **nem tekinthetőek valódi postatörténeti tárgyaknak**, az alábbi okok miatt:

1. A korabeli (1920-as és 1921-es) irodalmi adatok alapján a négy levél közül **egyik sem felel meg a leírt, Homokbálványoson kívüli portózási gyakorlatnak**. Az adatok szerint Székelykeven és Homokoson nem voltak használatban a homokbálványosi portó jelzőbélyegzős bélyegek. Kevevára esetében ugyan Groó későbbi cikkében (Groó, 1921) már módosította korábbi cáfolatát (Uredništvo, 1920), de ekkor is csak a lila színű homokbálványosi portó jelzőbélyegzős bélyegek esetleges használatát említette.
2. Groó (1921, 5) szerint „... csakis a tényleg szükséges napi szükséglet nyomtatott felül, mégpedig úgy, hogy az egyes értékek előbb a portos levélre felragasztattak s csak a felragasztás után lettek „Porto” felnyomással ellátva.” Ha a jelzőbélyegzők alkalmazása valóban csak a már felragasztott bélyegeken történt, akkor azt kizárólag Homokbálványoson lehetett végrehajtani; ebből következően a **homokbálványosi portóbélyegek máshol való felhasználása nem tekinthető hitelesnek**.
3. A vasárnapi (1919. november 2-i) székelykevei postai bélyegzés (a 2. és 7. ábrákon) egyértelműen **antedatált szívességi bélyegzésre** utal. Mindez azt valószínűsíti, hogy nemcsak ez a küldemény, hanem a másik három is postai kézbesítés nélkül, csupán filatéliai célból lett lebélyegezve, ahogyan arra már Etre (1980) is utalt.
4. A Homokbálványoson kívüli portózások kizárólag egy szűk, mintegy 40 km-es körzet három települését érintik (Székelykeve, Kevevára, Homokos), miközben a feladási bélyegzők is kizárólag e négy település (Homokbálványos, Székelykeve, Kevevára, Homokos) körében mozognak. Ez a **szűk földrajzi kör** önmagában is alátámasztja, hogy mennyire egyszerű lehetett a szívességi bélyegzések logisztikáját megszervezni.

Összességében a négy vizsgált levél (2., 4., 5. és 6. ábrák) **a bélyegpiac számára készített, szívességi bélyegzéssel ellátott filatéliai csinálmányok**.

Valódi postatörténeti tárgyként nem fogadhatóak el,
mivel a feltételezett postai útvonalat
bizonyíthatóan **nem postai kézbesítéssel** tették meg.

Köszönetnyilvánítás

A szerző hálás köszönettel tartozik a cikk megírásához nyújtott segítségért **Nenad Rogina** (Varasd) és **Ivan Tangl** (Újvidék) filatelistáknak.

Irodalom:

- Bajić S. (1997). *Marke izdate u Temišvaru u vreme srpske uprave*. Savez filatelista Srbije, Beograd.
- Derecskei A. (2025). Hamis bélyegzés felismerése (Egy homokbálványosi postai bélyegző példája). *Filatélia*, 2025/1, 29-34.
- Ettore L. (1980). A homokbálványosi portó provizorium, *Philatelica*, 80 (1), 23-33.
- Flasch D. (1986). Helyi kiadások 1919. In: Surányi, L., Visnyovszki G. (szerk.): *A magyar bélyegek kézikönyve*. Gondolat, Budapest. pp. 513-529.
- Gaudényi T. (2025a). Hamisítványok 1919 Zombor - Obrenovac (- Homokbálványos), *Bélyegvilág*, 2025 (1-2), 12-15.
- Gaudényi T. (2025b). Homokbálványosi postatörténeti elemzések I. (A Körtéd-Homokbálványos hivatali levél). *Filatélia*, 2025/1, 6-10.
- Gaudényi T. (2025c). Homokbálványosi postatörténeti elemzések II. (A Törökbecse-Homokbálványos levél, a munkaszüneti napok „postája”). *Filatélia*, 2025/1, 11-13.
- Gaudényi T. (2025d). Homokbálványosi postatörténeti elemzések III. (Szabálytalanul megportózott katonai és csendőri levelek). *Filatélia*, 2025/1, 14-28.
- Gaudényi T. (2026a). Homokbálványosi postatörténeti elemzések V. (A fehértemplomi „FRANKO” jelzőbélyegző). *Filatélia*, 2026/1, 65-72.
- Gaudényi T. (2026b). Homokbálványosi postatörténeti elemzések VI. (A „FRANKO” jelzőbélyegző körüli játszma). *Filatélia*, 2026/1, 75-86.
- Gaudényi T. (2026c). Homokbálványosi postatörténeti elemzések VII. (A Cetinje-Homokbálványos lap és a homokbálványosi postai bélyegzések). *Filatélia*, 2026/1, 90-94.
- Groó Á. (1921). A homokbálványosi és a homokosi provizoriumok, *Philatelica*, 1921 (9), 3-6.
- Nagy F. (2016). Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920, *Philatelica*, 2016 (1), 1-13.
- St. M. St. (1920). Portoprovizoriji Homokbálványos. *Filatelista*, 2-3, 50-52.
- Uredništvo (1920). Portoprovizoriji Homokbálványos. *Filatelista*, 7, 130-131.
- Verner, M. (1962). Fragment iz istorije filatelije Jugoslavije: Predlog za lokalno - pokrajinsko izdanje maraka za Banat, Bačku i Baranju - madjarske marke sa pretiskom „Vojvodina” iz 1918 god. *Bilten Pokrajinskog odbora S.F.S. za A.P. Vojvodinu*, 2 (9), 1-2.

Postal history analyses of Homokbálványos IV. (The use of "Porto" stamps outside Homokbálványos)

Tivadar Gaudényi, Ph.D., Novi Sad (Serbia)

Abstract

The Homokbálványos (Bavanište) postage due stamps were postmarked in Kevevára (Kovin), Homokos (Mramorak), and Székelykeve (Skorenovac) as well. The analyses are based on the four letters presented in the study and on the data available so far. Even contemporary literature sources (1920-1921) pointed out that only the necessary daily requirement was overprinted, in such a way that the stamps received the "PORTO" auxiliary markings after being affixed. Besides Homokbálványos, it is claimed that the purple-overprinted Homokbálványos postage due stamps were used only in Kevevára (but this is also questionable). On the presented Székelykeve-Kevevára letter, the Székelykeve postmark is certainly antedated, since it bears a Sunday cancellation when the post office was closed. All indications suggest that the four analyzed letters bear favor cancellations, and that these items are not genuine postal-history objects, but rather fabricated pieces made for sale in the philatelic market.

Key words: Homokbálványos / Bavanište, Homokos / Mramorak, Székelykeve / Skorenovac, Kevevára / Kovin, postal history, porto, auxiliary marking, 1919.

1973. Kopernikusz avagy modern tévnyomat-hamisítványok egy kaptafára

Derecskei Attila, Budapest

Kivonat

A közlemény az 1973. Kopernikusz bélyeg ún. „kétoldali nyomatú” hamisítványait elemzi, amely bélyegek előoldalán eredeti metszetsmélynomású bélyegkép található, míg a hátoldalon tintasugaras nyomtatóval készült hamis nyomat szerepel. A Viennafil 100. aukcióján két ilyen tétel (3610 és 3611) került volna árverésre, azonban az Aukciósház a figyelmeztetés után visszavonta azokat. A hamisítványok technikai jellemzői (pl. elmosódott, pontszerű nyomatkép, a nyomdai makulatúrára utaló vágások) egyértelműen bizonyítják, hogy nem nyomdai tévnyomatokról van szó. A cikk kiemeli az egyes bélyegek vásárlása előtti szakértői vizsgálat szükségességét, és elismeréssel szól a Viennafil gyors intézkedéséről, amellyel sikerült megóvni a gyűjtőket a csalástól.

Kulcsszavak: Kopernikusz, nyomdatechnika, hamis tévnyomat, 1973, Viennafil.

A Filatélia 2025/1 számában (1-5) jelent meg az 1973-as Kopernikusz bélyegünk kétoldali nyomatúnak mondott hamisítványáról szóló cikk, amely bélyeg a [13. Sinkó árverés](#) 2197. tételszáma alatt szerepelt, 2021. május 30-i árverési lejárattal. Az írásban elemeztem és bebizonyítottam, hogy a szelvényes, fogazatlan bélyeg előoldalán a rendes metszetsmélynomású bélyegkép, a hátoldalán pedig egy tintasugaras nyomtatóval készült hamis bélyegkép van. A [Viennafil 100. aukcióján](#), 2025. december 3-án került volna kalapács alá két érdekes tétel, 3610 és 3611 tételszámok alatt. A feltételes mód nem véletlen! A Viennafil ugyanis előzetes értesítést és a már megjelent tanulmány elküldését követően, a lehető legjobban reagálva, abszolút becsülendő módon a két tételt visszavonta! Az említett két magyar tétel ugyanis a korábban már tárgyalt és elemzett hamisítvánnyal megegyezően, feltehetően azonos forrásból származó hamisítványokat tartalmazott.

3610. sz. tétel - Kétoldali nyomat, hátoldali bíbor nyomással

A 3610. számú tétel ez esetben vízszintes, szintén fogazatlan, szelvényes Kopernikusz bélyeg volt. Az előoldalán, a korábbival megegyezően, az eredeti metszetsmélynomásos, kék színű bélyegképpel, a hátoldalon pedig ennél a példánynál is tintasugaras hamis nyomattal. Az eltérés csupán annyi, hogy a tétel hátoldalán nem az előoldali színre hasonlító kék (1. ábra), hanem csaknem tisztán a tintasugaras nyomtató bíbor (magenta) színű nyomata (2. ábra) volt látható.

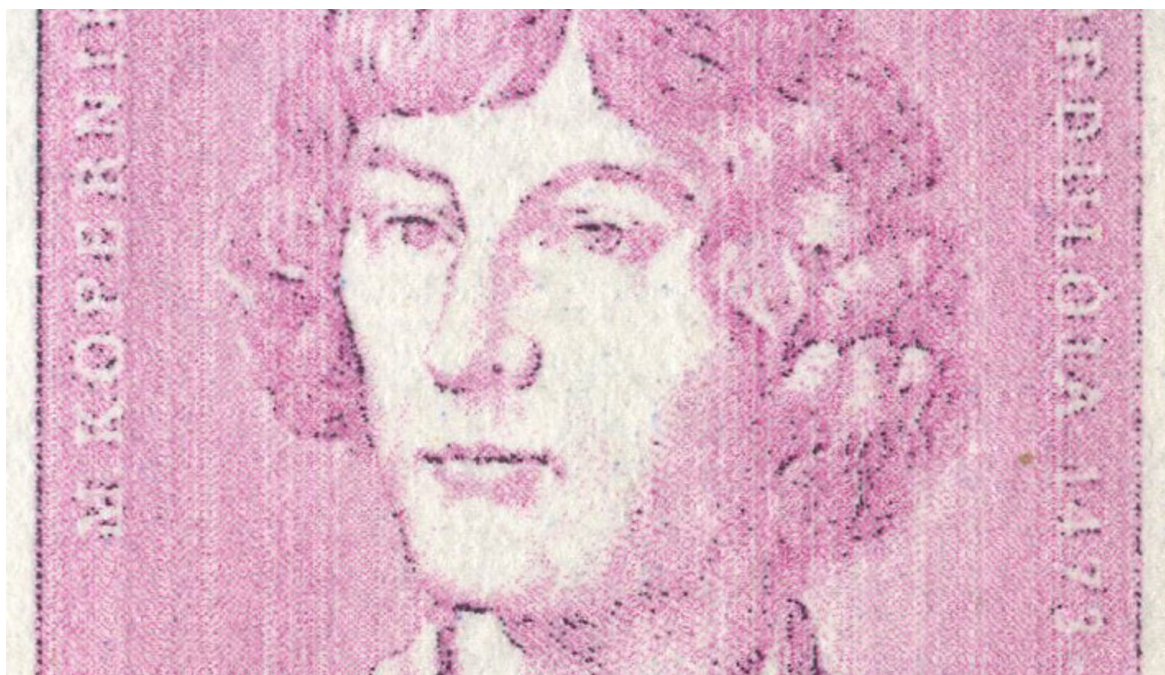

1. ábra. A 3610. sz. tétel eredeti előoldala.
Figure 1. Genuine front side of lot 3610.

2. ábra. A 3610. sz. tétel hamisított hátoldala.
Figure 2. Forged back side of lot 3610.

Figyelemre méltó, hogy a példány (előlnézetben a bal szélén) le van vágva. Tehát a korábban vizsgált nyomdai selejthez hasonlóan, ez is ugyanabból, a nyomdából ellenőrizetlen módon kikerült makulatúrából származhat. A bélyeg nyomási technológiája természetesen ilyen kétoldali nyomatot nem tesz lehetővé. Az előállításnak semmilyen indoka nem lehetett. A kép elmosódottsága, apró pontokból álló felépítése itt is jól látható (3. ábra).

3. ábra. A 3610. sz. tétel hamisított hátoldalának egy nagyított részlete.

Figure 3. An enlarged detail of the forged back side of lot 3610.

(Forrás: / Source: <https://viennafil.com>)

3611. sz. tétel - Kétoldali nyomat párban, hátoldali kék nyomással

A 3611. számú tétel attól eltekintve, hogy nem szóló, hanem függőlegesen összefüggő párban lévő bélyeg+szelvény, gyakorlatilag megegyezik a Filatélia 2025/1 számában elemzett példánnyal.

Ugyanaz a hamisítási technológia, az előoldalon az eredeti metsztemélynyomású bélyegkép (4. ábra), hátoldalon a kék színű tintasugaras nyomat (5. ábra) képe látható. A következő oldalon lévő 6. ábrán szintén jól láthatóak a hamis nyomat sajátosságai.

4. ábra. A 3611. sz. tétel eredeti előoldala.
Figure 4. Genuine front side of lot 3611.

5. ábra. A 3611. sz. tétel hamisított hátoldala.
Figure 5. Forged back side of lot 3611.

6. ábra. A 3611. sz. tétel hamisított hátoldalának egy nagyított részlete.

Figure 6. An enlarged detail of the forged back side of lot 3611.

(Forrás: / Source: <https://viennafil.com>)

Jól láthatjuk, hogy ez a „hamisító műhely” továbbra is működik, és megkárosítaná a gyanútlan gyűjtőket! Fontosnak tartjuk, hogy ilyen jellegű, kétoldali nyomtatású tévnyomatokat még vásárlás előtt célszerű megfelelő szakmai szintű szakértővel megnézetni!

Ezúton fejezzük ki köszönetünket a Viennafilnek, hogy gyors együttműködésükkel és gördülékeny segítségükkel sikerült megóvni a gyűjtőket ezektől a hamisítványoktól!

Irodalom:

- Derecskei A. (2025). Téves tanúsítványok nyomában I. (Modern tévnyomat-hamisítvány). *Filatélia*, 2025/1, 1-5.

1973. Copernicus modern misprint forgeries produced using the same template

Attila Derecskei, Budapest

Abstract

The publication analyses the so-called "double-sided" forgeries of the 1973. Copernicus stamp, which have a genuine intaglio print on the front and a forged print made with an inkjet printer on the back. Two such lots (3610 and 3611) were to be auctioned at Viennafil's 100th auction, but the auction house withdrew them after being warned. The technical characteristics of the forgeries (e.g. blurred, dot-like print, cuts indicating printing waste) clearly prove that they are not printing misprints. The article highlights the need for expert examination of individual stamps before purchase and commends Viennafil for its swift action to protect Collectors from fraud.

Key words: Copernicus, printing technology, forged misprint, 1973, Viennafil.

Homokbálványosi postatörténeti elemzések V. (A fehértemplomi „FRANKO” jelzőbélyegző)

dr. Gaudényi Tivadar, Újvidék (Szerbia)

Kivonat

A tanulmány a Fehértemplomról (ma: Bela Crkva, Szerbia) 1919. október 26-i dátummal ismert két darab, Bécsbe címzett ajánlott levél postatörténeti és filatéliai vizsgálatát tartalmazza. A leveleken „FRANKO” felülbélyegzésű, pirosszámú portós bélyegek találhatóak, amelyek hitelessége a szakirodalomban mindeddig nem került kellő mélységben elemzésre. A dolgozat célja annak tisztázása, hogy ezek a küldemények valódi postai szükségmegoldásként, vagy inkább filatéliai célból készült, esetleg utólag manipulált darabokként értelmezhetők-e. A szerző a korabeli szakirodalom, a jelzőbélyegző nyomatképének tipográfiai sajátosságai, az ajánlási ragjegyek számozása, a cenzúrajelzések, valamint a tranzit- és érkezési bélyegzések hiánya alapján arra a következtetésre jut, hogy a két ismert levél hitelessége erősen kétséges. A vizsgálat egyúttal arra is rámutat, hogy a korabeli közlések egy része feltehetően inkább filatéliai piaci szempontokat tükröz, mintsem a tényleges postai gyakorlatot.

Kulcsszavak: Fehértemplom (Bela Crkva), SHS, FRANKO felülbélyegzés, postatörténet, 1919, provizóriumok.

Bevezetés

Az 1919-es, 1920-as homokbálványosi postatörténethez kapcsolódó kutatások során az elmúlt időszakban már több részterület is feldolgozásra került (Gaudényi, 2025a-d, 2026a-c; Derecskei, 2025), ugyanakkor továbbra is maradtak még olyan kérdések és területek, amelyek részletes vizsgálata még hiányzik.

Ezen kutatási sorozat egyik részében a homokbálványosi „FRANKO” jelzőbélyegzők elemzése állt a középpontban (Gaudényi, 2026b). Ugyanakkor a fehértemplomi levelek esetében nem bizonyítható, hogy a jelzőbélyegzések Homokbálványoson készültek volna. Mindazonáltal, a korabeli szakirodalmi utalások alapján valamilyen kapcsolat mégis feltételezhető, mivel Groó Árpád írásaiban Fehértemplom is szerepel a hasonló, jelzőbélyegzős felülbélyegzésekkel összefüggésben.

Jelen tanulmány célja a két ismert fehértemplomi levél bemutatása és kritikai elemzése, különös tekintettel arra, hogy a rajtuk látható „FRANKO” jelzőbélyegzéseket miként értelmezhetjük: tényleges postai szükségmegoldásként, vagy inkább filatéliai célú csinálmányokként.

Korabeli irodalmi adatok

A fehértemplomi FRANKO jelzőbélyegzők kérdését a korabeli és későbbi szakirodalom nem egységesen kezeli.

St. M. St. (1920) nem tesz említést FRANKO jelzőbélyegzős provizóriumokról.

Uredništvo (1920) /megjegyzés: „Uredništvo” = „Szerkesztőség”/ ezzel szemben a következőket írja:

„A félreértések elkerülése érdekében meg kell említeni, hogy ezek a provizóriumok (amelyek a portóra vonatkoznak - a szerző megjegyzése) Homokoson is használatban voltak. Homokoson ezek sosem kerültek felhasználásra (az előzővel ellentmondó mondat - a szerző megjegyzése). Ott, mint más településeken (Fehértemplom stb.) rövid ideig használatban voltak a franko provizóriumok fekete és egyes esetekben vörös „FRANKO” felülnyomással. Ezek a felülnyomatok a magyar portóbélyegeken vannak, mert ideiglenesen kifogyott a frankóbélyeg-készlet.” (1. ábra)

1. ábra. A „FRANKO” felülbélyegzés mintája Uredništvo (1920) alapján.
(Forrás: a Szerző szkennelése.)
Figure 1. Sample of the “FRANKO” marking, based on Uredništvo (1920).
(Source: Author’s scan.)

Groó (1921, 5-6) szintén utal ezekre a szükségmegoldásokra:

„A homokbálványosi portoprovizoriumokkal ellentétben használt több hivatal ugymint Homokos, Fehértemplom stb. néhány napig frankójegyek hiányában magyar portojegyekből „FRANKÓ” felnyomás által készített frankóprovizumokat, de igazgatósági engedély nélkül. E célra a következő portojegyeket használták fel.”

Majd hozzáteszi:

„Ezekből nagyon kevés használtat fel, amennyiben legnagyobb részük gyűjtő kézbe került. Tényleg használt és még levelen levő példányok ritkaságok közzé tartoznak. Megemlítendő, hogy a homokosi felnyomás 25 mm hosszú volt, a fehértemplomi 19 mm.”

A fenti forrásokból is kitűnik, hogy az adatok nemcsak hiányosak, hanem több ponton ellentmondásosak is. Már ez önmagában indokoltá teszi az ismert példányok részletesebb vizsgálatát.

A két fehértemplomi levél vizsgálata

A kutatásaim során sikerült megszerezni a két ismert fehértemplomi levél képét (2. és 3. ábrák). A vizsgálat egyik alapvető korlátja, hogy rendkívül kis darabszámról van szó, ezért bizonyos következtetések csak fenntartással fogalmazhatók meg.

2. ábra. 1919. október 26-án Fehértemplomról Bécsbe címzett levél, 571-es rajjegyszámmal.

(Képernyőkép: <https://barper.com>)

Figure 2. Registered letter addressed from Fehértemplom to Vienna on 26 October 1919, with registration label no. 571.

(Screenshot: <https://barper.com>)

3. ábra. 1919. október 26-án Fehértemplomról Bécsbe címzett levél, 655-ös ragjegyszámmal, Morell (2011, 11) cikkéből, Tønnes Ore közlése alapján. (Képernyőkép: <https://hpsgb.com>)

Figure 3. Registered letter addressed from Fehértemplom to Vienna on 26 October 1919, with registration label no. 655, from the article of Morell (2011, 11), based on information from Tønnes Ore. (Screenshot: <https://hpsgb.com>)

Mindkét levélen azonos kézírás figyelhető meg, továbbá azonos típusú, kereskedelmi fejlécű („céges”) borítékról van szó. Ez arra utal, hogy ugyanazon feladó küldeményeiről beszélhetünk.

Ha valóban csak ez a két példány ismert, akkor ez önmagában is felveti annak a lehetőségét, hogy eleve filatéliai, vagy megrendelésre készült darabokról lehet szó.

A postai bélyegzések mindkét esetben 1919. október 26-i dátumot mutatnak. Az első levélen ez a felső bélyegzésekből olvasható ki, míg a másodikon a két bélyegsor közötti részből. Az adott nap vasárnapra esett.

Ez önmagában nem zárja ki a feladást, mivel Fehértemplom akkoriban mintegy 11.500 fős lakosú, rendezett tanácsú város és járási központ volt, így a posta - ugyan rövidített munkarendben, de - vasárnap is működhett.

Azonban figyelemre méltó körülmény, hogy ugyanazon feladó, ugyanannak a címzettnek, ugyanazon a napon két ajánlott levelet adott postára.

A jelzőbélyegzések tipográfiai sajátosságai

A bélyegeken látható „FRANKO” jelzőbélyegzések betűtípusa nem egyezik meg a homokbálványosi példányokéval. Ebből következően nem bizonyítható, hogy a felülbélyegzés Homokbálványoson készült volna, vagy hogy közvetlen technikai kapcsolat lenne a homokbálványosi posta és ezen példányok között.

Ez természetesen nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a jelzőbélyegzők használata mögött esetleg ugyanaz a személyi kör, például Groó Árpád állhatott. A konkrét lenyomat azonban nem felel meg annak a mintának sem, amelyet Groó közölt (1. ábra, Uredništvo [=Szerkesztőség/] aláírással), mivel a szakirodalomban bemutatott jelzőbélyegző lenyomata vízszintes betűelrendezésű, míg a vizsgált példányok egyikén vízszintes, a másikon ferde, illetve fordított irányú elhelyezés figyelhető meg. Különösen figyelemre méltó, hogy a két levél ugyanazon a napon lett lebélyegezve, mégis eltérő módon került rájuk a jelzőbélyegzők lenyomata: az egyikre vízszintesen, a másikra ferdén. Ez a körülmény inkább tudatos, egyedi előállításra, semmint rutinszerű postai felhasználásra utal. Nem zárható ki az sem, hogy a „FRANKO” jelzőbélyegzők lenyomatai a postai lebélyegzéseket követően kerültek a bélyegekre.

Mindezek alapján valószínűsíthető, hogy a fehértemplomi „FRANKO” jelzőbélyegzős felülbélyegzések nem hivatalos postai kezdeményezésként, hanem magánjellegű filatéliai célból készültek. A példányszámuk nem ismert, és az sem bizonyítható, hogy szabad forgalomban, postai értékesítés útján hozzáférhetőek voltak.

Az ajánlási ragjegyek kérdése

A két levél ajánlási ragjegyszáma 571, illetve 655. Önmagában ez még nem feltétlenül volna rendkívüli, azonban más, ismert fehértemplomi küldeményekkel összevetve, a számozási rendszer több kérdést is felvet. Ismert például egy 1919. december 29-i levél, amelyen 1260-as ajánlási szám szerepel (Nagy, 2019, 6, 5. ábra), továbbá egy 1920. február 10-i levél, amely 337-es ragjegyet visel (4/a-b. ábrák). Ez arra utal, hogy Fehértemplomon vagy a ragjegyszámozás nem lineárisan növekvő sorrendben történt, vagy pedig különböző ragjegy-tömbök, esetleg eltérő adminisztratív gyakorlatok voltak használatban.

4/a. ábra. 1920. február 10-én Fehértemplomról Lipcsébe küldött levél előoldala.
Figure 4/a. Obverse of a letter, sent from Fehértemplom to Leipzig on 10 February 1920.
(Képernyőkép / Screenshot: <https://www.stamps.dk/en-GB>)

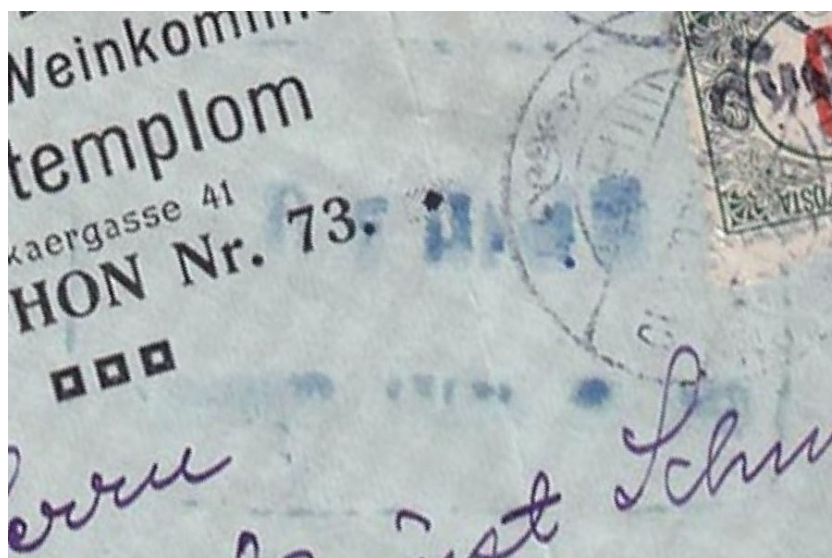
4/b. ábra. 1920. február 10-én Fehértemplomról Lipcsébe küldött levél hátoldala.
 Figure 4/b. Reverse of a letter, sent from Fehértemplom to Leipzig on 10 February 1920.
 (Képernyőkép / Screenshot: <https://www.stamps.dk/en-GB>)

A ragjegyek tehát önmagukban nem bizonyítják a hamisítást, de az ismert adatokkal együtt tovább növelik az eset körüli bizonytalanságot.

A cenzúra- és tranzitjelzések problémája

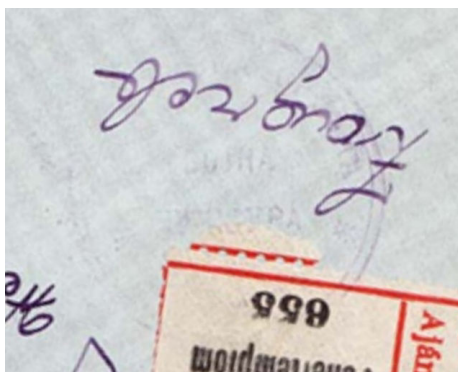
A két levél egyik legproblematisabb eleme a rajtuk látható cenzúrajelzés.

Az első levélen (2. ábra) egy olyan halvány lenyomat látható, amely a verseci cenzúrabélyegzésre emlékeztet (nagyítva lásd az 5. ábrán). Ilyen gyenge lenyomat esetén a bélyegzés hitelessége nehezen ellenőrizhető.

5. ábra. A 2. ábrán szereplő, Fehértemplomról Bécsbe címzett levél egy nagyított részlete.
 Figure 5. An enlarged detail of the letter from Fehértemplom to Vienna shown in Figure 2.
 (Képernyőkép / Screenshot: <https://barper.com>)

A második levélen (3. ábra) ezzel szemben pancsovai cenzúrabélyegzés figyelhető meg (6. ábra).

6. ábra. A 3. ábrán szereplő, Fehértemplomról Bécsbe címzett levél egy nagyított részlete.
Figure 6. An enlarged detail of the letter from Fehértemplom to Vienna shown in Figure 3.
(Képernyőkép / Screenshot: <https://barper.com>)

Ez több okból is meglepő! Fehértemplomról külföldre irányuló ajánlott levelek esetében logikusan elvárható lenne az, hogy a küldemények a nagyobb postai-cenzurális központokon keresztül - mindenekelőtt Belgrádon vagy Újvidéken, esetleg Zágrábon - is áthaladjanak. Ehhez képest sem belgrádi, sem újvidéki, sem más jelentősebb tranzit- vagy cenzúrajelzés nem látható rajtuk.

Ellenpéldaként említhető egy későbbi, Németországba küldött levél, amelyen már egyértelműen megfigyelhető a belgrádi cenzúra- és tranzitbélyegzés jelenléte. Ugyanígy ismert egy Fehértemplomról Belgrádba küldött kereskedelmi levél is, amelynek hátoldalán pancsovai tranzit és belgrádi érkezési bélyegző is szerepel (7. ábra). A két vizsgált levél esetében tehát **különösen feltűnő a tranzit- és érkezési bélyegzések hiánya**. Ez postatörténeti szempontból **súlyos problémát** jelent.

7. ábra. A belgrádi Svájci Konzulátushoz címzett, Fehértemplomról 1919.12.17-én feladott céges kereskedelmi levél hátoldala, amely Pancsován át (1919.12.18.) érkezett meg 1919.12.19-én Belgrádba.
Buitenkamp (2022) cikkéből.

Figure 7. The reverse of a commercial letter addressed to the Swiss Consulate in Belgrade, sent from Fehértemplom on 17.12.1919, arrived in Belgrade (19.12.1919) via Pančevo (18.12.1919).
From the article by Buitenkamp (2022).
(Képernyőkép / Screenshot: [képernyőkép https://yugosg.org](https://yugosg.org))

A hátoldal hiánya, mint döntő körülmény

A két levél egyikéről sem áll rendelkezésünkre a hátoldal képe. Sajnos ez egy kulcsfontosságú hiányosság, mivel éppen ott kellene keresnünk a bécsi érkezési bélyegzőt, illetve az esetleges tranzitjelzéseket. További figyelemre méltó körülmény, hogy amikor e darabok aukciós forgalomba kerültek - a zágrábi Barac & Pervan, illetve a budapesti Darabanth aukciós házaknál -, a tételek leírása nem említi sem a hátoldali érkezési bélyegzőt, sem a tranzitbélyegző meglétét. Ez erősen valószínűsíti azt, hogy ezek a jelzések a leveleken valóban nincsenek jelen. Amennyiben a hátoldalakon hiányoznak a bécsi érkezési bélyegzők, akkor nyugodtan kijelenthető az, hogy ezen küldemények nem tekinthetők tényleges postatörténeti objektumoknak, hanem inkább a gyűjtők számára előállított, filatéliai csinálmányok.

Diszkusszió

A témához kapcsolódó későbbi szakirodalomban is találunk fontos megjegyzéseket.

Morell (2011) Czirók Dénes közlése nyomán megemlíti, hogy a témában Etre (1980) által megjelent egy további, kiegészítő cikk is, de ez a szerző számára nem volt hozzáférhető. Morell ugyanakkor arról is beszámol az írásában (2011, 11), hogy Nagy Ferenc szerint a legtöbb bélyegzett darab eredetinek tűnik, de a postatiszta „PORTO” felülbélyegzések feltehetően utólag, gyűjtői célból készültek ugyanazzal a kézi bélyegzővel, míg az egyedi „FRANKO” felülbélyegzések kérdésesek:

„His opinion is that most of the postmarked items seem to be genuine, but that the mint PORTO overprint stamps were probably produced for collectors after their original use period, using the same handstamp. The single FRANKO overprint stamps he feels are questionable.”

Ezzel a fenti megállapítással a jelen vizsgálat eredményei lényegében egybevágóak. A bemutatott két fehértemplomi, „FRANKO” jelzőbélyegzős bélyegekkal ellátott levél esetében a hitelesség több ponton is megkérdőjelezhető, az alábbiak miatt:

- azonos kézírás és borítéktípus,
- azonos napi feladás ugyanannak a címzettnek,
- a jelzőbélyegzések eltérő elhelyezkedései,
- a bizonytalan cenzúrajelzések, valamint
- egyes tranzit- és érkezési bélyegzők hiánya.

A fentiek együttesen inkább filatéliai csinálmányra, semmint valós postai forgalomra utalnak.

Morell az írásában (2011, 11) a 3. ábrán bemutatott, Tønnes Ore által küldött levelet „... nyilvánvalóan valódi felhasználás”-ként mutatja be („... obviously a genuine usage.”), azonban a fenti elemzés alapján ezen megállapítása erősen kétséges. Ezzel kapcsolatban csak akkor lehetne biztos állítást tenni, ha a teljes küldemény (különösen a hátoldal is) vizsgálható lenne.

A magyar bélyegek fehértemplomi használatának kérdése

Nagy (2019, 6) szerint:

„Fehértemplom városában 1919. december végén már nem volt magyar bélyeg a levelek bérmentésére.”

A rendelkezésre álló példák alapján ez a megállapítás kiegészítésre szorul. A későbbi, 1919. október 26-a utáni fehértemplomi küldeményeken is megfigyelhető magyar bélyegek használata (lásd a 4/b. ábrán: 1920.02.10.) Ennek két magyarázata lehetséges. Az első - és valószínűbb - lehetőség az, hogy a fehértemplomi postán bizonyos címetekből maradt még magyar bélyegkészlet. Ez azért is hihető verzió, mert a Nagybecskereki Postaigazgatóság ekkoriban már alapvetően SHS bélyegekkel látta el a vidéki postákat, tehát a helyben maradt magyar készlet felhasználása reális lehetőség. A másik - kevésbé valószínű - alternatíva az, hogy a feladó magánúton jutott hozzá a (korábban vagy másoktól megszerzett) magyar bélyegekhez. Bár ez sem teljesen kizárható, a rendelkezésre álló anyag inkább az első változatot teszi valószínűbbé.

Összegzés

A vizsgált két fehértemplomi kereskedelmi levél ugyanazon a napon, 1919. október 26-án került lebélyegzésre Fehértemplomon. Mindkettő ugyanattól a feladótól származik, ugyanannak a bécsi címzettnek szól, és mindkettő ajánlott küldemény. A leveleken ugyan megtalálhatóak ajánlási ragjegyek, továbbá halvány cenzúrajelzések is, azonban ezek az elemek több ponton is logikai és postatörténeti problémákat vetnek fel.

Különösen nehezen magyarázható, hogy azonos napon, azonos feladótól, azonos címzettnek küldött levelek esetében miként jelenhetne meg eltérő cenzúraútvonal, miközben a nagyobb tranzit- és cenzúraközpontok (Belgrád, Újvidék vagy akár Zágráb) bélyegzései hiányoznak. A döntő kérdés azonban a hátoldal! Amennyiben a levelek hátoldalán nincs bécsi érkezési bélyegző, akkor ezek a darabok nem tekinthetők valódi postatörténeti objektumoknak, hanem sokkal inkább szívességi bélyegzéssel ellátott, filatéliai célból előállított csinálmányok. Jelenlegi ismereteink alapján a fehértemplomi „FRANKO” jelzőbélyegzős levelek hitelessége tehát erősen kétséges, és végleges megítélésük csak a teljes boríték (mindenekelőtt a hátoldalak) vizsgálata alapján lenne lehetséges.

Irodalom:

- Buitenkamp, H. (2022). Which stamps are valid where and when in the SHS, 1918 - 1921: Part 3. *Jugopošta*, 144, 5-9.
- Derecskei A. (2025). Hamis bélyegzés felismerése (Egy homokbálványosi postai bélyegző példája). *Filatélia*, 2025/1, 29-34.
- Ettore L. (1980). A homokbálványosi portó provizórium, *Philatelica*, 80 (1), 23-33.
- Gaudényi T. (2025a). Hamisítványok 1919 Zombor - Obrenovac (- Homokbálványos), *Bélyegvilág*, 2025 (1-2), 12-15.
- Gaudényi T. (2025b). Homokbálványosi postatörténeti elemzések I. (A Körtéd-Homokbálványos hivatali levél). *Filatélia*, 2025/1, 6-10.
- Gaudényi T. (2025c). Homokbálványosi postatörténeti elemzések II. (A Törökbecse-Homokbálványos levél, a munkaszüneti napok „postája”). *Filatélia*, 2025/1, 11-13.
- Gaudényi T. (2025d). Homokbálványosi postatörténeti elemzések III. (Szabálytalanul megportózott katonai és csendőri levelek). *Filatélia*, 2025/1, 14-28.
- Gaudényi T. (2026a). Homokbálványosi postatörténeti elemzések IV. (A homokbálványoson kívüli „portózás”). *Filatélia*, 2026/1, 53-61.
- Gaudényi T. (2026b). Homokbálványosi postatörténeti elemzések VI. (A „FRANKO” jelzőbélyegző körüli játszma). *Filatélia*, 2026/1, 75-86.
- Gaudényi T. (2026c). Homokbálványosi postatörténeti elemzések VII. (A Cetinje-Homokbálványos lap és a homokbálványosi postai bélyegzések). *Filatélia*, 2026/1, 90-94.
- Groó Á. (1921). A homokbálványosi és a homokosi provizóriumok, *Philatelica*, 1921 (9), 3-6.
- Morell, R. (2011). Letters to the Editor: Homokbálványos Issues. *Stamps of Hungary*, 186, 11-13.
- Nagy F. (2019). Homokbálványos - új felfedezések a Délvidék 1918-1920. évi postatörténetéhez. *Philatelica*, 2019 (1), 1-9.
- St. M. St. (1920). Portoprovizoriji Homokbálványos. *Filatelista*, 2-3, 50-52.
- Uredništvo (1920). Portoprovizoriji Homokbálványos. *Filatelista*, 7, 130-131.

Postal history analyses of Homokbálványos V. (The "FRANKO" auxiliary marking of Fehértemplom)

Tivadar Gaudényi, Ph.D., Novi Sad (Serbia)

Abstract

The study includes a postal historical and philatelic examination of two known registered letters from Fehértemplom (now Bela Crkva, Serbia), dated 26 October 1919, addressed to Vienna. The letters bear stamps with the auxiliary markings "FRANKO" and a red number, the authenticity of which has not been analysed in sufficient depth in the literature. The aim of the thesis is to clarify whether these items should be regarded as genuine postal emergency usages from local necessity, or rather as pieces made for philatelic purposes, possibly manipulated afterwards. Drawing upon contemporary philatelic publications, the typographical features of the auxiliary marking of the postmark, the numbering sequence of the registration labels, the censorship markings, and the absence of both transit and arrival postmarks, the author argues that the authenticity of the two recorded letters must be regarded as highly doubtful. The analysis also points out that some of the contemporary reports probably reflect philatelic market considerations rather than actual postal practice.

Key words: Fehértemplom / Bela Crkva, SHS, FRANKO auxiliary marking, postal history, 1919, provisional issues.

Valódinak minősített hamisítványok I. (Vizsgálói jelzéssel ellátott hamis Prekomurje felülbélyegzések)

Kovács János, Budapest

Az utóbbi időben egyre több, vizsgálói jelzéssel ellátott, ám véleményem szerint hamisított Lendvavásárhely (ma: Dobrovnik, Szlovénia), Prekomurje-felülbélyegzésű bélyeg tűnik fel a filatéliai piacon. Különösen aggasztó, hogy ezek között olyan példányok is előfordulnak, amelyeket korábban szakértői vizsgálati jelzéssel láttak el, így a gyűjtők számára első látásra hitelesnek tűnhetnek. Jelen írásban példaként két olyan tételt mutatok be, amelyek a [Darabanth Aukciósház](#) 2025. és 2026. évi árverésein szerepeltek, és eladásra is kerültek. Mindkét kérdéses darab Bodor vizsgálójellel volt ellátva, amelyet az aukciós leírások is egyértelműen feltüntettek:

- 510. Gyorsárverés, 2973. sz. tétel (1. ábra), „Lendvavásárhely 1919 Magyar Posta 10f és Károly 10f magánkiadás (rozsdá / stain) Signed: Bodor.”, illetve
- 516. Gyorsárverés, 4748. sz. tétel (2. ábra); „Lendvavásárhely 1919 Arató/Köztársaság 5f magánkiadású bélyeg (betapadás) / private issue (gum disturbance) Signed: Bodor.”

1. ábra. Az 510. Gyorsárverés 2973. sz. tétéle, bal oldalon a hamis felülbélyegzésű bélyeg.
Figure 1. Lot 2973 of the 510th Online auction, on the left is the fake auxiliary marking on the stamp.
(Képernyőkép / Screenshot: <https://darabanth.com>)

2. ábra. Az 516. Gyorsárverés 4748. sz. tétéle egy hamis felülbélyegzésű bélyeg.
Figure 2. Lot 4748 of the 516th Online auction is the stamp with fake auxiliary marking.
(Képernyőkép / Screenshot: <https://darabanth.com>)

A bemutatott két példány esetében a legfőbb problémát maga a felülbélyegzés kivitele jelenti!

A Lendvavásárhelyen alkalmazott Prekomurje-felülbélyegzés sajátosságai jól felismerhetők, ezért különösen feltűnő, hogy a vizsgált darabokon a felülbélyegzés betűinek formái, arányai és kivitelezése több ponton eltér az eredetitől. Az ilyen jellegű, kézi eredetű felülbélyegzések esetében a tipográfiai és formai eltérések rendszerint döntő jelentőségűek a hitelesség megítélésében.

A bemutatott hamisítványok alapján az a benyomás alakulhat ki, hogy a bélyegvizsgáló vagy nem ismerte kellő mélységben a felülbélyegzés eredeti betűinek részleteit, vagy nem rendelkezett megfelelő gyakorlattal a nyomtatási, illetve felülbélyegzési eljárások összehasonlító vizsgálatában. Ez különösen sajnálatos, mivel éppen az ilyen típusú helyi, szükség-felülbélyegzéses kiadások igényelnek fokozott szakmai körültekintést.

A 3. ábrán egymás mellett látható a két kérdéses lendvavásárhelyi példány és az eredeti Preko-murje SHS felülbélyegzés nyomatképe. Az összehasonlítás egyértelműen rámutat a hamisítványok és a valódi felülbélyegzés közötti eltérésekre, amelyek nem pusztán apró grafikai különbségek, hanem olyan jegyek, amelyek a hitelesség megítélésében alapvető jelentőségűek.

3. ábra. A két hamis lendvavásárhelyi árverési bélyeg (bal oldalon és középen), valamint összehasonlításképpen az eredeti Preko-murje SHS felülbélyegzés betűi (jobb oldalon).

Figure 3. The two forged Lendvavásárhely auction stamps (on the left and in the middle), and for comparison, the letters of the genuine Preko-murje SHS auxiliary marking (on the right).

(Képernyőkép / Screenshot: <https://darabanth.com>)

A kérdés filatéliai jelentőségére tekintettel indokoltnak tartanám az adott terület egy elismert szakértőjének, vagy vizsgálójának állásfoglalását is kikérni, különösen azért, mert a hasonló tételek ismételt piaci megjelenése félrevezető lehet a gyűjtők és a kereskedők számára egyaránt.

Homokbálványosi postatörténeti elemzések VI. (A „FRANKO” jelzőbélyegző körüli játszma)

dr. Gaudényi Tivadar, Újvidék (Szerbia)

Kivonat

Az elemzés rámutat arra, hogy a homokbálványosi „FRANKO” felülbélyegzések nem tekinthetők sem hivatalos megszállási, sem helyi bélyegkiadásnak. Valójában jelzőbélyegzővel ellátott portóbélyegekről van szó, amelyeket a postai gyakorlatban - elvileg - csak konkrét küldeményeken, utólagos kezelési jelzéseként alkalmazhattak, és ezek a jelzőbélyegzéssel ellátott bélyegek nem kerülhettek szabad forgalomba. A vizsgált anyag (ajánlott levelek, kivágások) alapján használatuk eseti, korlátozott, és több esetben filatéliai szempontból manipulálnak tűnik. A fennmaradt darabok jelentős része Groó Árpád nevéhez köthető, ami felveti a tudatos filatéliai spekuláció lehetőségét. A példányszámokra, a bélyegek származására, valamint a használati dátumokra vonatkozó ellentmondások tovább erősítik azt a feltételezést, hogy a „FRANKO” jelzések alkalmazása nem valós postai szükséghelyzetből fakadt. A korábbi szakirodalmakban több pontatlanság és azok félreértelmezése lelhető fel. Összegzésként elmondható, hogy a homokbálványosi „FRANKO” jelzőbélyegzős felülbélyegzések inkább filatéliai célú beavatkozások eredményei, mintsem a korabeli hivatalos postai gyakorlat hiteles termékei.

Kulcsszavak: Homokbálványos (Bavanište), Homokos (Mramorak), SHS, FRANKO jelzőbélyegző, felülbélyegzés, postatörténet, 1919.

Bevezetés

Az 1919-es, 1920-as homokbálványosi postatörténethez kötődő elemzések egyes részleteit már sikerült bemutatni (pl. Gaudényi, 2025a-d, 2026a-c; Derecskei, 2025), azonban továbbra is maradtak még feldolgozatlan részek. Az egyik cikkemben a fehértemplomi FRANKO felülbélyegzés elemzése (Gaudényi, 2026b) volt a téma, most pedig a hozzáférhető adatok alapján bemutatom a homokbálványosi és homokosi lebélyegzésű FRANKO felülbélyegzések elemzéseit is. A fehértemplomi levelek esetében egyrészt nem tudjuk bizonyítani azt, hogy a FRANKO jelzőbélyegzés a fehértemplomi postai hely-kelet bélyegzés előtt Homokbálványoson lett felülbélyegzve, másrészt formájukban a jelzőbélyegzés betűi nem felelnek meg a homokbálványosi mintáknak sem. Azonban egyrészt a két levél alapján is megállapítható, hogy létezik valamiféle kapcsolat, másrészt a jelzőbélyegzők kapcsán ez a település is említésre kerül Groó írásaiban.

Korabeli irodalmi adatok

Bartol (1919) és St. M. St. (1920) nem említi a FRANKO jelzőbélyegzős felülbélyegzésű provizóriumokat.

Uredništvo (1920) /megjegyzés: „Uredništvo” = „Szerkesztőség”/ a következőket írja: „E szükségkiadások (a portóra vonatkozik - a szerző megj.) kizárólag átmeneti postai igény kielégítésére készültek, amit csekély példányszámuk is egyértelműen jelez; ennek következtében ma igen ritkának tekinthetők. Tévesen merült fel az az állítás, hogy e provizóriumok Homokoson is forgalomban lettek volna. Homokoson ezek a kiadások bizonyíthatóan nem kerültek használatba. Ott - miként más településeken, így például Fehértemplomon is - rövid időn át úgynevezett FRANKO provizóriumokat alkalmaztak: magyar portóbélyegeket láttak el fekete, illetve egyes címletek esetében vörös „FRANKO” felülnyomattal, mivel a frankóbélyegek készlete átmenetileg kimerült. E szükségmegoldás keretében ezeket a címleteket szánták postai felhasználásra.” (1. táblázat)

Groó (1921, 5-6) később így foglalmazott: „A homokbálványosi portoprovizóriumokkal ellentétben használt több hivatal ugyanint Homokos, Fehértemplom stb. néhány napig frankójegyek hiányában magyar portojegyekből „FRANKO” felnyomás által készített frankóprovizóriumokat, de igazgatósági engedély nélkül. E célra a következő portojegyeket használták fel. (2. táblázat) Ezekből nagyon kevés használtatott fel, amennyiben legnagyobb részük gyűjtő kézbe került. Tényleg használt és még levelen levő példányok ritkaságok közé tartoznak. Megemlítendő, hogy a homokosi felnyomás 25 mm hosszú volt, a fehértemplomi 19 mm.”

Az alábbi táblázatokban láthatóak Uredništvo (1920, 1. táblázat) és Groó (1921, 2. táblázat) írásaiban megjelent információk. Az eltéréseket kék színnel és vörös kerettel jelöltem.

Portóbélyeg névérték (fillér)	Michel szám	Felülbélyegzés színe	Példányszám (db)
1	36.	fekete	500
2	37.	fekete	500
5	38.	fekete	100
6	39.	fekete	54
10	40.	fekete	200
12	41.	fekete	30
15	45.	fekete	70
20	42.	fekete	140
20	32.	piros	47
30	46.	fekete	76
50	16.	piros	18
50	33.	piros	84
összesen:			1 819

1. táblázat. FRANKO felülbélyegzések (Uredništvo, 1920)
Table 1. FRANKO markings (Uredništvo, 1920)

Portóbélyeg névérték (fillér)	Michel szám	Felülbélyegzés színe	Példányszám (db)
1	36.	fekete	500
2	37.	fekete	500
5	38.	fekete	100
6	39.	fekete	54
10	40.	fekete	200
12	41.	fekete	30
15	43.	fekete	70
20	42.	fekete	140
20	32.	piros	47
30	44.	fekete	76
50	16.	piros	18
50	33.	piros	84
összesen:			1 819

2. táblázat. FRANKO felülbélyegzések (Groó, 1921)
Table 2. FRANKO markings (Groó, 1921)

Nem lehet eldönteni, hogy Groó tényleg különböző adatokat adott-e le, vagy fordítási ill. szedési hibák voltak, ami miatt a Michel számok különböztek.

Vizsgált anyag

A homokbálványosi FRANKO felülbélyegzésű bélyegek a postai úton futott küldeményeknél igen ritkák. Eddig csak két darab, Groó Árpád tanár úr által futtatott homokbálványosi ajánlott levél ismert, így ezek szolgálhatnak alapjául a további elemzéseknek.

Homokbálványos-Zsombolya díjjegyes ajánlott levél (1919. december 3.)

Az 1919. december 3-i (szerdai) feladási bélyegzésű, díjjegyes ajánlott levél Zsombolyára lett címezve (1. ábra). Az előoldalon a Homokbálványos 700-as ragjegyén kívül, összesen **55 fillér** értékű bérmentesítés található: 15 fillér névértékű díjjegyes levél, 6 filléres Aratók bélyeg, 4 filléres Köztársaság felülnyomású Aratók bélyeg, valamint 30 fillérre felülnyomott (2 filléres) Aratók bélyeg a temesvári II. kiadásból.

1. ábra. A Homokbálványos-Zsombolya díjjegyes ajánlott levél előoldala.

Figure 1. Front side of the registered stationery letter from Homokbálványos to Zsombolya.
(Forrás: / Source: <https://ebay.com>)

A hátoldali érkeztető bélyegző alapján két nap múlva, 1919. december 5-én (pénteken) érkezett meg a levél a mintegy 150 km-re lévő Zombolya településre. A hátoldalon összesen **115 fillér** bérmentesítés látható: 5 filléres Aratós bélyeg, 2 db 10 filléres, FRANKO felülbélyegzésű pirosszámú portóbélyeg, valamint 3 db 30 fillerre felülnyomott (2 filléres) Aratós bélyeg a temesvári II. kiadásból (**2. ábra**).

2. ábra. A Homokbálványos-Zombolya díjjegyes ajánlott levél hátoldala.

Figure 2. Back side of the registered stationery letter from Homokbálványos to Zombolya.

(Forrás: a Szerző felvétele / Source: Author's photo - HUNFILEX 2022)

Ajánlott küldemény esetében a díjszabás 1,5 korona (150 fillér), ebben az esetben azonban 170 fillér van feltüntetve. Feltehetően Groó biztosra akart menni: ha a kétszer 10 filléres, FRANKO felülbélyegzésű portóbélyegeket esetleg nem fogadják el a postán, akkor is meglenne a szabályos 150 filléres díjszabás.

Homokbálványosi kivágás (1919. december 15.)

A vizsgált kivágáson (**3. ábra**) 2 db Köztársaság felülnyomattal ellátott 4 filléres Arató bélyeg, valamint egy FRANKO jelzőbélyegzővel felülbélyegzett, 50 filléres feketeszámú portóbélyeg található. A postai bélyegzések lenyomata gyenge. A küldeményről semmit sem tudunk, így az sem zárható ki, hogy szívességi lebélyegzésről van szó. Ez a kivágás mindössze arról ad információt, hogy 1919. december 15-én is felhasználásra kerülhetett a FRANKO jelzőbélyegzővel ellátott portóbélyeg.

3. ábra. A homokbálványosi FRANKO felülbélyegzésű 50 filléres portóbélyegyet is tartalmazó kivágás 1919. DEC 15-i homokbálványosi lebélyegzéssel. Forrás: Morell (2011, 28).

Figure 3. Cut-out including 50 fillér postage due stamp overprinted with the Homokbálványos FRANKO auxiliary marking and a Homokbálványos cancellation, dated 15 Dec 1919. Source: Morell (2011, 28).

Homokbálványos-Gornji Milanovac ajánlott levél (1920. január 5.)

Ajánlott postai utat tett meg a Homokbálványos - Gornji Milanovac - Homokbálványos levél, amelyet 1920. január 5-én adták fel Homokbálványoson. Pancsován keresztül, Belgrádon át Gornji Milanovacra szállították, majd onnan visszaküldték a feladónak. Az ajánlottan feladott küldemény (Homokbálványos 851 számú ajánlási ragjeggyel) a feladó, Groó Árpád részéről jellegzetesen tarkított összetételű bélyegekkel van kombinálva. Előoldalán a levél 50 filléres díjértéke olvasható le: a 15 filléres díjjegyes levélen, egy 25 filléres Károly-bélyeg mellett, egy FRANKO jelzőbélyegzővel felülbélyegzett, pirosszámú 10 filléres portóbélyeg található (4. ábra).

4. ábra. Homokbálványos - Gornji Milanovac ajánlott levél előoldala, Nagy (2019) cikkéből.

Figure 4. Front side of the registered letter from Homokbálványos to Gornji Milanovac, from article of Nagy (2019).
(Képernyőkép / Screenshot: <https://ibk10025.hu>)

A hátoldalon az 1 korona ajánlási díj található: 2 db temesvári I. kiadású 45/10 filléres Hadisegély III. bélyeg, valamint 2 db 5 filléres Arató bélyeg társaságában (5. ábra). Így az 1,50 koronás bérmentesítési díj összege a díjjegyes boríték és a 6 bélyeg együttese alapján teljesült. A levélen pancsovai és belgrádi tranzitbélyegzők is találhatóak. A temesvári I. kiadás 45 filléres bélyege főként a véglegesen szerb megszállás alá került területeken került igen korlátozott felhasználásra (Nagy, 2019, 1), ugyanakkor a hirdetések alapján a bélyegkereskedőknél folyamatosan elérhető volt.

5. ábra. Homokbálványos - Gornji Milanovac ajánlott levél hátoldala, Nagy (2019) cikkéből.

Figure 5. Back side of the registered letter from Homokbálványos to Gornji Milanovac, from article of Nagy (2019).
(Képernyőkép / Screenshot: <https://ibk10025.hu>)

Homokbálványosi kivágás (1920. január 21.)

Ebből a kivágásból csupán annyit tudhatunk meg, hogy egyrészt 2 db, 10 filléres pirosszámú portóbélyegre került rá a „FRANKO” felülbélyegzés, másrészt, hogy a kivágáson a homokbálványosi postai bélyegző lenyomata is szerepel (6. ábra). Ez azért érdekes, mert így a homokbálványosi jelzőbélyegző használatának idejét kitolhatjuk 1920. január 21-ig.

6. ábra. A homokbálványosi FRANKO jelzőbélyegzővel felülbélyegzett 2 db 10 filléres portóbélyegyet tartalmazó kivágás, 1920. január 21-i homokbálványosi lebélyegzéssel, Nagy (2019) cikkéből.

Figure 6. Cut-out including two 10 fillér postage due stamps overprinted with the Homokbálványos FRANKO auxiliary marking, and a Homokbálványos cancellation, dated 21 January 1920, from article of Nagy (2019).

(Képernyőkép / Screenshot: <https://ibk10025.hu>)

Diszkusszió - Vajon megszállási illetve helyi kiadás-e a homokbálványosi PORTO és FRANKO?

A szakirodalomban eddig mindig, mint megszállási kiadásként, helyi kiadásként vagy portóprovizóriumként szerepelnek a homokbálványosi jelzőbélyegzős felülbélyegzések. Miről is van valójában szó? Ezek nem mások, mint levélpostai kezelési jelzőbélyegzők, illetve jelzőbélyegzők, pontosabban ebben az esetben frankó-jelzőbélyegzővel ellátott bélyegek. Makkai & Visnya (1965, 601) szerint:

„d) *Levélposta kezelési jelzőbélyegzők (Lep-jb)*

Levélposta kezelési jelzőbélyegzőknek azokat a helynév és keltezés nélküli bélyegzőket nevezzük, melyeknek szövege vagy az alkalmazott rövidítés a postai feltételeknek meg nem felelő küldemények kezelésére, vagy szabályos küldemények különleges, vagy a szokásostól eltérő kezelésre utal.”

A fentiek alapján, a homokbálványosi posta 1919-ben és 1920-ban így csupán csak egy újabb jelzőbélyegzőt vett használatba. Helyi vagy megszállási kiadású bélyegekről nem beszélhetünk. Ezek a bélyegek nem voltak szabad forgalmazásban (felhasználásban) és nem árusíthatták őket a homokbálványosi postán sem, mivel a postamester a már felragasztott bélyegre nyomta rá a PORTO vagy FRANKO szöveggel ellátott jelzőbélyegzőket, feltéve, ha betartotta a szabályokat. Tehát se nem helyi, se nem megszállási kiadásról nem beszélhetünk, ellenben a tények új jelzőbélyegzők használatára utalnak. Groó tisztában volt azzal, hogy portóprovizórium megnevezéssel jobban tudja értékesíteni ezeket a lapokat, leveleket és bélyegeket, ezért Graf postamesterrel karöltve törekedett olyan küldeményekre is felragasztani (felragasztatni) őket, ahol egyes esetekben erre nem is lett volna szükség. Mindezek a spekulációs háttérrel igazolják, erősítik.

A portóbélyegek estében megszállási kiadás például a temesvári román megszállás alatt (1919. augusztus 17-én) felülnyomott bélyegek, míg helyi kiadásúak az 1919. július 27-én felülnyomott „Bánát, Bácska 1919” bélyegek. A megszállási- és helyi kiadásoknál a bélyegek a nyomdában lettek felülnyomva, és később ezek a szabad forgalomban is megvásárolhatóak voltak. A FRANKO és PORTO jelzőbélyegzések esetében a küldemény feladását követően, a postán lettek felülbélyegzve a bélyegek, és mint felülbélyegzett bélyeget (önmagában) nem lehetett külön megvásárolni.

Ki áll a FRANKO felülbélyegzés, pontosabban jelzőbélyegző mögött?

Mindkét levél (1-2. ill. 4-5. ábrák) esetében ismert a hátoldalon lévő feladó: „**GROÓ ÁRPÁD Homokbálványos**”.

A kivágásoknál nem tudhatjuk, hogy valójában szívességi bélyegzésről van-e szó, vagy a postai utat ténylegesen megtett küldemény darabokról. A homokosi lebélyegzésű levélnél (lásd később a 9. ábrát) is Groó kézírása szerepel. Csupán csak azt a következtetést tudjuk ebben az esetben levonni, hogy a FRANKO jelzőbélyegzős bélyegek felhasználása Groó Árpádhoz (is) kapcsolódik. Abban nem lehetünk biztosak, hogy valóban a homokbálványosi postán lettek csak felülbélyegezve ezek a bélyegek a FRANKO jelzőbélyegzővel, mert gyűjtői forgalomba került több darab, FRANKO jelzőbélyegzéssel ellátott, de felhasználatlan bélyeg is (7. ábra).

7. ábra. Részlet Larry Peer gyűjteményéből, amelyben **4 db postatiszta** FRANKO jelzőbélyegzővel ellátott portós bélyeg is szerepel. Forrás: Morell (2011, 35) cikkéből szkennelve.

Figure 7. Detail from Larry Peer's collection, showing **4 pcs mint** postage due stamps bearing the FRANKO auxiliary postmark. Source: scanned from article of Morell (2011, 35).

Vajon ezeket Groó otthon gyártotta, vagy ténylegesen a postán bélyegezték le őket a jelzőbélyegzővel? Ezt nem tudhatjuk. Azonban nincs olyan, a vonatkozó szabályoknak megfelelő magyarázat arra, hogy ezek hogyan is kerülhettek ki a postáról, ugyanis a jelzőbélyegzőket csak akkor üthették volna rá a bélyegekre, amikor azok már felragasztásra kerültek az adott küldeményekre. Azt az eshetőséget sem zárhatjuk ki teljesen, hogy a magyar bélyegekből (a felhasználási idejük lejártával) egy meghatározott mennyiség szívességgel lett felülbélyegezve a kérdéses jelzőbélyegzőkkel.

Groó (1921) cikke alapján az egész spekulációs folyamatot Graf postamester nélkül nem lehetett volna végrehajtani, hiszen a homokbálványosi postai bélyegzőt ő kezelte, és Graf bélyegezte le a küldeményeket (és a látszatküldeményeket is).

A jelzőbélyegzőt a Nagybecskereki Postaigazgatóság nem fogadta el

A FRANKO jelzőbélyegzős felülbélyegzésre a homokbálványosi postának nem volt engedélye. Valószínűleg azért sem tarthatta helyes lépésnek az Igazgatóság ennek az engedélyezését, mert már 1919. szeptemberében ismert volt az, hogy a portóbélyegek szerény készlete kifogyóban van. Felmerül a kérdés: honnan kerültek elő a magyar bélyegek, ha a Nagybecskereki Postaigazgatóság már vagy a felülnyomott bélyegeket, vagy a laibachi kiadású SHS-bélyegeket terjesztette?

Amíg a Temesvári Postaigazgatóság szerb megszállás alatt állt, addig a magyar bélyegek jelentős részét már bevonták. Ezen bevont bélyegek egy részét felülnyomták, és új kiadásként, helyben terjesztették, illetve árusították, míg egy másik részük (hasonló céllal) Zágrábba került. Ebből következően a magyar bélyegeket hivatalosan nem, legfeljebb bélyegkereskedőknél lehetett beszerezni. Ez egy újabb, üzleti spekulációra utaló, tisztázatlan körülmény.

A PORTO jelzőbélyegzős felülbélyegzést feltehetően engedélyezték, mivel korábban a „T” és „P” betűs jelzőbélyegzőket is központilag, Budapestről kellett volna megrendelni, azonban ennek a lehetősége addigra már megszakadt. Mivel 1919. november 10-től a homokbálványosi postán a bélyegellátás rendeződött (St. M. St., 1919), nem lett volna szükség további FRANKO jelzőbélyegzős felülbélyegzésekre sem. A tények arra utalnak, hogy Groó Árpád (Uredništvo, 1920; Groó, 1921) a frankóbélyegek állítólagos postai kifogyását inkább spekulációs célú tevékenységének alátámasztására említhette meg.

Több ív magyar portóbélyeg a homokbálványosi postán

Az ismert szakirodalom szerint több ívnyi, pontosabban 1.819 darab magyar portóbélyeg lett felülbélyegezve (lásd az 1. és 2. táblázatokat). Felmerül a kérdés, hogy egyes névértékek esetében honnan származnak a kerek példányszámok, amikor tudjuk, hogy a felülbélyegzésre csak szükség esetén, vagyis akkor kerülhetett sor, ha a küldeményen hiányzott a frankóbélyeg. Ilyenkor lehetett (és kellett) a portóbélyegeket felülbélyegezni. Ez egy újabb logikátlan részlet, amely a spekulációs háttér fennállására utal.

A homokbálványosi lebélyegzések időpontjai

Ha teljesen megbízható lenne Groó azon kijelentése, miszerint egy rövid időszakban elfogytak a frankóbélyegek, akkor ezt az állítását a felhasználási dátumoknak is tükrözniük kellene. A FRANKO jelzőbélyegzővel ellátott bélyegek homokbálványosi lebélyegzéseinek ismert dátumai az alábbiak:

1919. december 3.	1920. január 5.
1919. december 15.	1920. január 21.

Ezen időpontok között - állítólag - a portóbélyegek készlete sem volt elegendő, ezért alkalmasszerűen PORTO jelzőbélyegzéseket is alkalmaztak, amire példák találhatóak Örvös (1929), Nagy (2016), valamint Bodnár (2022) cikkeiben is. Ez a körülmény azonban inkább azt erősíti meg, hogy a FRANKO jelzőbélyegzővel ellátott küldemények létrejöttében főleg a spekulációs szándék játszott szerepet.

Dr. Nagy Ferenc által közölt megtévesztő fogalmazások

Nagy (2016, 2019) cikkeiben dr. Groó Árpádról ír. A Vajdasági Levéltár adatai alapján azonban Groó Árpád, a homokbálványosi községi iskola tanítója, nem rendelkezett doktori fokozattal. Eddig semmilyen iratban, dokumentumban nem találtam bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy Groó doktori címmel bírt volna.

Nagy (2019, 4) cikkében azt állítja:

„A kis településeken nem ismerhették a nagy hatalmak kétes sakkhúzásait! Gráf úr csak annyit tudott bizonyítani, hogy ”itt a MAGYAR posta működik, MAGYAR bélyeggel és a helység neve ”HOMOKBÁLVÁNYOS”. Gráf úr harcolt ezért, amennyire a lehetőségei megengedhették.”

A valóság azonban az, hogy a vizsgált időszakban (1919. második fele és 1920. első fele között) a szerb hadsereg által megszállt területeken a magyar postai bélyegek általánosan használatban voltak. Az új SHS postai bélyegzők csak később, fokozatosan, az 1921-es első közös bélyegkiadás idején kerültek forgalomba, és ekkor vonták ki a használatból a magyar postai bélyegzőket.

A „FRANKO” felülbélyegzésű bélyegekkel kapcsolatban Nagy (2019, 4) a következőket írja:

„b. Ha a franko-jegyekre történő „PORTO” felülnyomásra az akkorra már illetékessé vált Nagybecskereki Postaigazgatóságnak (a korábbi levelezésből kiderülve) semmi kifogása nem volt, akkor valószínűleg nem lehet ennek fordítottjára, a „FRANKO” felülnyomású portóbélyegekre sem kifogás!”

Egy fontos körülményt azonban nem említ: nagy valószínűséggel ezek a bélyegek azért nem kerültek engedélyeztetésre, mert már a PORTO felülbélyegzés kérelmezésekor jelezték, hogy a portóbélyegek készlete kifogyóban van. A Nagybecskereki Postaigazgatóság vagy felülnyomott magyar bélyegeket, vagy a laibachi kiadású bélyegeket küldött.

Jogosan merül fel a kérdés: honnan kerülhettek elő a felülbélyegzésre szánt magyar portóbélyegek, amikor azok jelentős részét a Temes vármegyében működő postáknak is már be kellett volna szolgáltatniuk a Temesvári Postaigazgatóságnak?

Mivel nem volt postaigazgatósági jóváhagyás, az sem zárható ki, hogy a felülbélyegzést (pontosabban jelzőbélyegzést) maga Groó Árpád végezte el, és az így előkészített levelekkel jelent meg a homokbálványosi postán. Ezt a feltételezést erősíti az a tény is, hogy Groónak sikerült ilyen felülbélyegzett bélyegeket Homokosra is eljuttatnia és ott lebélyegeztetnie.

Nagy (2019, 1) továbbá így fogalmaz:

„A levelet Pancsován odafele és visszafele is kezelték, ez látható a bélyegzőkből. Mindkét irányban ezt a különös „FRANKO”-bélyegzet ott is simán elfogadták, mint frankójegyvet, holott portóbélyegnek indult annak idején. TEHÁT MÁR ISMERHETTÉK!”

A valóságban azonban a helyzet ennél talán egyszerűbb. Az ajánlott (ragjegy) levél esetében a homokbálványosi FRANKO jelzőbélyegzőt a szabályok szerint a feladó postán kellett rányomni a bélyegre. Ha a feladó posta rendelkezett ilyen jelzőbélyegzővel, és a díjszabás megfelelő volt, akkor más posták (így pl. Pancsova) sem kifogásolták ezt. Nem volt szükséges, hogy az összes posta ismerje egymás jelzőbélyegzőit. Ráadásul ebben az időszakban több postán (pl. Zágrábban) is használtak a szabványostól eltérő PORTO jelzőbélyegzőket.

Nagy cikkében (Nagy, 2019, 2) a következőket is olvashatjuk:

„Mindezek mellett volt egy papírlap is a tételben, melyre 8 db portóbélyeg is fel volt erősítve demonstráció céljából a PORTO helyett „FRANKO” fekete felülnyomással, 4 használatlan és 4 használt példány. Valamennyi használt példányon HOMOKBÁLVÁNYOS bélyegzőrészlet volt látható. A lapon felül azonban „BELA CRKVA, VOJVODINA” kéziratos cím található. Ez volt Fehértemplom város későbbi, szerb neve (németül: Banat-Weisskirchen). A bélyegek mellé kézzel írott számokra nincs kielégítő magyarázat.”

Néha elegendő figyelmesen megvizsgálni a részleteket, és a dolgok máris logikusabbá válnak.

Az említett papírlapról (lásd a következő oldalon lévő **8. ábrát**) a cikke elején Morell (2011, 27) egyértelműen leírta, hogy egy 1930-as évekbeli „Donau Post” cserefüzetről van szó, amely a magyar bélyegeken található „PORTO” és „FRANKO” felülbélyegzésekkel volt félig tele:

„It was a ‘Donau Post’ approval booklet from the 1930s, half-full of ‘PORTO’ and ‘FRANKO’ overprints on Hungarian stamps.”

Nyilvánvaló, hogy egy gyűjtő vagy kereskedő egy cserefüzetbe az évek során azt írhatta be, amit csak akart. Nem tudhatjuk, hogy a „Fehértemplom, Vajdaság” /eredetiben: **Bela Crkva (Vojvodina)**/ megjelölést azért írhatták-e rá a lapra, hogy a bélyegeket könnyebben értékesítsék, vagy egyszerűen csak nem rendelkeztek kellő ismeretekkel, és ezeket a darabokat is a fehértemplomi FRANKO jelzőbélyegzésű bélyegekhez kapcsolták.

A bélyegek alatt feltüntetett kéziratos számok nagy valószínűséggel a bélyegek árát, vagy kereskedelmi értékét jelölhették.

8. ábra. Részlet Larry Peer gyűjteményéből a *Bela Crkva (Vojvodina)* fejlécű papírlappal.

Forrás: Morell (2011, 35) cikkéből szkennelve.

Figure 8. Detail from Larry Peer's collection with a sheet of paper headed *Bela Crkva (Vojvodina)*.

Source: scanned from article of Morell (2011, 35).

Nagy (2019, 5) már a Homokbálványos II. helyi kiadásról is ír:

„Ilyen példányszámnál szerintem joggal beszélhetnénk egy ”Homokbálványos II.” helyi kiadásról.

...

Tehát a ”FRANKO” felülnyomatú portóbélyegeket még jó 2 hónapig felhasználhatták /volna/. De hol vannak ezek? Ha csakugyan több mint 1.500 db frankóbélyeg készült, 100 év alatt még egy pár levélnek, levéldarabnak, vagy használatlan bélyegnek fel kellett volna tűnnie.”

Ezekben az esetekben azonban valójában jelzőbélyegzőkről van szó. Az eddig, mintegy 100 éve ismert anyag alapján nem tekinthetők reálisnak Groó által közzétett adatok (Uredništvo, 1920; Groó, 1921). Ahogy korábban is már említettem, a homokbálványosi PORTO és FRANKO esetében nem bélyegkiadásról beszélünk (se nem megszállási, se nem helyi kiadás), hanem meghatározott jelzőbélyegzők alkalmazásáról.

Ezért Nagy (2019) cikkében található ilyen jellegű érvelésnek nincs indokolt alapja.

A Homokoson lebélyezett FRANKO jelzőbélyegzővel ellátott levél

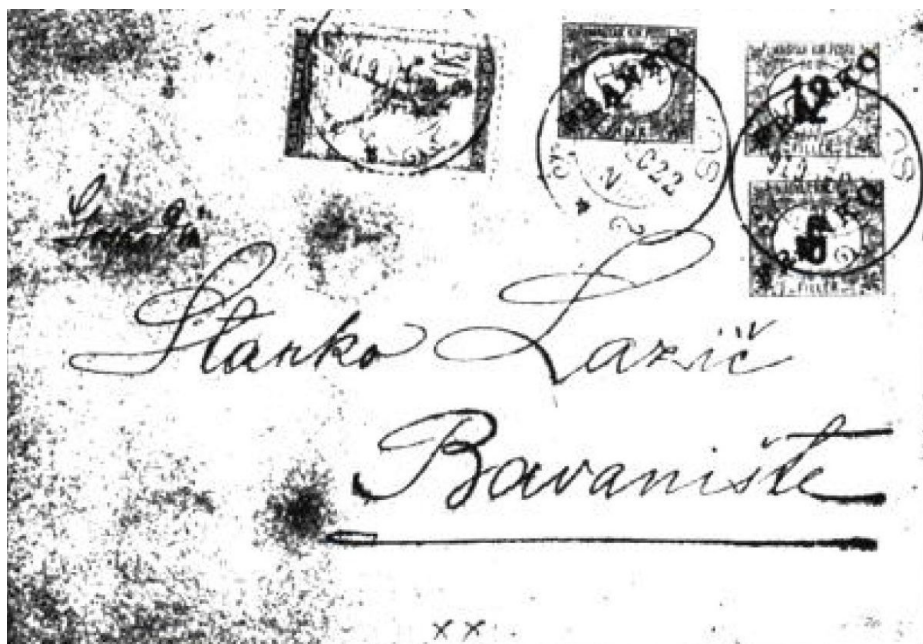
Először Flasch (2004) által bemutatott levél esetében figyelhető meg az az ellentmondás, amelyet Szigeti Lajos a katalógusaiban is továbbvisz, miszerint a FRANKO felülbélyegzés Homokoshoz kerül hozzárendelésre, annak ellenére, hogy négy alkalommal (két levélen és két kivágáson) egyértelműen homokbálványosi bélyegző szerepel.

Az ún. homokbálványosi FRANKO provizóriumokat Flasch (2004) tévesen homokosi eredetűnek tünteti fel, amit Szigeti Lajos (Szigeti, 2010) is átvett katalógusában, elsősorban a postai bélyegzés helyszíne alapján. Ezt azonban más bizonyítékkal nem támasztotta alá a már ismert homokbálványosi FRANKO jelzőbélyegzőkkel kapcsolatban.

Flasch (2004, 4) hasonló megállapításra jut:

„A kézi felülbélyegzés okára az a feltevés valószínűsíthető, hogy Homokos postájának 1919. december második felében volt ugyan elegendő mennyiségű portóbélyege, de nyilván nem rendelkezett a levélforgalom zavartalan biztosításához szükséges levélbélyegekkel. A magyar forgalmi bélyegek hiányát a levél szlovén kiadású „lánctépő” bélyege is megerősíti. A szlovén bélyegeket ideiglenes kiegészítésként a szerb megszállás alá került magyar területek postáinál is általánosan használták (pl. a Baranya-háromszögben Bátaszék postájánál).”

Amennyiben azonban a részleteket pontosabban vizsgáljuk, ez a feltételezett homokosi frankóbélyeg-hiány nagy valószínűséggel Groó Árpádhoz köthető, mivel az említett levél az ő kézírásával került címzésre (Flasch, 2004, 1. ábra; Szigeti, 2010, 27), Homokbálványosra címezve. Ez alapján nem zárható ki a szívességi lebélyegzés lehetősége sem (9. ábra). Mindezek alapján indokoltabb a FRANKO jelzőbélyegző használatát Groó Árpád személyéhez kötni, tekintettel a homokbálványosi anyag egészéhez kapcsolódó feltételezett szerepére.

9. ábra. A Groó által Homokbálványosra címzett, Homokoson lebélyezett levél.
(Forrás: Flasch cikkéből (2004, 4, 1. ábra), <https://ibk10025.hu>)

Figure 9. Letter addressed by Groó to Homokbálványos, postmarked at Homokos.
(Source: article of Flasch (2004, 4, Figure 1), <https://ibk10025.hu>)

Flasch Dezső a laibachi lánctépő bélyegeket indokolatlanul „lánctörő” megnevezéssel illette, annak ellenére, hogy a „lánctépő” elnevezés a magyar filatéliai körökben már elfogadott volt.

Például Weinert (1925) katalógusában is ez az elnevezés szerepel, amint az a vonatkozó reklámból is kiolvasható (10. ábra).

gus sem ismer. — E gyűjtemény tartalmazza az ú. n. lánctépő-sorozatot és hozzátartozó ujság és portósbélyegeket.

10. ábra. Hirdetés Weinert (1925) katalógusából.

Figure 10. An advertisement from Weinert's 1925 catalogue.

Válaszok Morell kérdéseire

Roger Morell a cikkének a végén (Morell, 2011, 36) számos kérdést tesz fel, amelyekre az alábbi válaszokat adom.

1. A 25 mm-es FRANKO felülbélyegzéseket valójában Homokbálványoson adták ki, nem pedig Homokoson?

Két futott levél biztosan Homokbálványoson lett feladva, az összes többi lebélyegzés esetében pedig szívességi eljárás is feltételezhető. Ezért logikus ezeket a jelzőbélyegzéseket Homokbálványoshoz kötni.

2. Vajon ugyanaz a postamester „készítette” őket ugyanazzal a „John Bull” nyomdakészlettel, mint amelyet a PORTO felülbélyegzésekhez is használt, mivel egy időben valóban bélyeghiány lépett fel (nem pedig kizárólag portóbélyeg-hiány)? Vagy mindez csupán egy filatéliai vállalkozás része volt?

A rendelkezésre álló adatok arra utalnak, hogy Groó Árpád tevékenysége mögött üzleti, spekulációs megfontolások állhattak. Morell helyesen mutatott rá arra, hogy párhuzamos hiány alakult ki a frankó- és a portóbélyegkek esetében is, amely egy spekulációs célú vállalkozás lehetőségét erősíti.

3. Ha Larry (Peer) PORTO és FRANKO bélyegei valóban eredetiek, akkor létezniük kell postatiszta (mint) példányoknak is, szemben Ettre (1980) eredeti feltételezésével, miszerint ezek kizárólag használt formában fordulhattak elő, mivel a postamester egyenként készítette és ragasztotta fel őket a küldeményekre.

Minden információ arra utal, hogy Larry Peer anyaga hiteles. A jelzőbélyegzőket elvileg csak a már felragasztott bélyegeken szabadott volna alkalmazni. Mivel a FRANKO jelzőbélyegzős felülbélyegzés hivatalos elfogadása is kérdéses, elképzelhető, hogy a jelzőbélyegző Groó birtokában volt, nem pedig a postán. Az sem zárható ki, hogy a már forgalmon kívüli magyar bélyegeket szívességi alapon, utólag bélyegezték le.

4. Mivel a felhasználási időszak nagyjából négy hónapra tehető, valószínű, hogy a jelenség hamar ismertté vált a filatéliai körökben. Így nem meglepő, ha 1919. végére a postamestert a gyűjtők már postatiszta és CTO példányok kapcsán is megkeresték. Egyes darabok - például a 3. ábra - túlzottan rendezettnek tűnnek, és a képeslapon szereplő kombináció is mesterséges hatást kelthet az adott körülményekhez képest.

Groó spekulatív tevékenysége felismerhető a bélyegkiadások keverésében, valamint a vegyes névértékű bérmentesítések alkalmazásában is.

5. Van-e valaki, aki további források alapján érdemi megjegyzésekkel tudná kiegészíteni ezeket a felülbélyegzéseket?

A kutatási eredmények egyrészt már megjelentek a Filatélia 2025/1 számában, további részük a Filatélia 2026/1 (jelenlegi) számában olvashatók, illetve várhatóan további információk is közlésre kerülnek majd a Filatélia 2026/2 számában.

6. Van-e valakinek összehasonlítás céljából Fehértemplom 18 mm-es FRANKO felülbélyegzésről anyaga?

A két ismert példány képeit egy tanulmányban már közzétettem (Gaudényi, 2026b, 66-67, 2-3. ábrák).

Összegzés

A kutatás megállapítja, hogy a „FRANKO” felülbélyegzések nem tekinthetők sem hivatalos megszállási, sem helyi bélyegkiadásnak. Valójában jelzőbélyegzők voltak, amelyeket a szabály szerint a postai kezelés során alkalmaztak, és nem kerültek szabad forgalomba. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a használatuk rendszertelen és korlátozott volt, és több esetben nem is egyértelmű, hogy valódi postai forgalomban használták-e őket. A tanulmány hangsúlyozza, hogy a „FRANKO” felülbélyegzések létrejötte és használata nagy valószínűséggel Groó Árpád nevéhez köthető, aki feltehetően filatéliai és kereskedelmi célból kezdeményezte ezek alkalmazását, részben a helyi postamester közreműködésével. Több körülmény (például a bélyegkek származása, a példányszámok, illetve a dátumok közötti ellentmondás) is arra utal, hogy a bélyegkek mögött csupán spekuláció, és nem valós postai szükséghelyzet állhatott. A korábbi szakirodalmat elemezve, bemutatásra kerültek a bennük lévő pontatlanságok és félreértelmezések, különösen a bélyegkek eredetét és használatát illetően. Összességében az a végkövetkeztetés vonható le, hogy a homokbálványosi „FRANKO” jelzőbélyegzős felülbélyegzések esete inkább csak egy filatéliai spekuláció eredményei, mintsem egy hivatalos postai gyakorlat termékei. A két ajánlott levél (Homokbálványos-Zsombolya és Homokbálványos-Gornji Milanovac) a kor postatörténeti dokumentumai, amelyek arról adnak tanúbizonyságot, hogy az egykori Temes vármegyében is jelen voltak olyan személyek, akik a kaotikus körülmények közepette is a zavarosban halásztak.

Irodalom:

- Makkai L., Visnya S. (1965). V. fejezet: A postaküldemények kezelése és a postahelyek kezelési bélyegzői. In: Névi P., Steiner L., Surányi L., Váradi I. (szerk.): *A Magyar Bélyegyek Monográfiája* I. kötet, MABÉOSZ, Budapest. pp. 579-569.
- Bartol (1919). Novosti a Vojvodina. *Filatelista*, 8, 169-169.
- Bodnár (2022), Legendás postamesterek I.: Homokbálványos 2. rész. *Bélyegvilág*, 2022 (9-10), 17-19.
- Derecskei A. (2025). Hamis bélyegzés felismerése (Egy homokbálványosi postai bélyegző példája). *Filatélia*, 2025/1, 29-34.
- Ettore L. (1980). A homokbálványosi portó provizórium, *Philatelica*, 80 (1), 23-33.
- Flasch D. (2004). PORTO helyett FRANKO-Homokos és Fehértemplom provizóriumai. *Bélyegvilág*, 2004 (4), 4-5.
- Gaudényi T. (2025a). Hamisítványok 1919 Zombor - Obrenovac (- Homokbálványos), *Bélyegvilág*, 2025 (1-2), 12-15.
- Gaudényi T. (2025b). Homokbálványosi postatörténeti elemzések I. (A Körtéd-Homokbálványos hivatali levél). *Filatélia*, 2025/1, 6-10.
- Gaudényi T. (2025c). Homokbálványosi postatörténeti elemzések II. (A Törökbecse-Homokbálványos levél, a munkaszüneti napok „postája”). *Filatélia*, 2025/1, 11-13.
- Gaudényi T. (2025d). Homokbálványosi postatörténeti elemzések III. (Szabálytalanul megportózott katonai és csendőri levelek). *Filatélia*, 2025/1, 14-28.
- Gaudényi T. (2026a). Homokbálványosi postatörténeti elemzések IV. (A homokbálványoson kívüli „portózás”). *Filatélia*, 2026/1, 53-61.
- Gaudényi T. (2026b). Homokbálványosi postatörténeti elemzések V. (A fehértemplomi „FRANKO” jelzőbélyegző). *Filatélia*, 2026/1, 65-72.
- Gaudényi T. (2026c). Homokbálványosi postatörténeti elemzések VII. (A Cetinje-Homokbálványos lap és a homokbálványosi postai bélyegzések). *Filatélia*, 2026/1, 90-94.
- Groó Á. (1921). A homokbálványosi és a homokosi provizóriumok, *Philatelica*, 1921 (9), 3-6.
- Morell R. (2011). On the 1919 overprint trail - Part 8: Homokbálványos. *Stamps of Hungary*, 185, 27-36.
- Nagy F. (2019). Homokbálványos - új felfedezések a Délvidék 1918-1920. évi postatörténetéhez. *Philatelica*, 2019 (1), 1-9.
- St. M. St. (1920). Portoprovizoriji Homokbálványos. *Filatelista*, 2-3, 50-52.
- Szigeti L. (2010). *Magyarország megszállási bélyegei - Összefoglaló felsorolás, I. + II. kötet*, Budaörs
- Uredništvo (1920). Portoprovizoriji Homokbálványos. *Filatelista*, 7, 130-131.
- Weinert Gy. (1925). *Magyarország levélbélyegeinek katalógusa 1850-1925*, Függelék: az ú.n. megszállási- és nyugat-magyarországi bélyegek. A »Hiradó« kiadása, Pozsony.

**Postal history analyses of Homokbálványos VI.
(The "FRANKO" auxiliary marking controversy)**

Tivadar Gaudényi, Ph.D., Novi Sad (Serbia)

Abstract

The analysis shows that the Homokbálványos "FRANKO" overprints cannot be regarded as either official occupation issues or local stamp issues. In fact, they are postage due stamps bearing an auxiliary marking, which - at least in principle - were only to be applied to specific mail items as postally applied handling markings, and were not issued for general circulation. Based on the examined material (registered letters, cut-outs), their use appears occasional, limited, and in several cases philatelically manipulated. A significant proportion of the surviving items can be linked to Árpád Groó, which raises the possibility of deliberate philatelic speculation. The inconsistencies regarding quantities, stamp origins, and dates further strengthen the assumption that the application of the "FRANKO" auxiliary marking did not result from an actual postal necessity. The earlier literature contains several inaccuracies and misinterpretations. In summary, the Homokbálványos "FRANKO" auxiliary marking overprints are more likely the result of philatelic interventions than authentic products of contemporary official postal practice.

Key words: Homokbálványos / Bavanište, Homokos / Mramorak, SHS, FRANKO auxiliary marking, overprint, postal history, 1919.

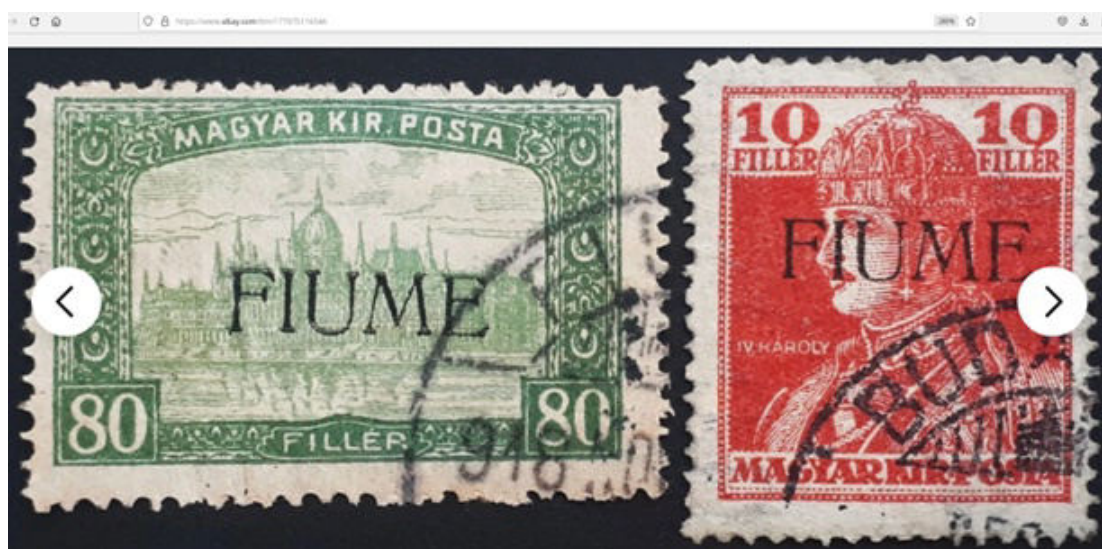

Valódinak minősített hamisítványok II. (Vizsgálói jelzéssel ellátott hamis FIUME felülnyomatok)

Kovács János, Budapest

Az utóbbi időszakban a filatéliai piacon ismételten felbukkannak olyan FIUME-felülnyomatos bélyegek, amelyek ugyan vizsgálói jelzéssel vannak ellátva, azonban a rendelkezésre álló filatéliai és postatörténeti ismervek alapján nem tekinthetők eredetinek. Külön figyelmet érdemel, hogy ezen példányok egy része korábbi szakértői megjelöléssel került forgalomba, ami a gyűjtők és a kereskedelem szereplői számára megtévesztő lehet.

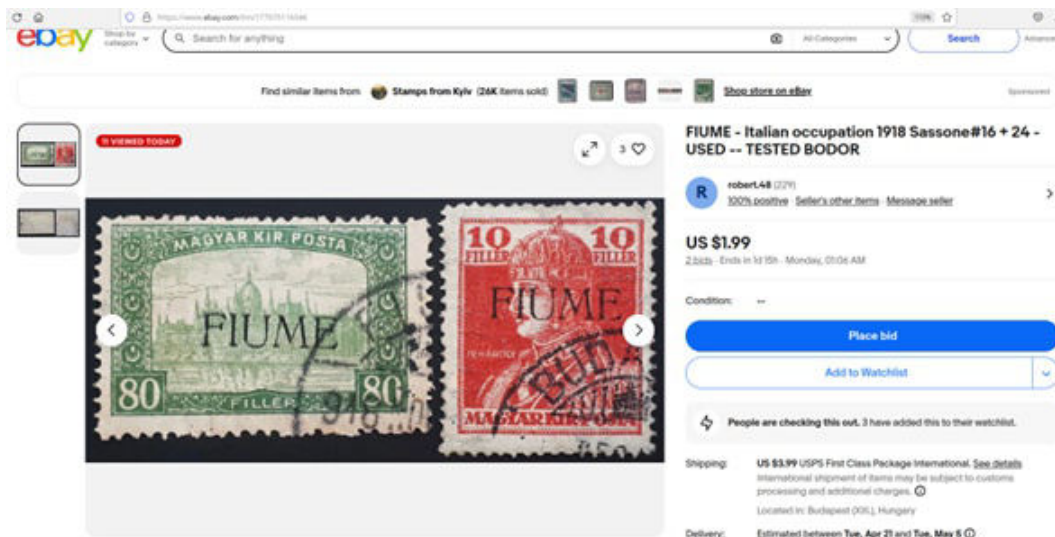
Jelen közleményben két olyan bélyeget ismertetek, amelyek 2026. március 27-én voltak elérhetők az eBay internetes aukciós felületén (1-5. ábrák). A bemutatott két példány hátoldalán Bodor-féle vizsgálói jelzések szerepeltek, amelyek Dr. Bodor Mihály nevéhez köthetőek. A vizsgálói jelzések meglétét az eladó a tétel leírásban is jelezte, továbbá a közzétett hátoldali felvételeken is egyértelműen azonosíthatóak voltak (2. ábra).

1. ábra. A kérdéses FIUME felülnyomatos bélyegek előoldalai.
Figure 1. Obverse of the FIUME overprinted stamps in question.
(Képernyőkép / Screenshot: <https://ebay.com>)

2. ábra. A kérdéses FIUME felülnyomatos bélyegek hátoldalai.
Figure 2. Reverse of the FIUME overprinted stamps in question.
(Képernyőkép / Screenshot: <https://ebay.com>)

3. ábra. A felkínált FIUME felülnyomatos bélyegek az eBay felületén.
 Figure 3. The offered FIUME overprinted stamps on the eBay platform.
 (Képernyőkép / Screenshot: <https://ebay.com>)

A két vizsgált példány esetében a kifogások két fő területre összpontosulnak:

1. a bélyegeken látható postabélyegzésekre, valamint
2. a felülnyomat tipográfiai és technikai jellemzőire.

Mindenekelőtt rögzíteni szükséges, hogy a FIUME felülnyomatokat Fiumében (horvátul: Rijeka, mai Horvátország) készítették, és azok 1918. decemberétől kizárólag a Fiumei Postaigazgatóság területén kerültek felhasználásra. Ennek ténye önmagában is fontos vizsgálati, ellenőrzési szempontot jelent minden ilyen bélyeg hitelességének megítélésében.

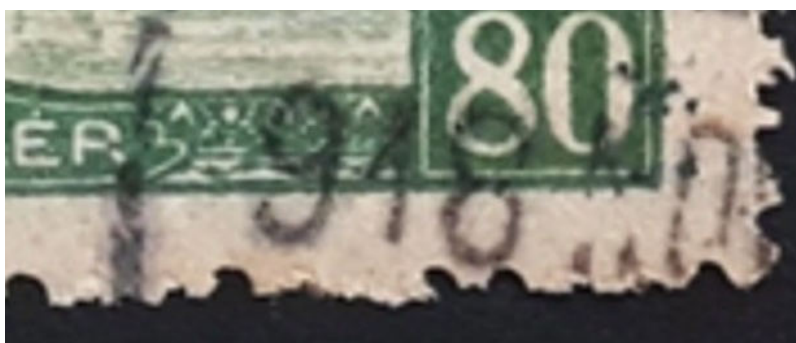
Az **első példányon** (Parlament 80 fillér) szereplő bélyegzés olvasata FIU(ME) 918 NO(V) (4. ábra), amely egyértelműen 1918. novemberi használatra utal. Ez a dátum azonban (kronológiai alapon) egyértelműen **kizárja a bélyeg valóságát, mivel 1918. novemberében ez a FIUME felülnyomat még nem létezett!**

A magyar bélyegek katalógusa (2025, 378, bal hasáb, olasz megszállási rész) szerint:

„1918. december 3. - 1919. január 7. között a bélyegeket kétféle eljárással nyomták felül.”

A bélyegző 1918. novemberi keltezése tehát nyilvánvaló ellentmondásban áll a felülnyomat decembertől kezdődő keletkezési és forgalomba hozatali idejével, mert azt megelőzi.

A kérdéses darab esetében azonban a felülnyomat kivitele sem egyeztethető össze az eredeti FIUME felülnyomatok ismert típusaival. Sem a gépi, sem a kézi felülnyomatok jellemző betűalakjai, arányai és nyomtatási sajátosságai sem ismerhetők fel rajta. Mindez arra utal, hogy egy eredetileg már lebélyegzett alapbélyegre utólag került rá egy hamis FIUME felülnyomat.

4. ábra. Az **1918. novemberi dátum kizárja** a FIUME bélyeg valóságát.
 Figure 4. The date of **November 1918 rules out** the authenticity of the FIUME stamp.
 (Képernyőkép / Screenshot: <https://ebay.com>)

A második példány (Károly 10 fillér) esetében a bélyegzőben jól azonosítható a „**BUDA**” szókezdet, amely Budapestre utal (5. ábra). Ez a körülmény ugyancsak **kizárja a bélyeg hitelességét**, mivel a FIUME felülnyomatos bélyegek kizárólag a Fiumei Postaigazgatóság területén voltak postai forgalomban. Egy budapesti eredetű bélyegzés tehát filatéliai és postatörténeti szempontból egyaránt összeegyeztethetetlen a valódi FIUME felülnyomatos használattal.

Ezen a példányon is megállapítható, hogy a felülnyomat nem egyezik sem az eredeti gépi, sem a kézi felülnyomatok ismert típusjegyeivel. A tipográfiai eltérések, valamint a postai használat helyére utaló bélyegző együttese alapján itt is az a legvalószínűbb magyarázat, hogy egy már korábban felhasznált, lebélyegzett bélyegre utólag helyeztek el hamis felülnyomatot.

5. ábra. A **BUDA(PEST)** bélyegző **kizárja** a FIUME bélyeg valóságát.
 Figure 5. The **cancellation at BUDA(PEST)** rules out the authenticity of the FIUME stamp.
 (Képernyőkép / Screenshot: <https://ebay.com>)

A bemutatott két eset nem csupán a konkrét bélyegek hitelességét kérdőjelezi meg, hanem vizsgálat-módszertani szempontból is tanulságos. A tévesen hitelesített példányok arra engednek következtetni, hogy a szakértői vizsgálat nem kellő alaposággal történhetett (pl. kibocsátási idő, felhasználási hely, az eredeti felülnyomatok tipográfiai és technikai sajátosságainak összevetése).

Ez különösen sajnálatos, mivel az ilyen helyi, szükségfelülnyomatos kiadások a klasszikus és kora modern filatélia azon területei közé tartoznak, ahol a hitelesség megállapítása csak megfelelő minőségű összehasonlító anyag, szakirodalmi háttér és kellő gyakorlati tapasztalat birtokában végezhető megbízhatóan.

A fenti példák ismételtén rámutatnak arra, hogy a vizsgálói jelzés önmagában nem tekinthető elegendő garanciának a valóság megállapítására. A ritkább, nagyobb értékű vagy kétséges eredetű FIUME felülnyomatos bélyegek esetében ezért indokolt a példányok többszemponú, kritikai szemléletű felülvizsgálata.

Homokbálványosi postatörténeti elemzések VII. (A Cetinje-Homokbálványos lap és a homokbálványosi postai bélyegzések)

dr. Gaudényi Tivadar, Újvidék (Szerbia)

Kivonat

A Cetinje-Homokbálványos levelezőlapot St. M. Stojanović csendőr hadnagy adta fel a cetinjei postán, ahol azt 1919. október 17-én bélyegezték le. A feladó a csendőrség állományában szolgált, ezért a küldemény mentesült a bérmentesítési díj megfizetése alól. Ennek ellenére a lapot a szabályokkal ellentétes módon megportózták. A portózás laibachi kiadású, SHS 30 vinaros, ún. „lánctépő” bélyegekkel történt, homokbálványosi felülbélyegzéssel. Az érkezési bélyegzés antedatált volt, mivel vasárnapi dátum (1919. november 2.) szerepelt rajta, amikor a posta nem működött. Ennek következtében a Cetinje-Homokbálványos lapot meghamisították, és ezzel elveszítette postatörténeti jelentőségét. Érdekességként az is megemlíthető, hogy a homokbálványosi lebélyegzés a ritkább J7 típusú bélyegzővel történt, míg 1919-1920-ban a helyi postán elsősorban a J1 F₂ típusú bélyegző volt használatban.

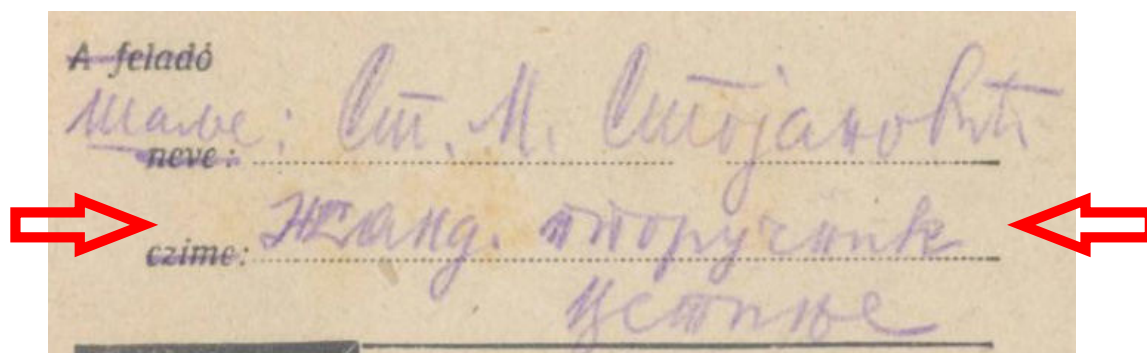
Kulcsszavak: Homokbálványos (Bavanište), Cetinje, SHS, katonai és csendőri küldemények, portó, postatörténet, 1919.

Bevezetés

Az 1919-es, 1920-as homokbálványosi postatörténethez kötődő elemzések egyes részleteit már sikerült bemutatni (pl. Gaudényi, 2025a-d, 2026a-c; Derecskei, 2025), de ezek mellett még mindig maradtak feldolgozatlan részek. Egyik előző cikkemben (Gaudényi, 2025d, 22) már megemlítettem, hogy a Cetinje-Homokbálványos csendőri lap részletes elemzése majd az egyik következő tanulmányban kerül bemutatásra. Kutatásom célja, hogy az említett objektummal összefüggésben bemutassam azt, hogy csupán egyetlen lap mennyi postatörténeti információt is tartalmazhat.

Cetinje-Homokbálványos csendőri lap

A Cetinje-Homokbálványos levelezőlapot St. M. Stojanović csendőr hadnagy adta fel a cetinjei postán, ahol azt 1919. október 17-én bélyegezték le. A küldemény feladása ingyenes volt, mivel mind a katonaság, mind a csendőrség tagjai Szerbiában (20 grammig) ingyen küldhették a lapot, belföldön és az SHS területén. A feladó státusza a név mellett szereplő „žandarski poručnik” (eredeti cirill írással: жанд. поручник) rövidítésből ismert (1. ábra). Ennek alapján a küldeményt nem lehetett volna portóztatni. A lapot a pancsovai cenzúra is átnézte és lebélyegezte.

1. ábra. A feladó egy csendőr hadnagy, žandarski poručnik” (cirill írással, rövidítve: жанд. поручник).

(Forrás: Kobelbauer (2011), a szerző szkennelése.)

Figure 1. The sender is a gendarmerie lieutenant; žandarski poručnik” (with Cyrillic abbr. script: жанд. поручник).

(Source: Kobelbauer (2011), Author's scan.)

A montenegrói körülmények miatt (a kormány/hatalom elleni lázadás, mivel Montenegrót Szerbiához csatolták) a rendfenntartó és katonai személyzet Montenegrón kívülről érkezett. Feladatuk a lázadás leverése és a katonai-rendőri állomány feltöltése volt.

A feladó a cs. és k. tábori posta nyomtatványát használta (2. ábra), ami rámutat arra, hogy Montenegróban is elérhető volt az ingyenes, vagy legalacsonyabb költségű levelezés, függetlenül attól, hogy ez a lap más hadsereg, vagy ország számára készült. Ezen lapok nagy számban kerültek felhasználásra Szerbiában is.

A lapon a problémát a homokbálványosi portózás jelenti.

2. ábra. Cetinjéről Homokbálványosra küldött csendőri levelezőlap, Kobelbauer (2011) cikkéből.
(Forrás: a szerző szkennelése.)

Figure 2. Gendarme postal card, sent from Cetinje to Homokbálványos, from the article of Kobelbauer (2011).
(Source: Author's scan.)

Az antedatált homokbálványosi bélyegzés

Mivel a katonai és csendőri lapok mentesek voltak a postai díj megfizetése alól, ezért a homokbálványosi portóztatás teljesen indokolatlan, értelmetlen és szabálytalan volt. A homokbálványosi érkeztetési postabélyegző 1919. november 2-i (vasárnapi dátumú), amikor a posta nem működött, így ez bizonyítja, hogy a bélyegeket nem kézbesítéskor, hanem utólag, spekulációs céllal ragasztották fel, majd bélyegezték le.

Következmény: a lap elveszítette postatörténeti jellegét, és az ún. csinálmányok, illetve hamisítványok kategóriájába került. A homokbálványosi portóbélyegek használata gyakran a postai szabályzat megsértésével, értéknövelés céljából, a gyűjtők megtévesztésére történt.

A lánctépő bélyegek jelentősége

A laibachi (ma: Ljubljana, Szlovénia) kiadású, homokbálványosi felülbélyegzésű SHS bélyegek arra utalnak, hogy a postai értékcikkek a Nagybecskereki Postaigazgatóságtól érkeztek. A korabeli cikkek tanulmányozása során, a második homokbálványosi portóról szóló jelentés (St. M. St., 1920) került elemzésre, amely először közölte a homokbálványosi és nagybecskereki posták közötti levelezést, ennek átirata található Gaudényi (2026a) írásában.

Érdekes, hogy a 30 vinaros lánctépő bélyeg a cetinjei lapon szerepel, míg korábbi forrásokban eltérő besorolásban jelent meg. Felmerül a kérdés: vajon Groó manipulálta az adott objektumokat abból a célból, hogy a csinálmányokat könnyebben értékesíthesse?

Következtetés: a St. M. St. (1920) cikk megbízhatóbb, a laibachi 10, 30 és 50 vinaros lánctépő bélyegek vizsgálatakor pedig különös figyelmet kell fordítani ezekre a postatörténeti tárgyakra.

A homokbálványosi postai bélyegzések

A Cetinje-Homokbálványos lap homokbálványosi bélyegzését vörös szűrőn keresztül vizsgáltam (3. ábra), és összehasonlítottam egy másik, az alsó pántok közti A betűs homokbálványosi bélyegzőkkel ellátott levelezőlapon található lenyomatokkal (4. ábra). A bélyegzések vonalvezetése megegyezett.

3. ábra. Cetinjéről Homokbálványosra küldött csendőri levelezőlap, vörös szűrőn keresztül készített képe, Kobelbauer (2011) alapján.
Figure 3. Gendarme postal card, sent from Cetinje to Homokbálványos, image taken through a red filter, based on Kobelbauer (2011).

4. ábra. Pancsova-Homokbálványos lap, 1919. október 2-i feladási bélyegzővel Bodnár (2022) cikkéből.
Figure 4. Pancsova-Homokbálványos card, with dispatch postmark of 2 October 1919 from Bodnár (2022).
(Képernyőkép / Screenshot: <https://ibk10025.hu>)

Homokbálványoson az 1919-1920-as időszakban kétféle bélyegző volt használatban:

- J1 F₂ típus, alsó pántok között **csillagos díszítőelemmel** (5. ábra),
- J7 típus, alsó pántok között **A betűvel** (2. és 4. ábrák).

Ez megegyezik Etre (1980) és Kostyán (1973) kutatásaiban leírtakkal.

5. ábra. Pancsova-Homokbálványos lap, 1919. október 3-i feladási bélyegzővel Nagy (2016) cikkéből.
Figure 5. Pancsova-Homokbálványos card, with dispatch postmark of 3 October 1919 from Nagy (2016).
(Képernyőkép / Screenshot: <https://ibk10025.hu>)

A 4-5. ábrák azt mutatják be, hogy a PORTO jelzőbélyegzős bélyegek használatánál a homokbálványosi postamester egyedi megoldásokra törekedett: egymást követő napokon (1919. október 3. és 4.) a Pancsováról küldött lapok különböző bélyegekkel, és különböző típusú bélyegzőkkel lettek portóztatva, valószínűleg egy külső személy kérésére, vagy könnyebb filatéliai értékesítésre.

Összegzés

A Cetinje-Homokbálványos lapot St. M. Stojanović csendőr hadnagy postázta, feltehetően 1919. október 17-én a cetinjei postán. A feladó a csendőrség kötelékében szolgált, ezért a küldemény mentesült a bérmentesítési díj megfizetése alól, mégis szabálytalanul megportózásra került. A portózás laibachi kiadású SHS 30 vinaros lánctépő bélyegekkel történt, antedatált (1919. november 2-i, vasárnapi) homokbálványosi bélyegzéssel. Így ennek következtében a lap postatörténeti jellegét elveszítette, és a csinálmányok, hamisítványok kategóriájába került. Érdekes, hogy a lebélyegzés a ritkább J7 típusú bélyegzővel történt, míg 1919-1920-ban a J1 F₂ típus volt a gyakoribb. A lánctépő SHS 30 vinaros bélyegek felhasználása alapján további fenntartásokkal kell kezelni Groó (Uredništvo, 1920; Groó, 1921) táblázatát, amely adatmanipulációra utalhat.

Irodalom:

- Bodnár (2022), Legendás postamesterek I.: Homokbálványos 1. rész. *Bélyegvilág*, 2022 (7-8), 39-41.
- Derecskei A. (2025). Hamis bélyegzés felismerése (Egy homokbálványosi postai bélyegző példája). *Filatélia*, 2025/1, 29-34.
- Etre L. (1980). A homokbálványosi portó provizórium, *Philatelica*, 80 (1), 23-33.
- Gaudényi T. (2025a). Hamisítványok 1919 Zombor - Obrenovac (- Homokbálványos), *Bélyegvilág*, 2025 (1-2), 12-15.

- Gaudényi T. (2025b). Homokbálványosi postatörténeti elemzések I. (A Körtéd-Homokbálványos hivatali levél). *Filatélia*, 2025/1, 6-10.
- Gaudényi T. (2025c). Homokbálványosi postatörténeti elemzések II. (A Törökbecse-Homokbálványos levél, a munkaszüneti napok „postája”). *Filatélia*, 2025/1, 11-13.
- Gaudényi T. (2025d). Homokbálványosi postatörténeti elemzések III. (Szabálytalanul megportózott katonai és csendőri levelek). *Filatélia*, 2025/1, 14-28.
- Gaudényi T. (2026a). Homokbálványosi postatörténeti elemzések IV. (A homokbálványoson kívüli „portózás”). *Filatélia*, 2026/1, 53-61.
- Gaudényi T. (2026b). Homokbálványosi postatörténeti elemzések V. (A fehértemplomi „FRANKO” jelzőbélyegző). *Filatélia*, 2026/1, 65-72.
- Gaudényi T. (2026c). Homokbálványosi postatörténeti elemzések VI. (A „FRANKO” jelzőbélyegző körüli játszma). *Filatélia*, 2026/1, 75-86.
- Groó Á. (1921). A homokbálványosi és a homokosi provizóriumok, *Philatelia*, 1921 (9), 3-6.
- Kobelbauer H. (2011). A few remarks to Bavanište/Homokbálványos. *Stamps of Hungary*, 187, 9-13.
- Kostyán Á. (1973). *A Magyar Bélyegek Monográfiája VI.*, A magyar postaigazgatás bélyegzői (1867-1967). MABÉOSZ, Budapest.
- Nagy F. (2016). Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920, *Philatelica*, 2016 (1), 1-13.
- St. M. St. (1920). Portoprovizoriji Homokbálványos. *Filatelista*, 2-3, 50-52.
- Uredništvo (1920). Portoprovizoriji Homokbálványos. *Filatelista*, 7, 130-131.

**Postal history analyses of Homokbálványos VII.
(The Cetinje-Homokbálványos postal card and the Homokbálványos postal markings)**

Tivadar Gaudényi, Ph.D., Novi Sad (Serbia)

Abstract

The Cetinje-Homokbálványos postcard was mailed by St. M. Stojanović, a second lieutenant of the Gendarmerie in Serbia (located in Montenegro), and was most likely postmarked at the Cetinje post office on 17 October 1919. The sender served in the gendarmerie, and therefore the item was exempt from postage. Despite this, the card was improperly charged with postage, contrary to valid regulations of the time. The postage was applied using SHS 30 vinar so-called “chain-breaker” stamps issued in Ljubljana with a Homokbálványos auxiliary marking overprint. The cancellation was antedated, as it bore a Sunday date (2 November, 1919), when the post office was not in operation. As a result, the Cetinje-Homokbálványos card was falsified and lost its significance as a postal history object. It is also worth noting that the Homokbálványos cancellation was applied with the rarer J7 type postmark, since in 1919-1920 the J1 F₂ type postmark was predominantly used at the local post office.

Key words: Homokbálványos / Bavanište, Cetinje, SHS, gendarmerie and military mails, porto, postal history, 1919.

Asztali UV-A/C bankjegyzsgáló lámpa használata a bélyegvizsgálatban

Derecskei Attila, Budapest

Kivonat

A tanulmány az asztali UV-A/C bankjegyzsgáló lámpák bélyegvizsgálatban betöltött szerepét, alkalmazási lehetőségeit és kockázatait elemzi. Bemutatja az UV-A (365 nm) és UV-C (254-256 nm) tartományok eltérő hatásmechanizmusát, különös tekintettel a fluoreszcens papírok, festékek és biztonsági elemek azonosítására. A szerző rámutat arra, hogy az UV-A sugárzás hatékony eszköz a fluoreszkáló adalékanyagok, papírszalagok, és színárnyalat-különbségek kimutatásában, ami elősegítheti a ritka változatok és hamisítványok felismerését. Ugyanakkor az UV-C sugárzás jelentős károsító hatást gyakorolhat a papír cellulózszerkezetére, a pigmentekre, és a gumizásra, ezért alkalmazása muzeális vagy nagy értékű bélyegek esetében csak szigorú időkorlátozás, és megfelelő biztonsági intézkedések mellett ajánlott. A közlemény gyakorlati útmutatást ad a bélyeganyag, és a vizsgálatot végző személy védelmére, valamint hangsúlyozza a gyártói előírások és a nemzetközi munkaegészségügyi ajánlások betartásának fontosságát.

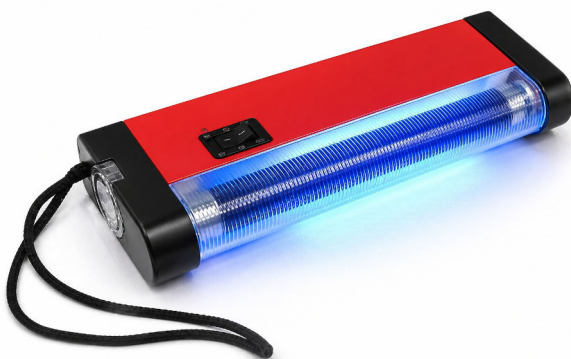
Kulcsszavak: bélyegvizsgálat, UV-A sugárzás, UV-C sugárzás, fluoreszcencia, hamisítás, bankjegyzsgáló lámpa.

Bevezetés

A bélyeggyűjtők sok-sok éve (évtizede) rendszeresen találkozhatnak a mindennapokban bélyeghamisítványokkal. Ezeknek a postai értékcikkeknek a hamisítása csaknem egyidős a bélyegkiadással. A visszaélések elkerülése, megelőzése érdekében a postabélyegek történetének több mint 185 éve alatt számos módszerrel próbálkoztak a nemzeti postaszolgálatok, kisebb-nagyobb sikerekkel. Talán a leghosszabb időt megélt módszerek közül a vízjel és a különböző fluoreszcens adalékanyagok használata működött, vagy még most is működik. A vízjelek készítésének technológiáját csaknem minden bélyeggyűjtő ismeri, akár alaposan, akár csak átlagos szinten. Vegyük most górcső alá az egyik gyakori, sokak által akár a napi gyakorlatban is használt segédeszközt, az UV-lámpát!

Az UV-lámpák típusai

A köznapi használatban a leggyakrabban a kereskedelemben, banki felhasználásban találkozunk az egyszerűbb, asztali bankjegyzsgáló UV-lámpákkal. A bélyeggyűjtők is nagy hasznát veszik ezeknek az egyszerű készülékeknek. Elsősorban két gyakori felépítéssel találkozunk: az egyik az egycsöves (UV-A), a másik a kétcsöves (UV-A/C) készülék. Az egyszerűbb, egycsöves kivitel leginkább kézi (1. ábra), az utóbbi kétcsöves pedig asztali használatra készül (2. ábra).

1. ábra. Egycsöves, kézi UV-A lámpa.
Figure 1. Single-tube, handheld UV-A lamp.

2. ábra. Kétcsöves, asztali UV-A/C lámpa.
Figure 2. Double-tube, desktop UV-A/C lamp.

Az eszköz egyes bélyegeknél nem csak a vizsgálatára alkalmas, de óvatlan, megdöntötten használattal akár a bélyegeinkben komoly károsodást is előidézhetünk. Emellett, az egészségünkre is káros hatással lehetnek, ezért hasznos ismernünk a biztonságos használati módjukat.

Az asztali, **kétcsöves változatot tárgyaljuk**, hiszen az egycsőes, kézi változat csak a vizsgálható hullámhossz-tartományokban tér el. A két cső az UV-A és az UV-C tartományokban üzemel. Az UV-C tartomány (a fehér fényű cső) a bélyegvizsgálathoz csak korlátozottan használható. Az általa kibocsátott 254-256 nm hullámhossza gombaölő, germicid hatású, az emberi szemre és bőrre is kifejezetten roncsoló hatást gyakorol. Ezért fokozott figyelemmel, óvintézkedésekkel ajánlott csak a használata!

A bélyegeket csak nagyon ritkán készítik olyan festékekkel, amelyek ennek az UV-C tartománynak a fényére más színű válaszreakciót adnak, és pl. narancssárga fényrel fluoreszkálnak. Ilyen jelenséget a modern bankjegyek esetében viszont gyakran tapasztalunk.

UV-C tartomány

Tekintve, hogy ez a fény a papír cellulózrostjait, a lignint erősen roncsolja, ezért csak nagyon indokolt esetben szabad használni! Ez esetben is lehetőleg oly módon, hogy a vizsgálandó tárgyat folyamatosan csak legfeljebb 10 másodpercig világítjuk meg, és további megvilágítást sem alkalmazunk ennél hosszabb ideig. A teljes megvilágítás lehetőleg ne legyen több egy tárgy esetében sem 30 másodpercnél, és ezt is csak több, legfeljebb 10 másodperces részletekben tegyük! A megvilágítások között pedig célszerű egy-két perces időt pihentetni a vizsgált objektumot! A modern festékek és papírok már kevésbé érzékenyek, de a régebbiek, különösen az 1920 előttiak esetében kifejezetten ellenjavallt ez az UV-C tartomány. Természetesen vannak olyan bélyegek, amelyeknél egyenesen tilos használni ezt!

A magyar bélyegek vizsgálatakor különösen kell vigyázni, mert a lila, sárga és zöld bélyegek rendkívül érzékenyek! A bélyegeknél nem mindegyike érzékeny, de a festék színét adó pigment, színezék, vagy más színezőanyag az érzékenységet erősen befolyásolhatja. Ebbe a körbe tartoznak az 1900 előtti krajcáros, kő- és réznyomatos bélyegek is. A könyomatos 25 krajcáros esetében egy rövid, de közvetlen megvilágítás végzetes eredménnyel járhat, a bélyegkép a megvilágítást követően akár néhány óra alatt teljesen kifakulhat!

A vizsgálat alkalmával célszerű a bélyeget szokás szerint csipesszel kezelni, és kézzel nem az éppen világító cső alá nyúlni. Ugyanígy óvakodni kell attól, hogy közvetlenül belenézünk, vagy csak szórt fényként is - esetleg egy fila-csíkról, lezszorító üveglapról - tükröződjön a szemünkbe!

Soha ne nézzen közvetlenül a világító UV-C, a fehér cső fényébe!

UV-A tartomány

Nekünk, bélyegyűjtőknek sokkal izgalmasabb és hasznosabb a lila színű cső. Ennek fényét „fekete fény” néven is emlegetjük. Jellemzően a 365 nm hullámhosszúságú UV-A megvilágítást adja. Ez a hullámhossz pedig a legtöbb bélyegnél elterjedten használt adalékanyagokat készletű fluoreszcens válaszreakcióra. A fluoreszkáló, foszforeszkáló papírokat, nyomtatásokat segít felismerni. Ilyen papírokat először a svájci posta használt már az 1800-as években, később nagy számban használták a német kiadásoknál, Faser-papír néven, a gyártó cég neve alapján. A magyar kiadásoknál az 1970-es években vált gyakoribbá ez a papír. A papírkereskedő neve alapján (pl. a Kastélyok sorozat esetében) Sihl-papírként ismerjük. A nemzetközi általános megnevezése ennek ellenére Faser-papír. Ezek közös jellemzője, hogy fluoreszcens festékekkel átitatott apró, néhány tizedmilliméteres, legfeljebb 1-2 milliméteres hosszúságú, jellemzően selyemszál darabkákat kevertek a papírpépbe, amelyek így rendezetlen eloszlásban jelennek meg a megvilágításkor. A fluoreszcens színek többnyire fehér, kék, vagy narancs színűek. Természetesen ezek a papírgyár, vagy a felhasználó szándéka szerint más színek is lehetnek; ismerünk zöld, lila és citromsárga színű szálakat is.

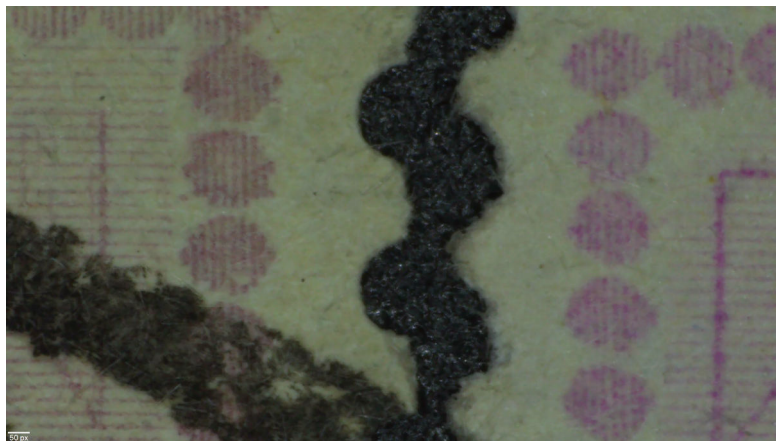
A festékek érzékenysége

A magyar bélyegekre összpontosítva, ezen vizsgálólámpák (a csövek kis teljesítménye következtében) különösebb károsító hatással nem rendelkeznek. Ugyanakkor a lila bélyegzőfestékek anilin pigmentje, hosszabb megvilágítás esetén néhány nap, hét alatt akár teljesen elszíntelenedhet.

Néhány bélyegkiadásunk esetében szintén nagy a károsodás veszélye! A könyomatos kiadás 25 krajcáros értéke, vagy épp a színesszámú kiadás 2 krajcárosai fokozottan veszélyeztetettek! A könyomatos különösen érzékeny erre az UV-A tartományra.

Az egyes bélyegeknél a természetes fény (spektrális fehér) alatt vizsgált bélyegek színárnyalatai nem mindig feltűnőek. Sok esetben, a klasszikusok esetén az is nehezítő körülmény, hogy a kiadástól eltelt hosszú idő alatt egyes festékek színe, árnyalata megváltozik. Egyes elemei, összetevői fakulnak, oxidálódnak. Ilyen esetekben az UV-A alatti vizsgálat megmutathatja, ha a festék az árnyalateltérés ellenére is megegyezik. Itt látható a színesszámú 2 krajcáros hasonló árnyalata élesen eltérő, UV-A alatti fluoreszcens reakciója.

A természetes fénynél alig tér el a két árnyalat (3. ábra), azonban a 365 nm-es UV-A alatti megvilágítással már jól látható az egyik szürkés színe, a másikonál a vörös szín (4. ábra). Ez utóbbi csaknem megegyezik az 5 krajcárosok színével. Ez a felismerési lehetőség pedig alkalmas lehet a különlegességek, ritka színek kiszűrésében.

3. ábra. Két, eltérő lila árnyalatú, színesszámú 2 krajcáros bélyeg neutrális fehér, 5000K színhőmérsékletű megvilágításban. (A szerző felvétele.)

Figure 3. Two, colored number 2 kreuzer stamps, with different shades of purple, under neutral white, 5000K color temperature lighting. (Photo by the author.)

4. ábra. A 3. ábrán (nappali fényben) látható 2 krajcáros bélyegek 365 nm UV-A megvilágításban. Erőteljes színelkülönbséggel, nem csupán árnyalati eltéréssel. (A szerző felvétele.)

Figure 4. Figure 3 (there in daylight) shows 2 kreuzer stamps under 365 nm UV-A illumination. With a strong color difference, not just a difference in shade. (Photo by the author.)

Ajánlott biztonsági eljárások (működtetőre):

1. Soha ne nézzen közvetlenül a 254 nm forrásba! Mindig használjon megfelelő UV-védő szemüveget, amely dokumentáltan blokkolja a 254 nm és 365 nm tartományt!
2. Használjon takarást / árnyékolást: a készülék fedelét/árnyékolását tartsa zárva a vizsgálat közben, ha a készülék nincs dedikált árnyékoló burkolattal ellátva! A bankjegyvizsgálók többsége rendelkezik oly módon kialakított házzal, hogy véd a közvetlen szembe világítástól. Ellenőrizze, hogy a gyártó utasítása szerint hogyan használandó!
3. Személyes védelem: UV-blokkoló szemüveg, ha a készülék nem teljesen zárt. A kéz- és bőr-megvilágítás csökkentésére kesztyű használata ajánlott.

4. Munkaidő-korlátozás: ne hagyja tartósan bekapcsolva a 254 nm forrást, különösen ne olyan elhelyezésben, ahol személyek tartózkodhatnak a közvetlen vagy visszavert sugárzásban! Rövid (max. néhány másodperces) impulzusok, kontrollált feltételek biztonságosabbak, mint a folyamatos üzem.
5. Az irányadó megvilágítási határértékek tekintetében vegye figyelembe a nemzetközi munkaegészségügyi ajánlásokat (ACGIH / ICNIRP / IEC)! Mindig kövesse a gyártói utasítást!

Milyen károsodást okozhatnak ezek a megvilágítások a bélyegeken, papíron, festékeken és a gumizáson? UV-C (254-256 nm) nagyon roncsoló; UV-A (365 nm) is okoz öregedést, de sokkal lassabban.

Papír (cellulóz): az UV-C megvilágítás gyorsítja a polimer lánctörését és oxidációját. Ennek következménye a nagyobb kiterjedésű sárgulás, törékennyé válás, mechanikai gyengülés. A szélsőséges UV-C-megvilágítás rövid időn belül szemmel látható sárgulást, foszlást és szilárdságcsökkenést okozhat. A szakirodalom ezért erősen óv az UV-C-használatról muzeális, papíralapú objektumok esetén.

Festékek / pigmentek: szerves pigmentek (anilin-származékok, természetes festékek) UV-C-re gyorsan fakulnak vagy molekuláris bomlás miatt megváltozik fluoreszcenciájuk. A szervetlen pigmentek tartósabbak, de kötőanyaguk (olaj, lakk) és a felületi ellenállóságuk sérül. Rövid megvilágítások is megváltoztathatják a fénytörést/megjelenést.

Gumizás / ragasztó: a ragasztók (dextrin, gumik, hidegen száradó ragasztók) barnulnak, tapadást veszítenek és kémiaailag lebomlanak UV-C hatására.

Konkrét gyakorlat-tanács

Ne használjon 254-256 nm UV-C-t muzeális vagy értékes bélyegeken, ha van alternatíva (365 nm)!

A 365 nm UV-A gyakran elegendő fluoreszcencia-vizsgálathoz. Ha UV-C-t alkalmaz (pl. készülékben van), tartson alacsony megvilágítási időt, és végezzen el előbb egy próbát valamely ellenőrző mintán (pl. sérült, értéktelen példánnyal)!

Összegzés: mindig olvassa el a gyártói használati utasítást, kezelési útmutatót!

A fenti használati leírás csak általános, konkrét készüléktől független és változó kérdéseket érint.

Using a desktop UV-A/C banknote inspection lamp in stamp expertizing

Attila Derecskei, Budapest

Abstract

The study analyses the role, application possibilities and risks of desktop UV-A/C banknote inspection lamps in stamp expertizing. It presents the different mechanisms of action of UV-A (365 nm) and UV-C (254-256 nm) ranges, with particular attention to the identification of fluorescent papers, inks and security elements. The author points out that UV-A radiation is an effective tool for detecting fluorescent additives, paper fibres and colour differences, which can help in the recognition of rare variants and counterfeits. However, UV-C radiation can have a significant damaging effect on the cellulose structure of the paper, pigments, and gum; therefore, its use for museum or high-value stamps is recommended only under strict time limits and with appropriate safety measures. The article provides practical guidance on the protection of the stamp material and the person performing the examination, and emphasizes the importance of following manufacturer specifications and international occupational health recommendations.

Keywords: stamp expertizing, UV-A radiation, UV-C radiation, fluorescence, counterfeiting, banknote inspection lamp.

FILATÉLIA

2026/1

filatelia.hu
philatelica.hu

Magyar Bélyegszakértők Szövetsége

belyegvizsgalat.hu
belyegvizsgalat.hu
belyegszakerto.hu
belyegvizsgalo.hu
bevi.hu
bevi.hu
mbsz.eu

ISSN 3094-4074 (Online)